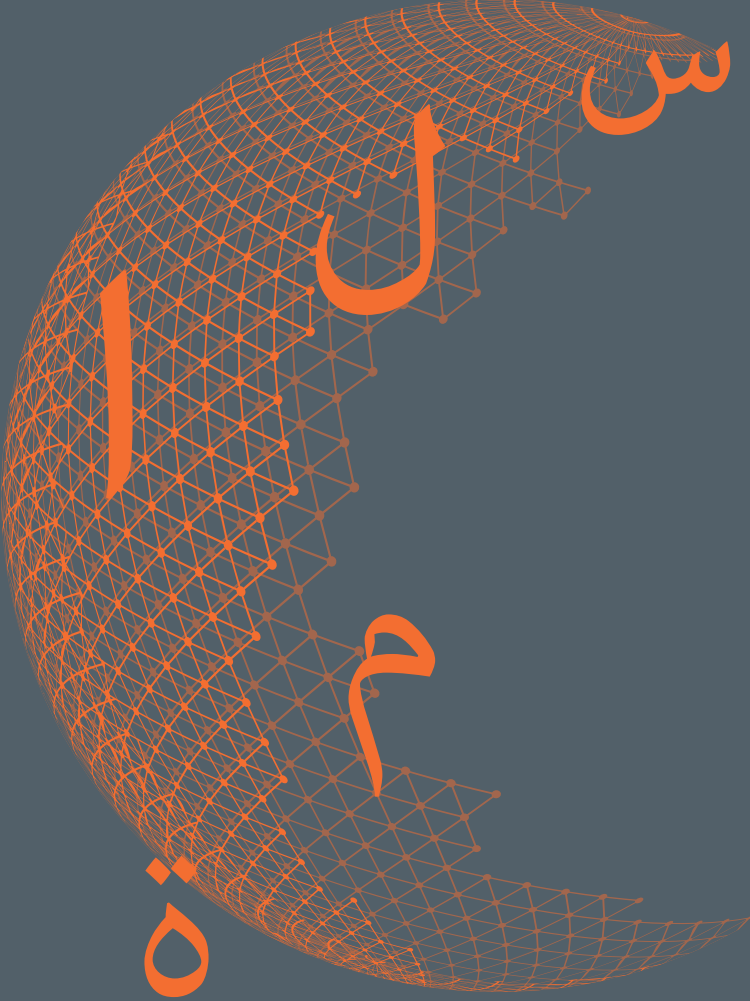

Müslüman Karşıtı Nefret Suçlarını Anlamak

Müslüman Toplulukların
Güvenlik İhtiyaçlarının Ele Alınması

Uygulama Kılavuzu

Müslüman Karşıtı Nefret Suçlarını Anlamak

Müslüman Toplulukların

Güvenlik İhtiyaçlarının Ele Alınması

Uygulama Kılavuzu

Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı (AGİT),
Demokratik Kurumlar ve İnsan Hakları Bürosu (DKİHB)
Ul. Miodowa 10
00-251 Varşova
Polonya

www.osce.org/odihr

© AGİT/DKİHB 2022

Tüm hakları saklıdır. Bu yayının iğeriği, kaynak olarak AGİT/DKİHB referansı
verilmek kaydıyla, eğitim amağlarıyla ve ticari olmayan amağlarla serbestęe
kullanılabilir ve çoğaltılabilir.

ISBN 978-83-66690-54-7

Homework tarafından tasarlanmıştır

İÇİNDEKİLER

Önsöz	v
Özet	vii
Giriş	1
BİRİNCİ BÖLÜM: Sorunu anlamak	7
I. AGİT bölgesinde Müslümanlara yönelik nefret suçları: bağlam	8
II. Agit bölgesinde Müslümanlara yönelik nefret suçları: temel özellikler	12
1. Önyargı göstergeleri	13
2. Müslüman karşıtı nefret suçlarının türleri	17
III. Agit bölgesinde Müslümanlara yönelik nefret suçları: etkileri	22
İKİNCİ BÖLÜM: Müslümanlara yönelik hoşgörüsüzlük konusundaki uluslararası standartlar	31
I. Taahhütler ve diğer uluslararası yükümlülükler	32
II. Temel prensipler	40
1. Hak temelli	40
2. Mağdur odaklı	41
3. Ayrımcılık karşıtı	44
4. Katılımcı	44
5. Müşterek	45
6. Dayanışmacı	46
7. Empatik	46
8. Toplumsal cinsiyete duyarlı	47
9. Şeffaf	47
10. Bütüncül	49
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM: Müslüman karşıtı nefret suçlarına ve Müslüman toplulukların yaşadığı güvenlik sorunlarına yanıt verilmesi	51
Pratik adımlar	52
1. Sorunu kabul etmek	52
2. Farkındalık yaratmak	55
3. Nefret suçlarındaki Müslüman karşıtı önyargı saiklerini tespit etmek ve kayda geçirmek	58

4. Nefret suçu verilerinin toplanması amacıyla Müslüman topluluklarla birlikte çalışarak bu toplulukların güvenlik ihtiyaçlarını kanıtlamak	64
5. Hükümet ile müslüman topluluklar arasında güven tesis etmek	66
6. Güvenlik risklerinin değerlendirmek ve saldırıları önlemek	69
7. Müslüman toplulukları ve İslami yerleri korumak, özel etkinlikler sırasında da koruma sağlamak	75
8. Kriz yönetim sistemleri oluşturmak üzere müslüman topluluklarla birlikte çalışmak	76
9. Bir saldırı durumunda topluluğun güvenini yeniden kazanmak	78
10. Müslüman karşıtı saldırıların mağdurlarına destek sağlamak	80
Ekler	83
Ek 1: Vaka çalışmaları	84
Ek 2: Kilit paydaşlar için önerilen adımlar	86
Ek 3: İslamiyet ve Müslümanlar: Polisin bilmesi gerekenler	93
Ek 4: Kullanılan terminoloji	100

Önsöz

Önyargılara dayalı olarak işlenen, aynı zamanda nefret suçları olarak da anılan suçlar, mesaj içeren suçlardır: Bir topluluğa ve o topluluğun üyelerine, istenmediklerine ve hoş karşılanmadıklarına ve tehditlerden ve şiddetten asla uzak kalamayacaklarına dair bir mesaj iletir.

Müslümanlara yönelik nefret suçları AGİT bölgesinde birçok ülkede hemen her gün karşımıza çıkmaktadır. Bu türden saldırılar ve ayrımcılık, Müslümanların kimliklerini özgür bir şekilde ifade etmelerini engellemekte, Müslüman topluluklar arasında yaygın bir korku ve güvensizlik hissi oluşmasına yol açmaktadır. Bu suçlar, Müslüman kişileri veya Müslüman kişilerin mallarını hedef alırken, bazen de sadece Müslüman olduğu düşünülen kişilere de yönelebilmektedir. Bu tür nefret suçları arasında, AGİT bölgesindeki Müslümanlar, camiler, İslam merkezleri ve eğitim kurumlarının yanı sıra tarihi ve dini açıdan önem taşıyan yerlere yönelik saldırılar da göze çarpmaktadır.

AGİT katılımcısı Devletlere, Müslümanlara yönelik hoşgörüsüzlükle mücadele çabalarında destek olmak, AGİT Demokratik Kurumlar ve İnsan Hakları Bürosu (DKİHB) olarak önemli görevlerimizden biridir. DKİHB olarak, bu Kılavuz ile katılımcı Devletlere üstlendikleri taahhütleri hayata geçirme konusunda yardımcı olacak tavsiyeler sunuyoruz. Bizimle birlikte çalışmakta olan topluluk üyelerine, resmi görevlilere, uzmanlara, danışmanlara ve aktivistlere, yalnızca gösterdikleri işbirliği için değil, sürece aktif katılımları dolayısıyla da teşekkür etmek isteriz.

Katılımcı Devletleri, bu uygulama Kılavuzunu Müslümanlara karşı hoşgörüsüzlüğü çevreleyen konulara dair geniş ve dikkatli bir değerlendirmede bulunmak ve bu konuyu ele alan politikalar ve tedbirler hakkında fikir üretmek için bir başlangıç noktası olarak kullanmaya teşvik ediyoruz. Bu yayın, Müslümanlara yönelik hoşgörüsüzlüğün yarattığı sıkıntılara, uluslararası insan hakları mevzuatı ve AGİT taahhütlerine katı bir şekilde bağlı kalan bir yaklaşımla yanıt verilmesine ihtiyaç duyulduğunu göstermektedir.

Bu Kılavuzun, daha önce yayınlamış olduğumuz *Understanding Anti-Semitic Hate Crimes and Addressing the Security Needs of Jewish Communities (Antisemitizm Kaynaklı Nefret Suçlarını Anlamak ve Yahudi Topluluklarının Güvenlik İhtiyaçlarını Ele Almak)* başlıklı Kılavuzumuz ile birlikte, nefret suçlarının hedefindeki başka toplulukların güvenlik ihtiyaçlarını ve yaşadıkları deneyimleri ele almak amacıyla kullanılmasını ve fayda sağlamasını umuyoruz.

Bu Kılavuzun hazırlanmasında emeği geçen herkesin adını burada anmak mümkün değil. Ancak Kılavuzun geliştirilmesine bir şekilde katkı sağlamış ve yardımcı olmuş herkese teşekkür etmek isteriz. Bu kişiler arasında kamu görevlileri, emniyet yetkilileri, topluluk liderleri, insan hakları savunucuları ve aktivistleri ve birçoğu bizzat nefret suçunun mağdur olmuş başka birçok kişi yer almaktadır.

Nefret suçuna yol açan önyargılar ve nefret çoğu zaman yalnızca tek biri grubu hedef almaz, işte bu nedenle hoşgörünün yaygınlaşması için çabalamak son derece önemlidir. Toplumda güvenliği sağlayabilmek yalnızca karşılıklı saygı ve eşitliğin tesisi ile mümkün olabilir.

Ingibjörg Sólrún Gísladóttir
DKÍHB Direktörü

Özet

Karşı karşıya olunan sorunlar

Müslüman karşıtı şiddet, nefret ve ayrımcılık, Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı (AGİT) bölgesinde Müslüman kadınları, erkekleri, kız ve erkek çocuklarını, toplulukları veya Müslüman olduğu düşünülen veya Müslümanlarla ve İslamiyet ile ilişkilendirilen herkesi hedef almaktadır. Müslümanlar ile camiler, mescitler, okullar ve mezarlıklar da dahil olmak üzere İslami kurum ve kuruluşlar da şiddet ve vandallığın hedefi olmaktadır.

Müslümanlara yönelik hoşgörüsüzlükten kaynaklanan nefret suçları, vakalar ve tehditler sadece bu saldırıların mağdurlarını değil, Müslüman kişilerin ve toplulukların gündelik yaşamlarını da çok çeşitli şekillerde derinden etkilemektedir. Bu fiziksel, duygusal ve psikolojik etkiler arasında şunlar sayılabilir:

- İbadetlere katılmaktan, camilere girmekten veya ayırt edici dini veya geleneksel kıyafetler giymekten ya da semboller takmaktan duyulan korku, bireylerin ve toplulukların din veya inançlarını açıklama özgürlüğünü olumsuz şekilde etkilemektedir;
- Alenen Müslüman olarak tanımlanmaktan, kültürel veya dini kimliklerini ifade etmektен ya da dini, kültürel veya başka etkinliklere katılmaktan kaçınma ihtiyacını hissetmek, bu bireyleri ve toplulukları kamusal yaşamın dışında bırakabilmektedir. Örneğin bu bireyler, Müslüman olmakla ilişkilendirilebilecek bir isme veya başka özelliklere sahip oldukları için hedef alınacakları korkusuyla devlet memurluğuna başvurmaktan kaçınabilmektedir; ve
- Okulda, işyerinde, sosyal ortamlarda veya sosyal medyada otosansür ihtiyacı hissetmek, Müslümanların damgalanmaktan kaçınmak adına Müslüman çoğunluğa sahip ülkelere yönelik empati veya destek ifadeleri kullanmaktan kaçınmasına yol açabilmekte; küçük çocuklar bile bir korku hissiyle ve savunmasız konumlarına dair bir idrakte büyüebilmektedir.

Müslümanlara yönelik hoşgörüsüzlük, AGİT bölgesindeki Müslüman topluluklarının korkularını arttırmıştır.¹ Camiler ve topluluk merkezleri gibi Müslüman kurumlarında, aşırı sağcı, saldırgan milliyetçi veya başka gruplar gibi Müslüman karşıtı toplulukların hedefi olacaklarını düşündükleri ve bundan korktukları için giderek daha fazla güvenlik tedbiri alınmaktadır. Ancak, güvenlik tedbiri alma ihtiyacı Müslüman kurumlar açısından mali bir yük oluşturmakta, dini, kültürel ve eğitimsel faaliyetlerden kısılarak bu alana kaynak aktarılmaktadır.

1 Bkz. DKİHB Nefret Suçu Raporlama web sitesi "Bias against Muslim" (Müslümanlara yönelik önyargılar), <<https://hatecrime.osce.org/anti-muslim-hate-crime>>; ve "European Islamophobia Report 2016" (Avrupa İslamofobi Raporu 2016), Enes Bayraklı ve Farid Hafez, Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı (SETA), 2017, <http://www.islamophobiaeurope.com/wp-content/uploads/2017/05/EIR_2016.pdf>

Bunun sonucu olarak, Müslümanlara yönelik şiddet olayları ve şiddet içerikli tehditler, Müslüman toplulukların fiziksel güvenliğini tehlikeye atmakta, bu topluluklarda bir korku ve tekinsizlik hissi doğurmakta ve aynı zamanda topluluğun dini ve kültürel yaşamında ilerleme sağlayacak faaliyetlerde bulunmalarına da engel olmaktadır.

Bu konu katılımcı Devletleri neden ilgilendiriyor?

AGİT katılımcısı Devletler, nefret suçlarının temelinde yatan Müslüman karşıtı önyargıları saptamayı, kayıt altına almayı ve rapor etmeyi taahhüt etmişlerdir ve AGİT kurumlarının, nefret suçlarına yönelik etkili ve kapsamlı müdahalede bulunulması yönündeki çabalarına destek sağlamaktadır.

Devletler, uluslararası insan hakları hukuku kapsamında, ayrımcılığı, düşmanlığı veya şiddeti teşvik eden, her türlü dini nefret savunuculuğunu kanunen yasaklamakla yükümlüdürler.² Bakanlar Konseyi, Kiev’de aldığı Düşünce, Vicdan, Din veya İnanç Özgürlüğü hakkındaki Kararı ile AGİT devletlerine “kamu görevlilerinin, kamu görevlerinin ifası sırasında kişilere veya dini topluluklara ya da inanç topluluklarına karşı din veya inanç temeline dayalı ayrımcılık yapmasını önlemek ve ortadan kaldırmak amacıyla etkili tedbirler alma” ve “ibadethanelere ve dini alanlara, dini anıtlara, mezarlıklara ve tapınaklara saygı gösterilmesini ve bu yerlerin vandallığa ve yıkıma karşı korunmasını teşvik edecek politikalar benimseme” çağrısında bulunmuştur.³ Bakanlar Konseyinin birçok kararında nefret suçlarının bireylerin güvenliği ve toplumsal uyum açısından yarattığı tehlikenin yanı sıra, daha geniş ölçekte çatışmaya ve şiddete yol açma potansiyeli de birçok kez dile getirilmiştir.⁴

Hükümetler bu konuda ne yapabilir?

Hükümetler Müslümanlara yönelik hoşgörüsüzlük sorunu karşısında bir dizi tedbir alabilirler:

- Müslümanlara yönelik hoşgörüsüzlüğün ve önyargıların, güvenlik ve istikrar açısından bir tehdit oluşturduğunu ve hükümetler tarafından kurumsal ve sistematik şekilde ele alınması gerektiğini; bu durumun topluluklar arasındaki toplumsal uyum önünde süregiden bir tehdit ve daha geniş anlamda toplumun kapsayıcılığı önünde bir engel olarak görülmesi gerektiğini **kabul edebilirler**;

2 Birleşmiş Milletler Genel Kurulu, 2200A (XXI) sayılı Karar, “Medeni ve Siyasi Haklara ilişkin Uluslararası Sözleşme”, 16 Aralık 1966, 23 Mart 1976 tarihinde yürürlüğe girmiştir, 20.2. madde, <<http://www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/ccpr.aspx>> [Resmi Gazetede yayınlanan Türkçe tercümesi için bkz. <<https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2003/07/20030721.htm#2>>].

3 AGİT Bakanlar Konseyi, 3/13 sayılı Karar, “Düşünce, Vicdan, Din veya İnanç Özgürlüğü”, 6 Aralık 2013, Kiev, <<https://www.osce.org/mc/109339?download=true>>.

4 Bkz. örneğin: Porto 2002’de alınan “Hoşgörü ve Ayrımcılık Yasağı hakkında 6/02 sayılı Karar”; Sofya 2004’te alınan “Hoşgörü ve Ayrımcılık Yasağı hakkında 12/04 sayılı Karar”; Ljubljana 2005’te alınan “Hoşgörü ve Ayrımcılık Yasağı: Karşılıklı Saygı ve Anlayışın Desteklenmesi hakkında 10/05 sayılı Karar”; Brüksel 2006’da alınan “Hoşgörüsüzlük ve Ayrımcılıkla Mücadele ve Karşılıklı Saygı ve Anlayışın Desteklenmesi hakkında 13/06 sayılı Karar”; Madrid 2007’de alınan “Hoşgörü ve Ayrımcılık Yasağı: Karşılıklı Saygı ve Anlayışın Desteklenmesi hakkında 10/07 sayılı Karar”.

- Emniyet kurumları ile Müslüman topluluklar arasında, camilerle ve İslami kuruluşlarla düzenli şekilde toplantılar yapılması da dahil olmak üzere, resmi iletişim kurma, şeffaflığı sağlama ve ortak planlama ve eylem yapma yoluyla işbirliğini arttırarak, **riskleri değerlendirip, saldırıları önleyebilirler**. Bu sayede çeşitli emniyet kademelerinin topluluklarla ilişki kurarak toplulukların güvenliğine öncelik verilmesi sağlanabilir;
- Müslüman karşıtı nefret olgusu ve bu olgunun olumsuz ve sistematik etkileri hakkında **farkındalık yaratarak**, siyasi liderler, devlet memurları, ceza yargılamasında görevli kişiler, eşitlik organları, emniyet kurumları, sivil toplum ve daha geniş anlamda halk ile birlikte yürütülecek kapasite geliştirme tedbirleri yoluyla toplumsal uyumu uzun vadede güçlendirmek ve herkesin insan haklarının korunmasını temel alan değerleri pekiştirmek suretiyle bu olgu ile mücadele edebilirler;
- Müslüman topluluklar, sivil toplum kuruluşları ve bireylerle faal ortaklıklar geliştirip kurumsallaştırarak, **güven inşa edebilirler**. Bu amaç doğrultusunda, emniyet birimlerinin yaşanan olayların sıklığına ve türüne ve ayrıca Müslüman karşıtı nefret suçlarıyla ve vakalarla ilgili meselelere dair daha geniş kapsamlı bir kavrayış sağlamak üzere sivil toplumla veya topluluk ortaklarıyla bilgi paylaşmasını sağlayan bir mutabakata varabilirler;
- Müslüman topluluklara, kurumlara ve alanlara yönelik **korumayı genişletebilirler**; bunun için güvenlik tedbirlerini iyileştirmek üzere polis devriyelerini ve mali yardımı arttırabilirler. Polis devriyelerinin bilhassa, Müslümanların camileri ve İslami merkezleri daha yoğun şekilde ziyaret ettiği dini bayramlarda, örneğin Ramazan Bayramı ve Kurban Bayramı, Cuma namazları ve Ramazan ayı boyunca ve bazı Müslüman topluluklar açısından, Hz. Muhammed'in doğduğu gün olan Mevlid Kandili sırasında arttırılması düşünülebilir.⁵ Nefret toplulukları veya failer tarafından kutlanan veya önemli görülen olaylar ya da etkinlikler esnasında da dikkatli olunmalıdır;
- Ortak planlama yapabilmek ve acil durumlara en iyi şekilde yanıt verebilmek amacıyla **tehdit değerlendirmesi, güvenlik planlaması yaparken ve/veya kriz yönetimi sistemlerinin geliştirirken Müslüman topluluklar içerisindeki uzmanlardan yararlanabilirler**. Gerçek anlamda ihtiyaçlara dayalı bir yaklaşım benimsemek adına hem kadınların hem de erkeklerin sesinin duyulabilmesi amacıyla, uzmanlar seçilirken Müslüman topluluk içerisinde çeşitliliğin göz önünde bulundurulması gerekmektedir;
- Suç teşkil eden fiillerin soruşturulması ve kovuşturulması sırasında ya da Müslümanlara yönelik nefret suçlarına özgü hususlara karşı emniyet kurumlarında hassasiyet uyandırılırken, yerel, ulusal veya uluslararası açıdan tetikleyici unsurlar taşıyan durumlar da dahil olmak üzere Müslüman karşıtı önyargılı tutumları **tespit edip kayıt altına alabilirler**. Örneğin, saldırgan milliyetçi gösterilerin veya terör saldırılarının, Müslümanlara yönelik nefret olaylarını ve suçlarını tetiklediği mütemadiyen

5 Belli başlı bayramlar ve diğer önemli günler hakkında bilgi edinmek için bu Kılavuzun 3 numaralı Ekine bkz.

görülmektedir.⁶ Özellikle, bir olayda etnisite, toplumsal cinsiyet, köken ve din gibi birden fazla etken söz konusu ise ve kayıt sistemi olayda etkili olan birden fazla önyargının tespit edilmesine ya da verilerin yeterince ayrılmasına olanak vermiyorsa Müslüman karşıtı önyargı kayda geçirilmeyebilir;

- Bu konuda çalışmakta olan başlıca sivil toplum kuruluşlarının yanı sıra Müslüman topluluklarla da çalışmalar yürüterek, cinsiyet ve toplumsal cinsiyet temelini de esas alarak, nefret olaylarına ilişkin ayrıştırılmış verilerin değişimi amacıyla bu toplulukların **güvenlik ihtiyaçlarına ilişkin deliller toplayabilir** ve düzenli ilişkiler kurarak ve açık ve şeffaf veri paylaşımı anlaşmaları yaparak Müslüman karşıtı nefret suçları ve tehditler hakkında bilgi paylaşabilirler;
- Müslüman topluluklara yönelik bir saldırı ve/veya tehdit durumunda dayanışma göstererek ve çeşitli toplulukları bir araya getirerek devletin tüm topluluklara koruma sağlama taahhüdünü **yineleyebilirler**;
- **Yaşanan bir saldırının ardından mağdurların ve toplulukların gündelik yaşamlarına dönmeleri için destek ve yardım sağlayabilirler.** Müslümanlara yönelik saldırıların mağdurlarına ve daha geniş anlamda bu topluluklara fiziksel, psikolojik ve duygusal destek sağlanması da buna dahildir. Kamu hizmetlerine güven ve itimat sağlama sorumluluğu öncelikle devlete düşmekle birlikte, özel kuruluşlar veya sivil toplum da bu konuda destek sunabilir. Yerel yönetimler, emniyet birimleri veya özel işletmeler gibi yapılarla birlikte yürütülecek savunuculuk çalışmaları, Müslümanlara yönelik hoşgörüsüzlüğün mağdurları açısından anlamlı sonuçlar yaratılmasına ve azınlık topluluklarının devletin hizmetlerine ve kurumlarına yönelik güvenin artırılmasına yardımcı olabilir;
- İlgili ülkelerdeki veya bölgelerdeki Müslümanları ve başka toplulukları hedef alan nefret gruplarının ve hoşgörüden uzak bir söylemi destekleyen kişilerin anlatı ve ideolojileri hakkında **akademisyenler ve sivil toplum grupları tarafından yapılan araştırmaları destekleyebilirler.** Bu araştırmalar, eğilimleri tespit ederek emniyet birimleri ve devlet kuruluşlarına yardım edebilir ve Müslümanlara yönelik nefret suçlarının daha iyi şekilde ele alınmasına yönelik çabaları destekleyebilir;
- **Kamuoyuna verilen mesajların** nefret suçunun sadece bireyin değil, tüm toplulukların onuruna ve bütünlüğüne yönelik bir tehdit olarak kabul edilmesini **sağlayabilirler.** Daha geniş topluma verilen mesaj herhangi bir gruba veya bireye yönelik nefret suçlarını, hoşgörüsüzlüğü ve ayrımcılığı konu edinmelidir. Devletler, kamuoyuna verilen mesajların, belli bir zamanda Müslüman karşıtı nefret olaylarında artışa yol açabilecek şiddet yanlısı her türlü söyleme karşı çıkıp çıkmaması gerektiğini değerlendirmek isteyebilirler. Ayrıca, nefreti kınamak ve hoşgörüyü savunmak amacıyla mesajlar topluluk bünyesindeki kuruluşlar, gruplar ve temsilcilerle birlikte de verilebilir.

6 Tell MAMA 2016 Annual Report: A Constructed Threat: Identity, Intolerance and the Impact of Anti-Muslim Hatred (Londra: 2017, Faith Matters) <<https://tellmamauk.org/wp-content/uploads/2017/11/A-Constructed-Threat-Identity-Intolerance-and-the-Impact-of-Anti-Muslim-Hatred-Web.pdf>>, s. 56

Giriş

Arkaplan bilgisi

AGİT Bakanlar Konseyi kararlarında, Müslümanlara yönelik hoşgörüsüzlük, her türlü ayrımcılık biçimiyle mücadele açısından çok önemli kabul edilmiş ve bu konuda somut adımlar atılması taahhüt edilmiştir.

AGİT Bakanlar Konseyi, 2002 yılında Porto'da, AGİT bölgesinde Müslümanlara yönelik artan ayrımcılık ve şiddet eylemlerini kınamış ve belirli bir dinin veya kültürün terörle ve aşırı görüşlerle özdeşleştirilmesine katı bir dille karşı çıkmıştır.⁷ Ardından, katılımcı Devletler, 2004 yılında Sofya'da DKİHB'yi, diğer AGİT kurumlarının yanı sıra ilgili uluslararası kuruluş ve STK'lar ile tam bir işbirliği içerisinde çalışmaya, AGİT bölgesinde bilhassa Müslümanlara ve Yahudilere karşı ırkçılık, yabancı düşmanlığı ve bunlarla bağlantılı hoşgörüsüzlük kaynaklı olaylara ilişkin güvenilir bilgilerden yararlanmaya ve bu olayları yakından izlemeye davet etmiştir. Bu kararda ayrıca, söz konusu meselelerin ele alınması konusunda sivil toplumun desteğine başvurulması ve ortaklıkların geliştirilmesi çağırısı yapılmıştır.⁸

Bakanlar Konseyi 2007 yılında Madrid'de, hoşgörüsüzlük ve ayrımcılık fiillerini ele alma konusunda öncelikli sorumluluğun katılımcı Devletlere ve onların siyasi temsilcilerine ait olduğu gerçeğinin altını çizmiştir.⁹ Bu kararda ayrıca hoşgörüsüzlük ve ayrımcılık sergileyen tutum ve davranışların, göçmenler, mülteciler, ulusal azınlıklara mensup kişiler ve vatansız kişiler de dahil olmak üzere kişilerin haklarını koruma çabalarını baltalayabileceği de dile getirilmiştir. Bahsi geçen karar, farklı hoşgörüsüzlük biçimlerine işaret ederken, her türlü nefret ve ayrımcılık biçimi karşısında etkili bir şekilde harekete geçebilmek için birden fazla alanı ilgilendiren meseleleri ele alan kapsayıcı bir yaklaşım benimsemenin önemini tanımaktadır.

2011 yılında AGİT, UNESCO ve Avrupa Konseyi *Müslümanlara Yönelik Hoşgörüsüzlük ve Ayrımcılık ile Mücadele Konusunda Eğitimcilere Yol Gösterecek İlkeler: İslamofobi Karşıtı Eğitim Çalışmaları* (Guidelines for Educators on Countering Intolerance and Discrimination against Muslims: Addressing Islamophobia through Education) adlı müşterek bir yayın çıkarmıştır.¹⁰ Hem ilkokullar hem de ortaokullar için altı dilde yayınlanan bu

7 AGİT Bakanlar Konseyi, 6/02 sayılı Karar, "Hoşgörü ve Ayrımcılık Yasağı", Porto, 7 Aralık 2002, <<https://www.osce.org/mc/40521>>.

8 AGİT Bakanlar Konseyi, 12/04 sayılı Karar, "Hoşgörü ve Ayrımcılık Yasağı", Sofya, 7 Aralık 2004, <<https://www.osce.org/mc/23133?download=true>>. Ayrıca bkz. Daimi Konsey, Karar No. 621, "Hoşgörü ve İrkçılık, Yabancı Düşmanlığı ve Ayrımcılık ile Mücadele", Sofya, 29 Temmuz 2004, <<https://www.osce.org/jpc/35610?download=true>>.

9 AGİT Bakanlar Konseyi, 10/07 sayılı Karar, "Hoşgörü ve Ayrımcılık Yasağı: Karşılıklı Saygı ve Anlayışın Desteklenmesi", Madrid, 30 Kasım 2007, <<https://www.osce.org/mc/29452?download=true>>.

10 Guidelines for Educators on Countering Intolerance and Discrimination against Muslims: Addressing Islamophobia through Education, (*Müslümanlara Yönelik Hoşgörüsüzlük ve Ayrımcılık ile Mücadele Konusunda*

Kılavuz, öğretmenler, okul yöneticileri ve konuyla ilgili sivil toplumun yanı sıra politika yapıcıları ve eğitim alanında çalışan görevliler için hazırlanmıştır. Müslümanlara yönelik hoşgörüsüzlük, tıpkı diğer hoşgörüsüzlük ve önyargı biçimleri gibi, başta okul ve eğitim kurumları bünyesinde olmak üzere, toplulukları etkilemektedir. Öğrenim kurumlarındaki çocuklar ve gençler üzerinden Müslümanlara yönelik hoşgörüsüzlüğün azaltılması yönünde çalışmalar yürütülmesi, ileride yetişkinler tarafından bu tür davranışlara karşı çıkılması bakımından çok önemlidir.

Bakanlar Konseyi 2013 yılında Kiev’de, AGİT hükümetlerine din veya inanç temeline dayalı ayrımcılığın ortadan kaldırılması yönünde çalışma çağrısı yapmıştır. Katılımcı Devletlere ayrıca, ibadethanelerin ve dini alanların, dini anıtların, mezarlıkların ve tapınakların korunmasına yönelik politikalar benimseme çağrısında bulunulmuştur.¹¹

Nefret olaylarını ayırt etmek

Son düzenlenen yıllık AGİT İnsani Boyut Uygulama Toplantısında sivil toplum kuruluşları, Müslümanlara yönelik hoşgörüsüzlüğün önemini ve toplulukları istismar ve ayrımcılıktan koruma yönündeki acil ihtiyacı vurgulamıştır.¹² 2018 yılında Müslümanlara Karşı Hoşgörüsüzlük ve Ayrımcılıkla Mücadele Özel Temsilcisi Prof. Bülent Şenay, Müslüman karşıtı söylemlerdeki artışın endişe verici olduğunu vurgulamış, 2015 yılında yaşanan insani krizin ardından Avrupa’da artan Müslüman karşıtı eğilimin ve Müslümanları şeytanlaştıran söylemlerin acilen ele alınması gereğinin altını çizmiş ve Müslüman karşıtı nefret suçlarının yeterince ihbar edilmediğine ve kayda geçirilmediğine işaret etmiştir.¹³

Bu Kılavuza neden ihtiyaç var?

İster şiddet ister ayrımcılık, ister saldırı ister sanal taciz şeklinde olsun, Müslümanlara yönelik her türlü hoşgörüsüzlük, Müslüman bireylerin ve toplulukların yaşamını olumsuz etkilemektedir. Bu Kılavuz, polis ve diğer kurumların, Müslüman toplulukların ve bireylerin güvenlik ihtiyaçlarını karşılama kapasitesini geliştirmek amacıyla, güvenlik risklerinin ve alınması gereken tedbirlerin analiz edilmesi de dahil olmak üzere, hükümetlerin nefret suçlarının önlenmesi ve bu suçlarla mücadele edilmesi konusunda atacağı adımlara yardımcı olmayı amaçlamaktadır. Ayrıca, Müslümanlara yönelik nefret suçlarının yeterince ihbar edilmemesi ve kayda geçirilmemesi gibi belirli hususlara da değinilmektedir. Bunun yanı sıra, hükümetlere Müslüman topluluklarının güvenliğine ilişkin sorunların üzerine eğilirken, bu topluluklar bünyesindeki çabalara paralel şekilde atabilecekleri pratik adımlar sunulmaktadır.

Eğitimcilere Yol Gösterecek İlkeler: İslamofobi Karşıtı Eğitim Çalışmaları (Varşova: DKİHB, Avrupa Konseyi, UNESCO, 2011), <<https://www.osce.org/odihr/84495>>.

11 AGİT Bakanlar Konseyi, 3/13 sayılı Karar, Kiev, a.g.k. yukarıdaki dn. 3.

12 2016 İnsani Boyut Uygulama Toplantısı, Birleştirilmiş Özet, Varşova, Eylül 2016, <<https://www.osce.org/odihr/274416?download=true>>; 2017 İnsani Boyut Uygulama Toplantısı, Birleştirilmiş Özet, Varşova, Eylül 2017, <<https://www.osce.org/odihr/365486>>; 2018 İnsani Boyut Uygulama Toplantısı, Birleştirilmiş Özet, Varşova, Eylül 2018, <<https://www.osce.org/odihr/398840?download=true>>.

13 2018 İnsani Boyut Uygulama Toplantısı, a.g.k.

Bireylerin ve toplulukların güvenliğinin sağlanması, özellikle azınlık topluluklarının gerekli güvenlik seviyesini sağlayabilecek kaynaklardan çoğu zaman yoksun olduğu düşünüldüğünde, öncelikle hükümetlere düşen bir sorumluluktur. Müslüman karşıtı nefret suçları da dahil olmak üzere bir bireye veya topluluğa yönelik suç teşkil eden hoşgörüsüzlük fiillerini ele alma sorumluluğu polis gibi kolluk güçlerine aittir. Bu noktada harekete geçmemek ve hatta suça iştirak etmek, toplumsal uyumu olumsuz etkilemekte ve bazı durumlarda hedef alınan topluluk bünyesindeki kesimler arasında şiddet yanlısı aşırıcılığa, şiddete ve kutuplaşmış fikirlere yol açmaktadır.¹⁴

Bu Kılavuzda, bazı toplulukların Müslüman topluluklar içerisindeki hoşgörüsüzlükten ve önyargılardan ötürü hedef alınabildiği de kabul edilmektedir.

“Müslüman karşıtı bireysel ve kurumsal nefret, kaygı uyandırıcı bir şekilde marjinal kesimden anaakıma doğru ilerliyor. Bu meselelere ilişkin siyasi cesaretin ve liderliğin eksikliği endişe veriyor. Birlikte huzur içinde yaşamının önünde tehdit olarak dikilen bu sorunu hep birlikte ele alıp çözmeliyiz.” *Bülent Şenay, Müslümanlara Karşı Hoşgörüsüzlük ve Ayrımcılıkla Mücadele Özel Temsilcisi, 2016*¹⁵

Bu Kılavuz ayrıca, AGİT bölgesindeki katılımcı Devletler içerisinde bir sorun oluşturmaya devam eden Müslüman karşıtı düşünce ve nefret duygularını azaltmak ve bunlarla mücadele etme konusunda hükümetleri ve sivil toplum bu konuda çalışmaya ve daha geniş kapsamlı analizler ve araştırmalar yapmaya teşvik etmeyi amaçlamaktadır.

Bu Kılavuzun kapsam ve amacı nedir?

Bu yayın özellikle Müslümanlara yönelik nefret suçlarını ve Müslüman topluluklarının güvenlik ihtiyaçlarını ele almaktan sorumlu kesimler tarafından neler yapılabileceği konusuna odaklanmaktadır. DKİHB'nin nefret suçlarına ve hoşgörüsüzlüğe karşı çıkarak ve Müslümanlara karşı hoşgörüsüzlükle mücadelede eğitimcilere destek sağlayarak Müslüman karşıtı nefret ve önyargıları hedef almayı amaçlayan çalışmaları, bu kılavuzu tamamlayıcı niteliktedir.¹⁶

Bu Kılavuz Müslümanlara yönelik nefret suçlarını ve olayları ele alıp bunlarla mücadele etmekle ve Müslüman toplulukları korumakla sorumlu olanlar tarafından alınabilecek pratik tedbirler üzerinde yoğunlaşmaktadır. Bu sorumlular öncelikle devlet görevlileri

14 Joel Busher ve Graham Macklin, *Interpreting "Cumulative Extremism": A framework for enhanced conceptual clarity*, Society for Terrorism Research 7. Yıllık Konferansı, 27-28 Haziran 2013, Londra, <<http://eprints.hud.ac.uk/id/eprint/19406/>>.

15 2016 İnsani Boyut Uygulama Toplantısı, Birleştirilmiş Özet, a.g.y. yukarıdaki dn. 12.

16 Bkz. DKİHB Nefret Suçu Raporlama web sitesi, <<http://hatecrime.osce.org>> ve Guidelines for Educators on Countering Intolerance and Discrimination against Muslims (*Müslümanlara yönelik Hoşgörüsüzlük ve Ayrımcılık ile Mücadele Konusunda Eğitimcilerle Yol Gösterecek İlkeler*), a.g.y. yukarıdaki dn. 14.

ve siyasi temsilciler olmakla birlikte, sivil toplumun ve daha geniş anlamda kamuoyunun da bu yayından yararlanması umulmaktadır. Bu Kılavuzun amacı:

- Müslüman toplulukların karşı karşıya kaldığı güvenlik sorunları ve Müslümanlara hem sanal ortamda hem de gerçek hayatta yöneltilen hoşgörüsüzlük hakkında ve bu durumun toplumsal cinsiyet açısından sonuçları konusunda **farkındalık yaratmaktır;**
- **Devlet görevlilerinin** (hem politika yapımcıların hem de polis ve yargı görevlileri gibi sahadaki memurların) Müslümanlara yönelik nefret suçlarının kendine has özelliklerini anlama ve Müslüman toplulukların güvenlik ihtiyaçlarını ele almaya yönelik pratik adımları tespit etme **kapasitesini arttırmaktır.** Özellikle dini bayramlar, önemli gün ve olaylar ve toplu namazlar/dini törenler hükümetler ve polis kuvvetleri açısından hem fırsat sunmakta hem de güvenlik sıkıntılarını beraberinde getirmektedir.
- **Polis memurlarını** Müslümanlara yönelik nefret suçlarını yeterli şekilde saptama, kayda geçirme ve bunlara yanıt verme konusundaki gayretlerinde **desteklemektir;**
- Müslümanlara yönelik nefret suçlarına polis ve toplum tarafından verilen iyi yanıtlara model oluşturmak adına AGİT katılımcısı Devletler arasında **en iyi uygulamaların paylaşılmasını kolaylaştırmaktır;**
- Yerel emniyet görevlileri ile Müslüman topluluklardaki aktivistler, güvenlik alanında çalışan kişiler ve gönüllüler dahil Müslüman topluluklara mensup kişiler arasında **iletişim ve dayanışmayı teşvik** ederken, bir yandan da Müslümanlara yönelik hoşgörüsüzlükle mücadelede işbirliğine ilişkin pratik önerilerde bulunmaktır; ve
- Devletin, Müslümanlara yönelik hoşgörüsüzlükten kaynaklanan güvenlik endişeleriyle ilgili sorumluluğunun tespit edilmesiyle ilgili olarak, devletin yükümlülüklerine ilişkin yol göstererek, **sivil toplumun savunuculuk çabalarını desteklemektir.**

Bu Kılavuz nasıl hazırlandı?

Bu Kılavuz daha önce DKİHB tarafından antisemitizm hakkında hazırlanmış *Understanding Anti-Semitic Hate Crimes and Addressing the Security Needs of Jewish Communities (Antisemitizm Kaynaklı Nefret Suçlarını Anlamak ve Yahudi Topluluklarının Güvenlik İhtiyaçlarını Ele Almak)* başlıklı benzer bir yayını temel almaktadır.¹⁷ Bu kılavuzun hazırlanması sırasında Müslüman toplulukların mensupları, sivil toplum, polis kurumları, eşitlik kurumları, akademisyenler ve konuyla ilgili başka kişiler ile yoğun bir şekilde istişareler yürütülmüştür. Biri AGİT Üsküp Misyonunun desteği ile Kuzey Makedonya'da, diğeri ise Goethe Üniversitesi Bilim ve Toplumda İslam Akademisi'nin işbirliği

¹⁷ *Understanding Anti-Semitic Hate Crimes and Addressing the Security Needs of Jewish Communities* (Varşova: AGİT/DKİHB, 2017), <<https://www.osce.org/odihr/317166?download=true>>.

ile Almanya'nın Frankfurt şehrinde iki geniş kapsamlı istişare toplantısı düzenlenmiştir.¹⁸ Son olarak da Müslüman Diyalog Ağı ile işbirliği içerisinde Oslo'da istişare amaçlı bir uzmanlar toplantısı düzenlenmiştir. Kılavuz içerisinde yer alan örnekler, DKİHB tarafından Müslüman toplulukların güvenlik ihtiyaçları ve iyi uygulama örnekleri hakkında yapılan bir ankete katılan Devletlerin temsilcilerinin ve sivil toplum ortaklarının yanıtlarından derlenmiştir.

Kılavuzun yapısı

Birinci Bölümde AGİT bölgesinde Müslümanlara yönelik hoşgörüsüzlükten doğan suç fiillerine ilişkin geniş bir bağlam sunulurken, aynı zamanda bu nefret suçlarının temel özellikleri de ortaya konmuştur. Ayrıca bu nefret suçlarının etkileri ve Müslüman bireylerin, toplulukların ve kurumların gündelik yaşamlarında bu suçlardan kaynaklanan güvenlik sorunları anlatılmaktadır.

İkinci Bölümde hükümetlerin Müslümanlara yönelik nefret suçlarına nasıl yanıt vermesi ve Müslüman toplulukların karşı karşıya bulunduğu güvenlik sorunlarını nasıl etkili biçimde ele alması gerektiği açıklanmaktadır. AGİT taahhütlerinden ve diğer uluslararası insan hakları standartlarından yola çıkarak hükümete düşen temel yükümlülükleri sıralanmış ve bu alandaki devlet politikalarına ve girişimlere dayanak oluşturması gereken ilkeler ortaya konmuştur.

Üçüncü Bölümde hükümetlerin Müslümanlara yönelik nefret suçlarına ve Müslüman toplulukların güvenlik ihtiyaçlarına yanıt vermek için atabilecekleri on pratik adım sıralanmıştır.

Ekler kısmında Müslümanlara yönelik saldırılarla mücadele eden devlet görevlilerine ve diğerlerine yardımcı olmak amacıyla tamamlayıcı bilgiler sunulmaktadır. **Ek 1'de**, devlet görevlilerinin ve diğer kesimlerin Müslümanlara yönelik nefret suçlarını tespit etme, Müslüman topluluklarla güvenlik konularında işbirliğinde bulunma ve herkes için insan hakları standartlarına ve taahhütlerine saygı gösterilmesine dayalı yanıtlar geliştirme kapasitesinin artırılmasında kullanılabilir vaka çalışmaları yer almaktadır. **Ek 2'de**, kilit paydaşlara yönelik etkinlik önerileri içeren bir tablo yer almaktadır. Bu tablo milletvekilleri, dini liderler ve kamu çalışanları gibi kilit hedef gruplar arasında Müslüman toplulukların karşı karşıya bulunduğu güvenlik sorunlarına dair farkındalık uyandırmak amacıyla kullanılabilir faydalı bir araç olabilir. **Ek 3**, emniyet görevlilerine yönelik kısa bir İslamiyet rehberi içermektedir. **Ek 4** ise terminoloji konusunda bir arkaplan bilgisi sunmaktadır.

18 "Strategies to improve security of Muslim communities and reduce hate crime the focus of ODIHR-organized consultations in Frankfurt", DKİHB haberleri, 26 Haziran 2018, <<https://www.osce.org/odihhr/385875>>.

BİRİNCİ BÖLÜM: Sorunu anlamak

I. AĞIT BÖLGESİNDE MÜSLÜMANLARA YÖNELİK NEFRET SUÇLARI: BAĞLAM

Nefret suçları belirli bir gruba veya kişiye yönelik önyargılardan veya tarafgirlikten kaynaklanan suç fiilleridir. Tüm nefret suçları iki temel unsur içerir: (1) Nefret suçları, ceza hukuku kapsamında suç teşkil eden fiillerdir ve (2) fail suçu işlerken bir önyargıya veya tarafgirliğe dayalı hareket eder.¹⁹

Nefret olayları ile nefret suçlarını birbirinden ayırmak önemlidir. Nefret suçları *önyargı saikiyle* işlenen *cezayı gerektiren suçlardır*.²⁰ Daha açık bir ifadeyle, fail, kurbanı veya saldırının hedefini, belirli bir dine, inanca, “ırka”, cinsel yönelime veya engele sahip olması ya da bu özelliklerden biriyle bağlantısı olması gibi koruma altındaki özelliklerden birinden veya birkaçından dolayı seçmiştir. Nefret olayları ise koruma altındaki belirli bir özellikten ötürü işlenmekle birlikte, ya suç teşkil eden bir davranış seviyesine ulaşmaz ya da suç olarak bildirilmez.

Müslüman karşıtı önyargı, bir suçu (daha açık bir ifadeyle ceza hukuku kapsamında suç teşkil eden bir fiili) bir nefret suçuna dönüştüren önyargı saiklerinden biridir. Failin, kurbanı veya hedefi İslam inancına sahip olması veya İslamiyet ile olan bağlantısı sebebiyle seçmiş olduğu kanıtlanabilirse, Müslümanlara yönelik nefret suçu işlenmiştir. Bu tür suçlar, Müslüman olduğu düşünülen kişilerin veya Müslümanlarla bağlantılı kişilerin (müttefikler veya gayrimüslim eşler gibi) yanı sıra Müslüman olmayan, fakat örneğin Sih topluluğuna mensup kişiler gibi Müslümanlara yönelik nefret suçlarında sık sık hedef alınan kişilere karşı işlenmektedir.²¹

Müslümanlara yönelik nefret suçları sadece bir kişiyi hedef alarak değil, bir İslami merkezi, camiye veya örneğin Müslüman kadınlara ya da gençlere destek veya eğitim imkânları sağlayan sivil toplum kuruluşlarını hedef alarak da işlenebilmektedir.

Ancak Müslüman karşıtı bir nefret suçu failinin önyargı saikinin çoğu zaman cinsiyetçilik, göçmen karşıtı yabancı düşmanlığı veya kişinin ten rengine ya da sahip olduğu düşünülen etnisitesine veya etnik kökenine yönelik önyargılar gibi başka önyargılarla kesiştiği de dikkate alınmalıdır. Nefret suçu mağduriyetine ilişkin yürütülen bir çalışma, nefret suçu mağdurlarının yüzde 50’sinin, birden fazla kimlik özelliğinden ötürü hedef alındığını ortaya koymuştur.²²

19 Nefret suçlarının niteliğine ilişkin daha kapsamlı bir tartışma için bkz.: “*Preventing and responding to hate crimes*” (Varşova: DKİHB, 2009), <<http://www.osce.org/odihr/39821?download=true>>.

20 AĞIT Bakanlar Konseyi, 9/09 sayılı Karar, “Nefret Suçlarıyla Mücadele”, Atina, 2 Aralık 2009, <<https://www.osce.org/cio/40695?download=true>>.

21 “Polish police tell British Sikh man ‘what do you expect after Paris attacks’ after nightclub beating”, *The Telegraph*, Matthew Day, Varşova, 2 Aralık 2015, <<https://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/europe/poland/12029627/Polish-police-tell-British-Sikh-man-what-do-you-expect-after-Paris-attacks-after-nightclub-beating.html>>

22 N. Chakraborti, “Reconceptualising hate crime victimization through the lens of vulnerability and Difference”, *Theoretical Criminology* Cilt 16, Sayı 4, 2012. s. 499–514.

Müslüman karşıtı önyargıya ilişkin göstergeler (önyargı göstergeleri) Müslümanlara yönelik nefret suçu vakalarının tespitine yardımcı olan en temel araçtır. Bazen, (örneğin Müslüman karşıtı hakaretler kullanıldığında) bu göstergeler ve dolayısıyla failin Müslüman karşıtı saiki çok açık olabilmektedir. Başka bazı durumlarda ise bu saiki anlayabilmek için Müslüman karşıtı kalıp yargılardan ve özel simgelerden (örneğin belirli mesajlardan, yerlerden veya tarihlerden) haberdar olmak gereklidir ve böylesi örneklerde önyargıyı hemen tespit etmek güç olabilmektedir.

Müslümanlık karşıtı önyargı ve anlatılar

Müslüman karşıtlığı, şu anda AGİT bölgesini oluşturan alanda yüzyıllardır varlığını sürdürmektedir. Akademisyenler ve araştırmacılar, uluslararası açıdan bakıldığında Müslümanlara yönelik hoşgörüsüzlüğün, ABD'deki 11 Eylül saldırılarının ardından gözle görülür bir artış sergilediğine işaret etmektedir.²³ Terör saldırıları, diğer jeopolitik gelişmeler, aşırı sağ ve saldırgan milliyetçi ve ulusalcı hareketlerde yükseliş ile birlikte göç dalgaları, genel olarak AGİT bölgesinde Müslüman karşıtı düşünceleri tetikleyen başlıca unsurları oluşturmaktadır.

Müslümanlık karşıtı “geniş kapsamlı anlatılar” büyük oranda şu kategoriler altında sınıflandırılmaktadır: Güvenlik tehdidi, asimile edilemezlik, demografik tehdit ve din değiştirme, teokrasi, kimlik tehdidi, cinsiyet eşitsizliği, ontolojik farklılık, fitri şiddet, eksik vatandaşlık ve homofobi.²⁴

Bu anlatı yelpazesi “Müslüman değerlerin” Müslümanların entegre olamadığı veya olmayacağı egemen “ulusal değerlere” çok uzak olduğu algısını devam ettirmektedir. Müslümanlara yönelik tutumlara ilişkin Pew Araştırmasına göre, anket yapılan on Avrupa ülkesinden dokuzunda, anket katılımcılarının en az yüzde 50'si Müslümanların dini farklılıklarını tercih ettiği, yani topluma entegre olmak istemediği şeklinde bir düşünce dile getirmiştir. Bu düşüncenin en yaygın şekilde görüldüğü ülkeler Yunanistan (yüzde 78), Macaristan (yüzde 76), İspanya (yüzde 68), İtalya (yüzde 61) ve Almanya (yüzde 61) olarak göze çarpmaktadır. Sadece Polonya açısından bu oran yüzde 50'nin altındadır; orada bile anket katılımcılarının yüzde 45'inin bu düşünceyi benimsediği görülmektedir.²⁵

Bundan başka, güvenlik ve terörizm söylemi ile “Terörle Savaş” bir araya gelerek Müslümanlara yönelik taciz ve saldırıları neden olabilmekte ve “terörle mücadele usulleri”nin

23 Uluslararası Af Örgütü, “Choice and Prejudice: Discrimination against Muslims in Europe” (Londra: Uluslararası Af Örgütü, 2012).

24 “Counter Islamophobia Kit, Dominant Islamophobic Narratives – Comparative Report”, Irkçılık ve Etnisite Çalışmaları Merkezi, Leeds Üniversitesi, Temmuz 2017, <<https://cik.leeds.ac.uk/wp-content/uploads/sites/36/2017/07/2017.07.26-WS1-Comparative-Final.pdf>>.

25 Europeans Fear Wave of Refugees Will Mean More Terrorism, Fewer Jobs, 2016, <<https://www.pewresearch.org/global/2016/07/11/europeans-fear-wave-of-refugees-will-mean-more-terrorism-fewer-jobs/>>.

uygunsuz ve orantısız şekilde uygulanması yoluyla, kurumları ve resmi makamları da içine alacak şekilde ayrımcılığı körükleyebilmektedir.²⁶

Avrupa Birliği Temel Haklar Ajansının “Avrupa Birliği Azınlıklar ve Ayrımcılık Konulu İkinci Anketi”, söz konusu ankete katılan üç Müslümandan neredeyse birinin iş ararken ayrımcılığa uğradığını belirttiğini ortaya koymaktadır. Bu araştırma ayrıca, ankete katılan dört Müslümandan birinin etnik kökeni veya göçmen statüsü sebebiyle tacize uğradığını göstermektedir. Geleneksel veya dini kıyafetler gibi görünür nitelikteki dini semboller, ankete katılan üç Müslümandan birini ayrımcılığa, tacize veya polis çevirmesine maruz bırakmıştır. Anket katılımcılarının yaklaşık yarısı, ev veya iş ararken ya da sağlık hizmetinden yararlanırken isimleri, ten renkleri veya fiziksel özellikleri sebebiyle ayrımcılığa uğradığını belirtmiştir.²⁷

AGİT katılımcısı Devletlerde ikamet eden Müslümanların yekpare bir bütün oluşturmasına, yani farklı köken ve kimliklere sahip olmasına karşın, kimi zaman Müslüman bireylere ve topluluklara karşı indirgemeci bir tutum takınılmaktadır. Örneğin, Aralık 2015'te yayınlanan *AGİT Bölgesinde Göçmenleri, Mültecileri ve Sığınmacıları Hedef Alan Nefret Saikli Olaylar* (Hate-Motivated Incidents Targeting Migrants, Refugees and Asylum-Seekers in the OSCE Region) başlıklı DKİHB raporu, mülteci karşıtı ve Müslüman karşıtı duyguların birlikte yükselişine ilişkin endişeleri ortaya koymuştur.²⁸ Müslümanların durumu ülkeden ülkeye değişiklik gösterdiğinden, Müslümanların farklı AGİT bölgelerinde içinde bulunduğu ortamı anlamak için o ülkeye özgü koşulları dikkate alan bir yaklaşım benimsenmeli, karmaşık ve çeşitli faktörler göz önünde bulundurulmalıdır. Bu bölgeler arasında İslamiyet'in azınlık dini olduğu, etnisite ile dinin iç içe geçtiği ya da İslamiyet'in hâkim tefsirinin yanı sıra azınlık niteliğindeki veya yeni ortaya çıkan tefsirlerinin de var olduğu bölgeler yer almaktadır.

Kesişimsellik

Kesişimsellik, örtüşen veya kesişen sosyal kimliklerin ve bunlarla bağlantılı olarak ortaya çıkan baskı, tahakküm veya ayrımcılık sistemlerinin incelenmesidir. Toplumsal cinsiyet, “ırk”, etnik köken, sınıf, engellilik, cinsel yönelim, din veya yaş gibi çeşitli kategorilerin birden fazla seviyede ve çoğu zaman da eş zamanlı olarak nasıl etkileşime girdiğini ele alırken, bir kişiye ait her bir unsur veya özelliğin diğer tüm unsurlarla ayrılmaz şekilde bağlı olduğunu ortaya koymaktadır.²⁹

26 Patel, Tina. G. *It's not about security, it's about racism: counter-terror strategies, civilizing processes and the post-race fiction*. Palgrave Communications, Sayı 3 (2017).

27 “Second European Union Minorities and Discrimination Survey Muslims – Selected findings”, Avrupa Birliği Temel Haklar Ajansı, 2017, <https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2017-eu-minorities-survey-muslims-selected-findings_en.pdf>.

28 “Fact-Finding Meeting: Hate-Motivated Incidents Targeting Migrants, Refugees and Asylum-Seekers in the OSCE Region”, AGİT/DKİHB, 11 Aralık 2015, <<http://www.osce.org/odihr/235741?download=true>>.

29 Kesişimsellik, iç içe geçmiş iktidar sistemlerinin toplumun en dışına itilmiş kesimleri nasıl etkilediğini ortaya koyan niteliksel bir analitik çerçevedir. Bu terim 1989 yılında siyah feminist akademisyen Kimberlé Williams Crenshaw tarafından ortaya atılmıştır. *Forgotten Women: The Impact of Islamophobia on Muslim Women*

Avrupa Irkçılıkla Mücadele Ağı (ENAR) Araştırması da dahil olmak üzere yapılan araştırmalar, birçok ülkenin emniyet birimleri açısından kesişimsellik ile nefret suçlarına ilişkin anlayışın henüz gelişme aşamasında olduğunu göstermektedir.³⁰ Araştırmacılar, sivil toplum kuruluşlarında çalışanlar ve ceza adalet kurumlarının çalışanları açısından da aynı durum geçerli görünmektedir. Nefret suçlarının yeterince kayda geçirilmemesinin sebebi olarak sıklıkla ifade edilen gerekçelerden biri, suçlarda birden fazla saik bulunması; mağdurların birden fazla önyargı göstergesi veya saiki dolayısıyla hedef alınmasıdır. Nefret suçlarının kayıt altına alınmasında kullanılan bazı emniyet formlarında veya sistemlerinde, birden fazla önyargı göstergesinin işaretlenmesi mümkündür. Ne var ki, nefret suçlarının kesişimsel bir yaklaşımla kategorize edilebilmesi için, polis ve diğer ilgili makamlar, kullandıkları yöntemleri geliştirirken, mağdurların çok yönlü ve kesişimsel kimliklere sahip olduğunu, dolayısıyla da çok katmanlı bir yanıt verilmesi gerektiğini dikkate almalıydılar. Örneğin, Müslüman bir kadına yönelik bir saldırı esnasında kadının başörtüsünün zorla çıkartılmışsa, bu saldırı pekâlâ nefret suçu oluşturabilir. Bu nefret suçunun saiki bir yanıyla kadının mensup olduğu düşünülen din iken, bir yanıyla da toplumsal cinsiyeti olabilmektedir. Böyle bir saldırı da “ırk” da rol oynayabilir. Böylesi bir nefret suçu, dini bir kıyafet giymemiş siyah bir kadın veya Müslüman bir erkek söz konusu olduğunda aynı sonuçları doğurmayacaktır. Kesişimsellik kavramı mağduriyetin daha iyi anlaşılması ve ayrıca polisin bu tür suçları daha kapsamlı şekilde soruşturması bakımından fayda sağlayabilir.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Alković/Karadağ kararında, Karadağlı Roman bir adam ile ailesinin, komşuları tarafından hem Roman, hem de Müslüman olmaları hasebiyle tacize uğradığını tespit etmiştir. Aile, ırkçı ve dini hakaretlere uğradıkları, ölüm tehditleri aldıkları, kapılarına yazılama yapıldığı, arabalarının kundaklandığı ve evlerine ateş açıldığı gerekçesiyle açtıkları davayı kazanmış bulunmaktadır. Mahkeme, özellikle ağır tehdit içeren iki olayın üzerinde durmuştur. Polisin bu olaylar karşısındaki tutumunu titizlikle inceleyen Mahkeme, bu olaylarda polisin tavrını yetersiz bulmuştur. Söz konusu olaylardan ilkinde, ateş açmakla suçlanan kişiler bu suçlamayı reddetmiş, ancak silah seslerini duyduklarını ve mermi kovanlarını gördüklerini kabul etmişlerdir. Mahkeme, kovanları delil olarak toplamaması ve olayın faili olduğu iddia edilen şahısların silahı bulunup bulunmadığını araştırmaması sebebiyle polisin tutumunu eleştirmiştir. Mahkeme “başvurucunun ruhsal bütünlük hakkına ilişkin gerekli korumanın sağlanmamış olduğunu” tespit etmiştir. Mahkemeye bağımsız uzman olarak yazılı görüş sunan Avrupa Roman Hakları Merkezi (ERRC), Karadağ toplumunda Romanlara yönelik yaygın ırkçılığın varlığına işaret etmiştir. ERRC ayrıca, Karadağ polisi bünyesinde ağır nefret suçlarına genellikle kabahat muamelesi yapıldığını dile

(Brüksel: ENAR – Avrupa Irkçılıkla Mücadele Ağı, 2016), <https://www.enar-eu.org/IMG/pdf/forgottenwomenpublication_lr_final_with_latest_corrections.pdf>.

30 *Racist Crime and Institutional Racism in Europe* (Brüksel: ENAR – Avrupa Irkçılıkla Mücadele Ağı, 2019), <https://www.enar-eu.org/IMG/pdf/shadowreport2018_final.pdf>; ayrıca bkz. Mason-Bish, Hannah ve Zempi, Irene, “Misogyny, racism and Islamophobia: street harassment at the intersections”, 2018, *Feminist Criminology*, <<http://sro.sussex.ac.uk/id/eprint/76134/>>.

getirerek, kurumsal bir ırkçılığın varlığına işaret etmiş ve bu tür suçların nadiren mahkûmiyetle sonuçlandırılmı dile getirmiştir.³¹

Ulusal ve uluslararası olayların ardından yaşanan nefret suçları

Müslümanlara yönelik hoşgörüsüzlük, sansasyonel ulusal veya uluslararası siyasi olaylar, saldırgan milliyetçi gösteriler veya terör suçları ve olayları gibi tetikleyici olaylardan sonra yoğunlaşabilmektedir. Nefret suçları, azınlık gruplarına mensup kişilerin “egemen kültürel normlara” veya “ulusal menfaatlere” aykırı hareket ettiği yönünde bir algının oluştuğu ulusal ve uluslararası çatışmaların mikro-tezahürü olarak karşımıza çıkabilmektedir.³² Terör ve terörle mücadele etrafında benimsenen söylemler sık sık Müslümanların taciz edilmesi için kullanılmakla birlikte, yetkili makamlar da terörle mücadele usullerini uygunsuz şekilde uygulayarak ayrımcılık yapılmasına sebep olabilmektedir.³³

II. AGİT BÖLGESİNDE MÜSLÜMANLARA YÖNELİK NEFRET SUÇLARI: TEMEL ÖZELLİKLER

Bir kişinin Müslüman kimliğinden ya da Müslüman olduğunun düşünülmesinden dolayı tehdit edilmesi veya saldırıya uğraması, Müslüman karşıtı nefret suçunu teşkil etmektedir. Müslümanlara yönelik nefret suçları ya bir kişiyi Müslüman kimliğinden ya da Müslüman olduğunun düşünülmesinden dolayı hedef alan, ya da daha genel anlamda Müslümanlara veya İslamiyet’e yönelik nefret saikiyle işlenen suçlardır. Müslümanlara yönelik bir fiilin faili, Müslüman olmayan bir kişiyi de hedef alabilmektedir. Failler bir kişiyi etnik kökeni, ten rengi, dini kıyafetleri, dili veya ismi nedeniyle teşhis edip hedef alabilmektedir. Failler, sık sık Müslümanlar ve İslamiyet hakkında var olan olumsuz basmakalıp düşüncelerden, çoğu zaman da genel olarak Müslümanlara atfettikleri terör olaylarından ya da daha özel olarak sansasyonel nitelikte tarihsel bir olaydan yola çıkarak hareket etmektedirler.

Benzer şekilde, Müslümanlar sıklıkla kimliklerine dair toplumsal ve tarihsel gerilimlerle de ilişkilendirilebilecek başka hususlar nedeniyle, özellikle yabancı düşmanlığı ve ırkçılık içeren bir dille tacize uğrayabilmektedir. Bu söylem, mağdurun, failin “kendini” toprakları olarak gördüğü yere ait olmadığı veya burada bulunmaya hakkı bulunmadığı düşüncesine dayanabilmektedir. Öte yandan Müslümanlara yönelik hoşgörüsüzlükten

31 Bkz. Alković/Montenegro davası, 5 Aralık 2017 tarihli karar, Strazburg, <[http://www.errc.org/press-releases/muslim-roma-win-discrimination-case-against-montenegro](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22fulltext%22:[%22alkovic%22],%22itemid%22:[%22001-179216%22]}> ve “Muslim Roma Win Discrimination Case Against Montenegro”, Avrupa Roman Hakları Merkezi, <.

32 C. E. Mills, J.D. Freilch ve S.M. Chermak, “*Extreme Hatred: Revisiting the Hate Crime and Terrorism Relationship to Determine Whether They are ‘Close Cousins’ or ‘Distant Relatives’*”, *Crime and Delinquency*, 2015.

33 a.g.e.

kaynaklanan nefret suçları, İslami bir kurum, Müslümanlar veya İslamiyet ile ilişkilendirilen bir işletme veya konut gibi bir binayı veya kuruluşu da hedef alabilmektedir. Failler tarafından Müslümanları taciz veya tehdit etmek için kullanılan yaygın yöntemler arasında mülke yönelik saldırılar, Müslüman karşıtı duvar yazıları veya mağdur edilen kişinin mülküne ya da dışına domuz ürünleri bırakılması sayılabilir.

DKİHB, Müslümanlara yönelik nefret suçlarının anlaşılması konusunda paydaşlara yardımcı olacak bir bilgi formu yayınlamıştır.³⁴

1. ÖNYARGI GÖSTERGELERİ

Önyargı göstergeleri, bir suçun önyargı saikiyle işlenmiş olabileceğini düşündüren bir veya birden fazla olgudan oluşur. Bu göstergeler muhtemel saikin değerlendirilmesinde kullanılacak objektif kriterler sunmakla birlikte, failin fiillerinin her zaman önyargıdan kaynaklandığına dair ispat oluşturmaz.

Müslümanlara yönelik nefret suçunun önyargı göstergeleri arasında kişinin Müslüman olmasından ya da Müslüman olduğunun düşünülmesinden dolayı hedef alınması, terör faaliyetlerine veya terörist gruplara ve/veya teröre gönderme yaparak açıkça Müslümanlık karşıtı yorumlarda bulunulması yer almaktadır. Emniyet kurumları, Müslümanlara yönelik hoşgörüsüzlüğün mağduru olan kişilerle temas kurup görüşmeler yaparken bu önyargı saiklerini ve göstergelerini de kayda geçirip dikkate almalıdırlar.³⁵

Önyargı göstergeleri, polis birimlerine, savcılara ve STK'lara ihbar edilen bir suçun nefret suçu olup olmadığını incelerken yardımcı olacak bir araçtır. Bu göstergelerin amacı, becerikli sorgulamalar ve ayrıntılı soruşturmalar yoluyla delil tespiti sürecine destek olmaktır. Bir önyargı göstergesi, her zaman olmamakla birlikte, mahkeme önünde delil oluşturabilir.

Bunlarla sınırlı olmamakla birlikte, Müslümanlara yönelik nefret suçlarına ilişkin önyargı göstergelerini içeren bir liste aşağıda sunulmaktadır.

Mağdurun, tanıkların veya uzmanların görüşü

Şayet bir mağdur veya tanıklar, bir suçun Müslümanlara yönelik bir önyargıdan kaynaklandığı düşüncesinde ise, söz konusu olay nefret suçu olarak soruşturulmalıdır. Müslümanlara yönelik olayları kayda geçiren bir sivil toplum kuruluşu veya Müslüman topluluğuna ait bir kuruluş ya da bağımsız bir uzman gibi üçüncü şahıslar da mağdurun ya da tanıkların farkına varmadıkları bir önyargı saikinin tespiti konusunda yardımcı

34 Müslümanlara yönelik Nefret Suçu bilgi formu (Varşova: DKİHB, 2018), <<https://www.osce.org/files/f/documents/b/2/434399.pdf>>

35 Daha ayrıntılı bilgi için bkz. "Improving the Recording of Hate Crime by Law Enforcement Authorities: Key Guiding Principles", <https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/ec-2017-key-guiding-principles-recording-hate-crime_en.pdf>.

olabilirler. Böyle bir durumda görevli kişinin söz konusu suçu olası bir nefret suçu olarak düşünmesi de bir önyargı göstergesi sayılabilir.³⁶

Yorumlar, yazılı beyanlar, davranış veya duvar yazıları

Nefret suçlarının failleri, önyargılarını genellikle eylemden önce, eylem sırasında veya sonrasında açıkça ortaya koymaktadır. Nefret suçlarının çoğu açıısından hayati önem taşıyan deliller arasında bizzat faillerin kullandığı sözcükler veya semboller yer almaktadır. Nefret suçlarını işleyen kişiler genelde mağdurlarına, mağdurlarının mensup olduğu topluluklara ve genel anlamda topluma bir mesaj vermek ister. Yüksek sesle dillendirilen hakaretlerden duvar yazılarına dek uzanan bu mesajlar, önyargı saikine dair kuvvetli bir delil oluşturmaktadır. Aşağıda yer alan sorular, bir suçta Müslümanlık karşıtı önyargı saikinin bulunup bulunmadığını tespit etmeye yardımcı olabilir:

- Şüpheli; Müslümanlar, İslamiyet ve mağdurun Müslüman topluluğuna mensup olması veya mensup olduğunun düşünülmesi ya da mağdurun gerçek etnik kökeni ya da uyruğu ya da sahip olduğu düşünülen etnik kökeni ya da uyruğu hakkında sözlü veya yazılı ifadeler kullanmış mı? Bu bağlamda, Müslüman karşıtı beyanların veya sloganların, isabetsiz bir şekilde yalnızca İslami kıyafetler, cami sayısının çokluğu, İslami usullere göre et kesimi veya göçmenlik hakkındaki tartışmalar, terörizm veya Müslüman topluluklarla ilişkilendirilen terör veya diğer toplumsal meseleler gibi kültürel uygulamaların eleştirisi olarak yansıtılabileceğini unutmamak gerekir. Ayrıca, Müslüman karşıtı tacizin çoğu zaman ırkçı ve yabancı düşmanı ifadelerle ve ırkçı ve yabancı düşmanı bir dill a ifade edilebilecek önyargılı duygularla tırmandırıldığını da önemle vurgulamak gerekir;
- Olay yerine Müslümanları, İslamiyet’i veya Hz. Muhammed’i tasvir edip şeytanlaştıran çizimler, duvar yazıları, karikatürler veya sanat eserleri bırakılmış mı? Olay yerine Nazi dönemine veya aşırı sağcı gruplara ait semboller veya söz konusu ülkeye has nefret sembolleri bırakılmış mı? Nefreti teşvik etmeyi veya Müslümanları ya da başka grupları küçük düşürmeyi amaçlayan aşırı sağcı slogan ve sembollere yönelik işaretler hemen anlaşılabilir. Öte yandan Müslüman karşıtı nitelik taşıyan her nefret suçunda aşırı sağcı görsellerin kullanılmadığı ve nefret suçlarında kullanılan görsellerin (örneğin gamalı haç) çoğu zaman başka türden önyargılardan kaynaklandığı da unutulmamalıdır; ve
- Hedef alınan yer, dini veya kültürel açıdan önem taşıyan bir mekân ise, olay yerine Müslümanları rencide edeceği düşünülen bir şey (örneğin domuz eti veya kanı) bırakılmış mı? Camiler, İslami kültür merkezleri veya okulların yanı sıra, Müslümanlara

36 İrkçılığa ve Hoşgörüsüzlüğe Karşı Avrupa Komisyonu (ECRI) Standartları, “Polis faaliyetlerinde ırkçılık ve ırk ayrımcılığıyla mücadele konusunda 11 no’lu Genel Politika Tavsiye Kararı, 29 Haziran 2007, <<https://www.coe.int/en/web/european-commission-against-racism-and-intolerance/recommendation-no.11>>.

ait olduğu düşünölen bir işletmeye veya konuta bırakılan ögeler de Müslömanları tehdit etme amacı taşıyabilmektedir.

Suçun bağlamı

Fail ile mağdur arasındaki dini veya başka türlü farklılıklar, tek başına bir önyargı göstergesi oluşturmaz. Ancak aşağıda yer alan soruların yardımıyla, bir suçun işlendiği bağlama ışık tutularak, Müslöman karşıtı önyargıların suçun işlenmesi açısından bir saik oluşturup oluşturmadığına dair ipuçları elde edilebilir.

- Fail, Müslömanlara düşman olarak bilinen bir grubu destekliyor mu? Failin aşırı sağcı grupları desteklediğine veya sanal ortamda Müslöman karşıtı, ırkçı veya yabancı düşmanı gruplara desteğini açıkladığına işaret eden deliller var mı?
- Mağdurun dış görünüşünden Müslöman olduğu anlaşılıyor mu? İslami kıyafetler (başörtüsü veya kandura gibi) ya da başkaca dini veya kültürel kıyafetler (örneğin Sih türbanı veya şalvar kamiz) giyen kişiler Müslöman karşıtı saldırıya hedef olabilmektedir. Ancak bir kişi ten rengi, mensup olduğu düşünölen uyruk, “Müslömanlarla bağlantılı” olduğu düşünölen dil veya Müslömanlarla bağlantısı bulunduğu düşünölen bir inanç kurumuna ziyaretleri sebebiyle de hedef alınabilmektedir.
- Söz konusu suç, Müslöman topluluğun haklarına dair farkındalık yaratmak için alenen çalışma yürüten bir kişiyi mi hedef almış?
- Mağdur, Müslöman topluluğun, Müslöman topluluğuyla ilişkilendirilen bir kuruluşun veya olay sırasında Müslöman topluluğuyla bağlantılı olduğu düşünölebilecek bir kuruluşun düzenlediği faaliyetlerde yer almış mı?

Örgütlü nefret grupları

Tüm nefret suçları örgütlü gruplar tarafından işleniyor olmasa da bu tür suçlara çoğu zaman söz konusu grupların üyeleri ya da bunlarla ilişkili kişiler karışmaktadır. Aşağıda yer alan sorulara evet yanıtı veriliyorsa, önyargı göstergeleri mevcut demektir:

- Olay yerine bırakılan nesnelere veya ögelerin suçun neo-Naziler, başkaca aşırı milliyetçi örgütler veya uluslararası bir terör örgütü tarafından işlendiği izlenimi yaratıyor mu?
- Fail, Müslömanları hedef alan bir terör örgütünün eylemlerine veya amacına dair herhangi bir destek sergilemiş mi veya bunlara açıkça müsamaha göstermiş mi?
- Failin eylemleri, Müslöman toplulukları hedef alan teröristlerin eylemlerini örnek almış mı?
- Fail, Müslöman karşıtı bir gruba sosyal medyada destek vermiş mi?

- Söz konusu bölgede böyle bir grubun aktif varlığına dair deliller (örneğin Müslüman karşıtı posterler, duvar yazıları veya broşürler) mevcut mu?
- Fail, Nazi selamı vermek veya Müslüman karşıtı sağcı hareketlerle ilişkilendirilebilecek başka bir harekette bulunmak gibi, bir nefret örgütüne mensup olmakla ilişkilendirilebilecek bir davranışta bulunmuş mu?
- Fail, kendisini radikal görüşe sahip veya nefret içerikli bir toplulukla ilişkilendirebilecek bir kıyafet, dövme veya başka bir sembol taşıyor mu?
- Bir nefret topluluğu veya neo-Nazi grubu, yakın bir zamanda Müslüman topluluğa dair, örneğin sosyal medyada veya ana akım medyada aleni şekilde tehditte bulunmuş mu?
- Fail, Müslümanlara yönelik bir önyargıya işaret edebilecek özel ifadeler veya aşırı sağcı söylem veya ideolojiden kaynaklanan bir terminoloji kullanmış mı?

Yer ve zamanlama

Bir suçun yeri ve zamanlaması da Müslümanlara yönelik önyargıya gösterge oluşturabilir. Aşağıdaki sorulara verilecek yanıtlar önyargı göstergelerine işaret edebilir:

- Söz konusu olay, kamuoyunda İslamiyet ve Müslüman topluluğu hakkında tartışmaları alevlendiren sansasyonel olayların (örneğin uluslararası terör olaylarının) ardından mı meydana gelmiş?
- Söz konusu olay önemli bir tarihte mi meydana gelmiş? Örneğin:
 - Dini bayramlar (Ramazan Bayramı, Kurban Bayramı gibi);
 - Radikal görüşlere sahip olan grupların ve aşırı sağcı grupların gösteri ve yürüyüş düzenlemek amacıyla kullanabileceği, milliyetçiler açısından önem taşıyan bir gün (örneğin beyaz ırkın üstünlüğünü savunan görüşler açısından tarihi öneme sahip günler);
 - Ramazan ayı sırasında ve camilerin ya da Müslüman kuruluşların etrafında; veya
 - Önem taşıyan başka günlerde (örneğin ulusal bayramlar).

Daha önceki suçların veya olayların örüntüsü ya da sıklığı

Nefret suçları bazen tek bir olay halinde değil, daha geniş bir örüntünün parçası olarak işlenmektedir. Bu nedenledir ki önyargı göstergelerini incelerken şu soruların sorulması faydalı olabilir:

- Aynı bölgede Müslüman karşıtı başka olaylar yaşanmış mı?

- Son zamanlarda, Müslümanlara yönelik olaylar, basit tacizden ve suç teşkil etmeyen eylemlerden, vandallık ya da saldırı gibi daha ağır, suç teşkil eden davranışlara dönüşmeye başlamış mı?
- Mağdur veya Müslüman topluluğu ya da mağdurun mensup olduğu kuruluş, yakın bir zamanda tehdit ya da gözdağı veren telefonlar ya da mektuplar almış mı?
- Söz konusu bölgede Müslüman karşıtı veya aşırı sağcı yayınlar dağıtılmış mı?

Şiddetin niteliği

Nefret suçları genellikle mesaj vermeye yönelik suçlar olduğundan, şiddetin derecesi, verilen zarar ve sergilenen vahşet çoğu zaman ağır olmaktadır. Önyargı göstergelerinin ortaya çıkartılması amacıyla aşağıdaki sorulardan yararlanılabilir:

- Söz konusu saldırı, örgütlü bir nefret grubuna veya terör örgütüne has bir hareket yöntemini yansıtır mı?
- Söz konusu fiil daha önce yaşanmış Müslüman karşıtı sansasyonel bir suçtan esinlenmiş veya onu taklit etmeye çalışmış olabilir mi?
- Söz konusu olay sebepsiz ve aşırı şiddet ya da aşağılayıcı bir muamele içeriyor mu?
- Söz konusu olay herkesin gözü önünde mi gerçekleşmiş ya da kayda alınıp, internette yayınlayıp, herkesin duyması mı sağlanmış?
- Müslüman topluluklara karşı, aşırı sağcı veya başka Müslüman karşıtı gruplar tarafından benimsenen ideolojiyi yansıtabilecek özel bir ifade biçimi kullanılmış mı?

2. MÜSLÜMAN KARŞITI NEFRET SUÇLARININ TÜRLERİ

Müslüman karşıtı nefrete dayalı olarak işlenen suçlar, büyük çaplı saldırılardan, doğru şekilde ele alınmaması halinde daha da büyüyecek ufak olaylara kadar çeşitlilik gösterebilmektedir. Bu saldırılar tek başına hareket eden veya örgütlü bir nefret grubunun mensubu olan kişilerce işlenebilir.

Bireylere yönelik saldırılar

Bireyler çeşitli sebeplerle saldırıya uğrayabilmektedir. Özellikle bireyler, aşağıdaki durumlarda kimliklerini belli edebilecek toplumsal, siyasi, dini veya başkaca faktörler sebebiyle saldırıya açık hale gelebilirler, örneğin:

- Başörtüsü veya kandura gibi İslami anlamı olan kıyafetler giydiklerinde;
- Müslüman veya İslami bir kuruluşu temsil ettiklerini alenen açıkladıklarında;

- Bir cami, medrese, İslami bir kültür merkezi veya helal et satan bir dükkânın/lokantanın civarında bulduklarında,
- Kamusal bir Müslüman etkinliğine katıldıklarında;
- İslami bir bayramı kutladıklarında;
- Belirli bir bağlam içerisinde, kişinin Müslüman olduğunu gösterebilecek bir dil kullandıklarında; ve
- Müslüman olduğu düşünülen bir azınlığa veya etnik gruba mensup olduklarında.

Müslümanlara yönelik hoşgörüsüzlüğe dayalı suçlar, helal ürünler satan bir süpermarketten alışveriş yaptığı, Müslüman bir kurumu ziyaret ettiği veya Müslümanlar ile arkadaşlık kurduğu veya sosyal ilişkiler sürdürdüğü için Müslüman olduğu düşünülen veya Müslümanlar/İslamiyet ile bağlantılı görülen kişileri de hedef almaktadır. Müslümanlara yönelik saldırılar, Müslüman olmadığı halde çevrimiçi ortamda veya gerçek hayatta Müslümanlara yönelik hoşgörüsüzlükle mücadele eden veya İslam tarihi ve kültürü hakkında farkındalık uyandıran aktivistleri ya da uzmanları da hedef alabilmektedir.

Aşağıdaki bölümlerde DKİHB'nin nefret suçunu raporlama sistemine dayanarak, AGİT bölgesinde bireylere karşı işlenen, Müslüman karşıtı nefret suçlarına ve olaylara dair birtakım örnekler verilmiştir.³⁷

a. Cinayet

Son yıllarda AGİT bölgesinde Müslüman karşıtı önyargılardan kaynaklandığı yönünde deliller içeren cinayetler işlenmiştir. Örneğin:

Almanya 2009 yılında başörtülü bir Müslüman kadın, Dresden'deki bir mahkeme salonunda görülen bir dava esnasında bir fail tarafından saldırıya uğradı ve bıçaklanarak öldürüldü;

Birleşik Krallık 29 Nisan 2013 tarihinde 82 yaşındaki bir dede, Birmingham'daki bir camiden evine dönerken yolda bıçaklanarak öldürüldü. Fail daha sonra bu cinayeti, bıçakladığı kişinin “Müslüman olması ve etrafta hiçbir görgü tanığı bulunmaması” sebebiyle işlediğini söyledi.

İsveç 22 Ekim 2015 tarihinde 21 yaşındaki bir fail, maskeli halde bir okula girerek İsveç tarihinde bir okulda yapılmış en şiddetli saldırıda üç kişiyi kılıçla öldürdü. Failin bu okulu geniş bir göçmen nüfusa hizmet vermesi sebebiyle hedef almış olduğu öne sürüldü;

³⁷ Bu bölümde yer alan tüm örnekler DKİHB Nefret Suçu Raporlama sitesinden alınmıştır. Daha ayrıntılı bilgi ve daha fazla örnek için bkz. <<https://hatecrime.osce.org/anti-muslim-hate-crime>>.

İsviçre 19 Aralık 2016 tarihinde silahlı bir adamın Zürih şehrinde yer alan bir İslam Merkezinde “*Raus aus unserem land*” (Ülkemizden defolun) diye bağırdıktan sonra ateş açması sonucunda iki kişi hayatını kaybetti; ve

Kanada 29 Ocak 2017 tarihinde silahlı bir adam Quebec şehrinde yer alan bir cami-de akşam namazının hemen ardından ateş açarak altı kişinin ölümüne ve 19 kişinin yaralanmasına yol açtı. Fail, altı kişiyi öldürme suçundan mahkûm edildi.

b. Şiddet içeren diğer saldırılar

AGİT katılımcısı Devletlerde Müslümanlara yönelik şiddet içeren başka saldırılar da sıkça yaşanmaktadır. Bu fiziksel saldırılara örnek olarak şunlar sayılabilir:

- Tabanca, patlayıcı, bıçak ve beysbol sopası gibi silahların kullanılması;
- Bir aracın mağdurlar üzerine sürülmesi;
- Dayak;
- Mağdurun kıyafetlerinin çekiştirilmesi veya çıkartılmaya çalışılması;
- Gasp, itme, vurma, tükürme ve benzeri saldırılar; ve
- Cami gibi İslami yerlerde veya civarında kalabalığa saldırılması.

Müslümanlara yönelik şiddet içerikli saldırılar ciddi fiziksel ve psikolojik zararlara yol açabilmekte, mağdurların hastaneye kaldırılması, tedavi edilmesi ve psikolojik tedavi görmesi gerekmektedir. Aşağıdaki örnekler AGİT bölgesinde yaşanan bu tür olaylara ilişkindir:

Bosna Hersek 2015 yılında Sırp Cumhuriyetinde savaş sonrasında yurduna dönen bir Müslüman Boşnak, kimliği bilinmeyen kişilerce saldırıya uğradı, karnına Sırp haçını simgeleyen “Kiril alfabesiyle dört S harfi” kazındı;

Fransa 11 Eylül 2019 tarihinde bir adam, bir kadını iki küçük kızının gözü önünde bıçakladı ve zorla peçesini çıkardı. Olayın ardından saldırgan “Bu memleket bizim” ve “Bitti sanmayın” diye bağırdı;

İrlanda Mayıs 2016’da iki Afgan adam ile bir Afgan genç, bir grup tarafından sözlü ve fiziksel saldırıya uğradı, Afganlardan ikisi baygın halde bulundu;

Kanada 2017 yılında Müslüman bir erkek ve kadın, bir alışveriş merkezinde başörtülü bir Müslüman kadına ölüm tehditleri savrulurken araya girdiği için fiziksel saldırıya uğradı; ve

Norveç Ağustos 2019’da silahlı bir adam üzerine üniforma giymiş ve kafasına miğfer takmış halde Oslo’nun bir banliyösünde bir camiye girerek ateş açıp kilitli kapıyı kırdı. Üzerinde iki av tüfeği ve bir tabanca taşıyan adam, camide namaz kılınan

verde ateş açtı. Ardından saldırıyı canlı yayınlamaya başladı. Bu görüntüler daha sonra yayından kaldırıldı.

c. Tehditler

Müslüman karşıtı tehditler bireylere, topluluk liderlerine, Müslüman kurumlara ve Müslümanlara ait işletmelere yöneltilmektedir. Şiddet içerikli tehditler arasında gözdağı içerikli çeşitli davranışlar, ölüm tehditleri ve bomba tehditleri yer almaktadır. Bu tehditler; posta, eposta veya sosyal medya yoluyla, telefonla, şahsen, Müslüman kuruluşların duvarlarına yazı yazılması suretiyle veya başka şekillerde iletilebilmektedir. Tehditlerde Müslümanlık karşıtı sloganlar ve Müslümanlık karşıtı şiddete, cinayete ve imhaya dair kısaltmalar içeren semboller de yer alabilmektedir.

- Müslümanlara yönelik tehditler birtakım öğelerle de iletilebilmektedir. Örneğin:
 - Müslüman bir kişinin ve kurumun mülkü önüne domuz kafası bırakılması;
 - Müslüman bir kurumun, İslam merkezinin veya Müslüman bir ailenin evi veya arabasının kapı koluna domuz pastırması konulması;
 - Mektup kutularına ve camilere aşırı sağcı materyaller bırakılması; ve
 - Camilere beyaz toz içeren kutular gönderilmesi.

Aşağıda AGİT bölgesinde yaşanmış gerçek örnekler yer almaktadır:

Amerika Birleşik Devletleri Şubat 2016'da Müslüman bir aile, satılık ev ararken silahla tehdit edildi;

Avusturya 2017 yılında Tunuslu bir kadının posta kutusuna mütemadiyen Müslüman karşıtı hakaretler ve tehditler içeren notlar bırakıldı;

Çek Cumhuriyeti Haziran 2016'da bir Büyükelçi, Müslüman olması sebebiyle tehdit edildi;

Fransa Şubat 2016'da başörtüsü takan bir Müslüman kadın, çocuğunun okulu önünde sözlü tacize uğradı ve bıçakla tehdit edildi.

Gürcistan 2014 yılında küçük bir kasabada göstericiler inşaat halindeki bir İslami okulun önünde protesto gösterisi yaptı. Göstericiler burada bir domuz kesip, kafasını okulun giriş kapısına çivilediler;

Hollanda 2018 yılında yedi kez bir caminin içine veya caminin yakınlarına domuz kafası bırakıldı; Şubat 2016'da ise bir camiye yakılmış Kuran sayfaları içeren tehdit mektupları gönderildi;

Kanada 2017 yılında Müslüman bir avukat ve insan hakları savunucusu sosyal medya üzerinden hakarete uğradı ve ölüm tehditleri aldı; ve

Yunanistan Mart 2016'da mültecileri taşıyan bir otobüse domuz kafası fırlatıldı.

Mülke yönelik saldırılar

Müslüman karşıtı bir slogan veya sembolün, bir mülke zarar vermek veya vandallık amacıyla kullanıldığı her olay, söz konusu mülkün Müslüman bir cemaatle, kurumla veya bireyle ilgisi olup olmadığına bakılmaksızın Müslümanlık karşıtı bir olay sayılabilir. Örneğin Sih tapınaklarına (*gurdwara*) veya başka ibadethanelere, buraların Müslümanlara ait ibadethaneler olduğu düşünülerek saldırılar düzenlenmektedir.

Bu tür saldırılarda sıkça hedef alınan yerler arasında şunları sayabiliriz:

- Camiler;
- İslami okullar ve kreşler;
- Müslüman kuruluşlar (yardımlaşma dernekleri);
- Müslüman mezarlıkları;
- İslami kültür merkezleri veya araştırma kurumları;
- Helal ürünler satan dükkânlar, lokantalar veya Müslümanlara ait olan veya Müslümanlarca ziyaret edilen başka işletmeler;
- Müslümanlara ait evler ve arabalar;
- Anıtlar ve anma törenleri (örneğin Srebrenitsa anma etkinlikleri veya yerleri); ve
- Müslüman sanat eserleri.

Müclere yönelik Müslüman karşıtı saldırılar şu biçimlerde işlenebilmektedir:

- Kundaklama;
- Yanıcı ve patlayıcı maddeler (örneğin Molotof kokteyli) atılması;
- Camlara taş atılması;
- Duvarlara, kapılara veya mezarlara yazılar yazılması, resimler çizilmesi;
- Camilere, mezarlıklara veya anıt yerlerine zarar verilmesi;
- Müslümanlara ait olduğu düşünülen müclere Müslüman karşıtı posterler asılması ve çıkartmalar yapıştırılması; ve
- Mezar taşlarının devrilmesi veya mezarlıklara başka şekillerde zarar verilmesi.

Aşağıda AGİT bölgesinde müclere yönelik olarak yaşanmış gerçek saldırı örnekleri yer almaktadır:

Amerika Birleşik Devletleri Ocak 2016'da bir grup vandal, ırkçı hakaretler savurarak bir cami alanına girdi, caminin otoparkına içki şişeleri ve başka birtakım çöpler attı;

Bosna Hersek Eylül 2016'da bir camiye saldırgan milliyetçi duvar yazıları yazıldı;

Bulgaristan 2018 yılında Dobriç'teki bir Müslüman mezarlığına girildi. Yaklaşık 40 mezarın taşları devrilip kırıldı;

Estonya 2018 yılında Talin'deki bir İslam Merkezinin ön cephesine İslam karşıtı bir slogan yazıldı. Sloganda şu yazıyordu: "Bombala! Tecrit edilmiş İslam, günahlarını unuttun mu? Tanrıya güveniyoruz. Neden?";

Polonya Kasım 2017'de bir grup vandal, bir Müslüman kültür merkezine ve camiye saldırarak camlarını kırdı;

Rusya Eylül 2016'da bir Müslüman mezarlığına saldırıldı ve 100 kadar mezar taşına zarar verildi; ve

Yunanistan 2017 yılında Müslüman bir eğitim ve kültür derneğinin camları, açılmasından bir gün sonra taşlanarak kırıldı.

III. AGİT BÖLGESİNDE MÜSLÜMANLARA YÖNELİK NEFRET SUÇLARI: ETKİLERİ

Müslüman karşıtı her bir nefret suçu, bir toplumda Müslüman karşıtı nefret ve önyargıların egemenliğini ve yaygınlığını hatırlatır. Müslüman karşıtı her nefret suçu bir önyargıdan kaynaklandığı için, her bir saldırı aynı zamanda ayrımcılık yasağına ve her insanın onurlu yaşam hakkına sahip olduğuna ilişkin insan hakları prensiplerine aykırıdır. Bu nedenle, Müslümanlara yönelik hoşgörüsüzlük biçimlerini tasvip etmek, kabul etmek veya görmezden gelmek, AGİT'in ayrımcılık yasağına ve hoşgörüyü ilişkin taahhütleriyle bağdaşmaz niteliktedir.

Müslüman karşıtı her nefret suçu, Müslüman bireylere ve topluluklara yönelik bir nefret ve dışlama mesajı içerir. Müslüman karşıtı nefret suçları aynı zamanda hem bireysel hem de topluluk seviyesinde bir korku ve güvensizlik hissi yaratır. Özellikle, camilere ve İslami kurumlara yönelik Müslüman karşıtı nefret olayları tüm topluluk üyelerine ve diğer azınlık topluluklarının üyelerine daha geniş anlamda bir hoşgörüsüzlük ve dışlanma mesajı iletmektedir. Bu nedenle, yerel topluluklara yeniden güven kazandırabilen için nefret olaylarının ve suçlarının mağdurlarına emniyet makamları yürütülen soruşturmalar hakkında düzenli olarak bilgi vermelidirler.

Müslümanlara yönelik nefret suçları, devletin destek olmaması veya güvenlik tedbirleri için yeterli kaynak ayrılmaması gibi başka faktörlerle birleşerek, Müslüman topluluklar açısından daha büyük güvenlik sorunları yaratabilmektedir. Gündelik yaşamlarını sürdürmek (okula gitmek, işe gitmek, tatile çıkmak) isteyen Müslümanlar ve dinlerinin gereklerini özgür şekilde yerine getirmek isteyen müminler (İslami kıyafetler giymek, camiye gitmek, İslami bayramları kutlamak) Müslümanlara yönelik nefret suçlarından

ve Müslümanlara yönelik hoşgörüsüzlüğün yarattığı güvenlik sorunlarından ötürü endişeye kapılmaktadır.

Bu tür korkular ve güvensizlik hissi, gayrimüslim toplumlar hakkında kutuplaştırılmış görüşlere de yol açabilmekte, bazı durumlarda bölücü düşüncelere neden olmakta, toplumsal uyumu zedelemekte ve toplulukları birbirinden uzaklaştırarak yalnızlaştırmakta, hatta bazen intikam duygularını tetikleyerek gerilimi tırmandırmaktadır.

Aşağıdaki örnek olay tam da bu duruma işaret etmektedir:

*“Mahallemdeki berber dükkânından çıkmıştım ki, beyaz bir adamın etrafını sarmış bir grup siyah genç gördüm. Hararetli bir tartışmaya girişmişlerdi. Müdahale ettim ve çocuklara adamı rahat bırakmalarını söyledim. Şu tarafa gidin dedim onlara, adamı diğer tarafa doğru çekerken. Adamı beladan uzaklaştırmıştım ki, birden çocuklara küfretmeye ve bağıra çağıra hakaret etmeye başladı. Onu sakinleştirmeye çalıştım, fakat beni dinlemiyordu, ‘Allah’ı s**eyim’ gibi din karşıtı ifadeler kullandı. Bunun üzerine kendisine benim de Müslüman olduğumu söyledim. Bana şöyle karşılık verdi: ‘Sizin gibileri yeryüzünden kazımaya gücüm yeter.’ Sonra ‘Al bakalım’ deyip suratıma bir yumruk attı. Etraftakilere polis çağırılmalarını söyledim ve adam kaçıp gitmesin diye yakasından tutup yakaladım. O zaman üzerinde kesici silah olduğunu söyledi ve onu bırakmak zorunda kaldım.*

Bu berbat olay bende bir korku yarattı ve moralim çok bozuldu. Daha önce de başıma benzer bir şey gelmişti: McDonalds’ın dışında bir müşteri, arkadaşlarıyla laflıyordu. Müslümanlardan ne kadar nefret ettiklerini ve önlerine çıkan Müslümanı öldüreceklerini söylediler. Ben bütün bunlar kulak misafiri oldum ve kendimi çok kötü hissettim. Gidip polise ihbarda bulundum, yürüttükleri soruşturmanın ardından ortada bir kamera kaydı veya başkaca bir kanıt olmadığını söylediler. Bunu tuhaf buldum, zira bu olay, kameralarla dolu bir ana caddede yer alan işlek bir McDonalds’ın önünde yaşanmıştı. Polislerin umurunda bile olmadı diye düşündüm ve maalesef polise inancımı o gün yitirdim.

Bu son olayı polise bildirmedim, muhtemelen de bildirmeyeceğim. Son olay yeniden depresyona girmeme yol açtı, o zamandan beri pek iyi uyuyamıyorum. Kendimde değilim adeta. Küçüklüğümden beri, neredeyse 30 yıldır burada yaşıyor olmama rağmen, artık buraya ait olmadığımı, bu ülkede istenmediğimi hissediyorum. İnsan nasıl olur da bir başkasının inancına küfredebilir anlayamıyorum. Bin yıl yaşasam kimsenin inancını aşağılamak, benim inandığım şeyden tamamen farklı bile olsa inancına dayalı olarak birilerine ayrımcılık yapmak aklıma gelmez.”³⁸

38 Birleşik Krallık’ta yürütülen, Müslüman karşıtı nefret suçu ulusal izleme projesi “Tell MAMA”ya 2017 yılında Somali kökenli İngiliz bir Müslüman tarafından anlatılan hikâye.

Güvenlik sorunlarının dini yaşam ve topluluk hayatı üzerinde yarattığı etki

Bazı nefret suçları münferit bir sorun oluştururken, bazıları örgütlü Müslüman toplulukların kontrol alanı içerisinde gerçekleşmektedir. Bu tür olaylar, söz konusu topluluklar açısından bir güvenlik sorunu yaratmakta olup, bunların önlenmesi, bunlara hazırlıklı olunup tepki verilmesi için politikalar geliştirilmesi gerekmektedir. Bu olaylar, Müslümanların dini yaşamını ve topluluk hayatını çeşitli şekillerde etkileyebilmektedir:

- Geçmişte, Müslümanlar camilere giderken veya camide toplu halde bulunurken de hedef alındıkları için, Müslümanlara yönelik nefret suçlarına ilişkin duyulan korku veya bu tür suçlara fiilen maruz kalmak, dini ayin veya etkinliklere katılırken hissettikleri güvenlik duygusunu etkilemektedir;
- Duyulan korku, güvenlik risklerinin yüksek olması sebebiyle ailelerin bilhassa çocuklarıyla birlikte ibadethanelere gitmemesine veya toplantılara katılmamasına sebep olabilmektedir;
- Topluluk liderleri nefret ve saldırıya maruz kalma korkusuyla, bayramlarda ve başka önemli günlerde yapılacak etkinliklerin saatini ve yerini gizlemeyi yahut alenen duyurmamayı tercih edebilmektedir;
- Müslümanlar, saldırıya uğrama korkusuyla İslami kıyafetler giymekten, sakal bırakmaktan veya başka dini ritüellere katılmaktan imtina edebilmektedir; bu durum dinlerini açıkça gösterme haklarını etkilemektedir. İslamiyet ile ilişkili farklı kıyafetler giyen Müslüman kadınların bir kısmı, görünüşlerini çeşitli şekillerde değiştirerek veya görünürde Müslüman kimliklerini gizlemek adına şapka takarak oto-sansüre başvurmaktadır;
- Nefret suçlarının yarattığı korku, bireyin kimlik ve güven duygusu üzerinde ruh sağlığı ve psikoloji açısından esaslı etkiler yaratabilmekte, bir tür ruhsal ve fiziksel tecrit hissi uyandırabilmekte veya inançlarını açıkça yaşamalarına engel olabilmektedir. Bunun sonucu olarak Müslümanlar kendi dini kimliklerini ve dini hayata iştiraklerini sorgulamak durumunda kalabilmektedir;
- Nefret suçlarına ve olaylarına uzun süre maruz kalıp da devlet yetkililerinin bu konuda gerekli adımları atmaması sonucunda bireyler veya topluluklar yaşadıkları yerden veya ülkelerden göç etmeyi veya taşınmayı düşünmek zorunda kalabilmektedir; ve
- Bir başka olası reaksiyon da topluluğun kendi içine kapanması veya kendini tecrit etmesiyle, silah tedariki gibi yollarla kendisini savunmaya karar vermesidir.

Güvenlik sorunlarının Müslüman kimliğinin ifadesi üzerinde yarattığı etki

Müslümanlar, belirli ortamlarda dini kimliklerini sergilemekten çeşitli şekillerde imtina edebilmektedir. Örneğin, bazı Müslümanlar aşağıdakileri yapamayacaklarını düşünebilirler:

- Konuşurken Müslüman olduklarını veya oruç tutmak ya da namaz kılmak gibi İslami pratiklere uygun davrandıklarını söylemek;
- İslami kıyafetler giymek, sakal bırakmak, İslamiyet’le ilişkilendirilecek bir nesne taşımak;
- Müslüman bir kuruluşa katılmak;
- Müslüman kimliğini ortaya koyan bir isimle iş bulmak veya bir eğitim kurumuna kaydolmak;
- İslami bir kamusal etkinliğe katılmak; ve
- Arapça, Urduca veya Müslüman kimliğini ifşa edebilecek başka bir dili konuşmak.

Müslüman olarak teşhis edilmekten ve bunun tahayyül edilen olası etkilerinden duyulan korku, kişinin yukarıda anlatılan şekilde belirli davranışlardan kaçınmasını doğurabilmektedir.

Avrupa Birliği Temel Haklar Ajansı'nın (FRA) 2017 tarihli *İkinci Avrupa Birliği Azınlıklar ve Ayrımcılık Araştırması* raporuna göre:³⁹

- “Ankete katılan kişiler arasında, anket tarihinden önceki 12 ay içinde nefret kaynaklı tacize uğrayan ikinci nesil göçmenlerin sayısı (%36), birinci nesil göçmenlerden (%22) fazladır”;
- “Kamusal alanda başörtüsü veya peçe takan Müslüman kadınların %39 kadarı, anket tarihinden önceki 12 ay içinde, söz konusu dini sembolden ötürü uygunsuz bakışlara veya hakaret içeren davranışlara; %22’si sözlü hakarete veya hakaret içeren yorumlara; %2’si ise fiziksel saldırıya maruz kaldığını ifade etmiştir.”

Raporda ayrıca “ırk” ile diğer önyargı saikleri arasındaki kesişim de ortaya konmuştur: “Toplamda, ankete katılan her dört Müslümandan biri (%27) anket tarihinden önceki 12 ay içinde etnik kökeni veya göçmen statüsü sebebiyle en az bir kez tacize uğradığını belirtmiştir. Bu sayı Almanya ve Finlandiya’daki Sahraaltı Afrika kökenli tüm Müslüman katılımcıların neredeyse yarısı (sırasıyla %48 ve %45), Birleşik Krallık ve Malta’da ise Sahraaltı Afrika kökenli Müslüman katılımcıların sırasıyla %13 ve %14’ü olarak saptanmıştır.”⁴⁰

39 “Second European Union Minorities and Discrimination Survey Muslims – Selected findings”, Avrupa Birliği Temel Haklar Ajansı, 2017, <https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2017-eu-minorities-survey-muslims-selected-findings_en.pdf>.

40 a.g.e.

Güvenlik sorunlarının Müslümanların dini ve kültür kurumları üzerinde yarattığı etki

Yaşanan saldırılar sebebiyle Müslüman yardımlaşma hizmetleri ve dini kurumlar güvenlik tedbirleri almayı gitgide daha gerekli görmekte ve bazıları da bu tür tedbirleri hali hazırda uygulamaya geçirmektedir. Camilere patlayıcı maddelerle yapılan dikkat çekici saldırılar sonucunda, güvenlik kaygıları ön plana çıkmıştır.

Yeni Zelanda'daki Christchurch saldırısının ardından AGİT bölgesindeki birçok Müslüman topluluk korkuya kapılmış, bazılarında polis tarafından geçici olarak koruma sağlanmıştır. Örneğin, saldırının ardından Macaristan'daki bir camiye polis tarafından kısa süreli koruma temin edilmiştir. Macar Müslüman cemaati daha sonrasında camiye sürekli olarak korumak üzere güvenlik görevlileri istihdam etmeye başlamıştır.⁴¹

Güvenlik sorunlarının gençler üzerinde yarattığı etki

Genç Müslümanlar da Müslümanlara yönelik hoşgörüsüzlüğe çeşitli şekillerde maruz kalmaktadır. Bazı durumlarda aslında hiçbir şekilde sorumlu olmadıkları şeylerden ötürü özür dilemeleri gerektiğini düşünmekte ve dinlerinden ya da kültürlerinden ötürü toplum dışına itildiklerini hissetmektedirler. Müslüman karşıtı nefret karşısında sessiz kalmaları ve oto-sansür uygulamaları gerektiğini hissettikleri durumlar da olabilmektedir. Böyle bir şey duygusal açıdan travma yaratmakta ve ruh sağlıkları üzerinde ciddi etkilere yol açabilmektedir.⁴²

“Dublin’de İslamofobi: Yaşanan deneyimler ve bunlara verilen tepkiler” başlıklı bir çalışmada genç Müslümanlar okulda dışlandıklarını ve öğretmenlerinin, hocalarının ve sınıf arkadaşlarının ayrımcı davranışları sonucunda tacize maruz kaldıklarını anlatmıştır. Bu örnekler, sınıf arkadaşlarının ve okul görevlilerinin sözlü tacizi; kız öğrencilerin kendi tercihleriyle başörtüsü takmalarıyla ilişkili dışlayıcı tutumlar ve okul görevlilerinin sınıf ortamında yaşanan Müslüman karşıtı ırkçılık konusunda bir şey yapmaması gibi biçimlerde yaşanmıştır.

41 Müslüman topluluklarının güvenlik ihtiyacı ve örnek uygulamalar hakkında yürütülen DKİHB araştırmasına Macar Müslüman Savunma İttifakı (Magyar İslâm Jogvédő Egyesület) tarafından verilen 23 Eylül 2019 tarihli cevap.

42 “Helping students deal with trauma related to geopolitical violence and Islamophobia: A Guide for Educators”, İslâmi Sosyal Hizmetler Derneği ve Kanadalı Müslümanlar Ulusal Konseyi, <<https://www.toronto.ca/wp-content/uploads/2019/04/97e4-Geopolitical-Violence-and-Islamophobia.pdf>>.

“Fransızca dersindeydim [öğretmenin kürsüsüne yakın otuyordum] ... [aynı sırada oturduğum] kız bana dönüp şunu sordu: ‘Senin baban teröristmiş, doğru mu?’ Hayır değil, dedim, nereden çıkardın? bunun üzerine yanımda oturan kız da konuşmaya başladı ... İşte Müslüman Araplar terörist ya’ filan falan... Ardından ... Fransızca öğretmeni o sırada sınıf öğretmenimizdi ... Bu yüzden ona gidip olan biteni bir bir anlattım. ‘Üzgünüm ama bu konuda bir şey yapamam [??] [dedi] ... Ne??!! Ondan sonra okulu bıraktım ve bir özel okula yazıldım... Orada gördüğüm muamele çok daha iyiydi...”

“Oğlumun sınıfından bir çocuğun [telefonunda] patlama sesi varmış ... ve [oğlum] sınıfa girdiğinde [çocuk] bu bomba [sesini] çıkarmış. Oğlum sınıf öğretmenine gidip ırkçılık yapıldığını söylediğinde [sınıf öğretmeni], ‘Bu ırkçı bir şey değil’ demiş ... [ebeveyn].”⁴³

Müslümanlara yönelik hoşgörüsüzlük veya nefretin etkileri genç Müslümanların

- Sözlü tacize ve Müslüman karşıtı hakaretlere, okulda zorbalığa, fiziksel olarak veya sanal ortamda tacize ve fiziksel saldırıya uğramalarına;
- Müslümanlara yönelik nefret olaylarına ve suçlarına şahit olmalarına, internetteki sohbet forumlarında, sosyal medya platformlarında ve web sitelerinde Müslümanlara yönelik sanal hoşgörüsüzlüğe maruz kalmalarına;
- Faillerin, genç Müslüman kadınları aşağılamak ve taciz etmek veya erkekleri “terörist”, “sapık” ya da “ezik” olarak nitelendirmek için kullandıkları ırkçı ve cinsiyetçi yorumlara maruz kalmalarına;
- Özellikle kadınların ve/veya tek başına sokağa çıkanların, fiziksel hareketliliklerini belirli alanlarla sınırlandırmalarına ve işe veya alışverişe gidip gelme saatlerini kısıtlamalarına (aynı şekilde ekonomik veya sosyal hareketlilikleri de kısıtlanabilmektedir);
- Otobüs ve tramvay gibi toplu taşıma araçlarında ve metro istasyonlarında ve trenlerde hoşgörüsüzlüğe ve önyargılı tutumlara daha çok maruz kalmalarına;
- Mevcut jeopolitik iklim sebebiyle, önceki nesillere oranla Müslüman kimliklerine sahip çıkmakta daha fazla güçlük yaşamalarına; ve
- Bir tür koruma sağlamak adına kendilerini daha geniş anlamda toplumdan izole etmelerine ve diğer Müslümanlarla kaynaşmaya çalışmalarına

yol açabilmektedir.

43 James Carr, “Islamophobia in Dublin: Experiences and how to respond”, İrlanda Göçmen Konseyi, Dublin, 2016.

Londra’da bir otobüste bulunmuş olan bu mektup, Westminster terör saldırısının ardından Müslüman bir genç kızın neler hissettiğini anlatmaktadır:

“Ey yabancı

Lütfen bir Müslümanın Yazdığı Bu Mektubu Oku

Sevgili Londra, ben 14 yaşında Londralı bir gencim, aynı zamanda siyah bir Müslümanım. Westminster saldırısında yaşanan trajedilerin ardından bir şeyler yapmak istediğime karar verdim. Londra’nın, çok sevdiğim bu şehrin göbeğinde, korkunç, berbat bir şey yaşandı. Saldırıyı haber aldığımda inanılmaz bir endişeye kapıldım ve Londra halkı ve saldırının kurbanları adına çok korktum. Ertesi sabah erkenden uyandım ve haberleri izlerken, okula gittiğimde insanların benden bir cevap bekliyor olacağını fark ettim. Her gün olduğu gibi 8.15’te evden çıkıp da her gün karşılaştığım yüzlerle karşılaştığımda ne düşünüyorlar acaba diye içime bir kuşku düştü. Kendimi toparlayıp gülümseyerek yürümeye devam ettim, onların da bana gülümsemesini umuyordum. Bazıları gülümsedi, fakat bazıları gülümsemedi. Sınıfa girdim, olan biten hakkında konuşmaya başladığımızda bütün gözlerin bana çevrilmiş olduğunu hissettim. Birden kıpkırmızı kesildim, bütün vücudumu ateş bastı – hani neredeyse suçluluk hissediyordum. Niçin suçluluk hissetmem lazımdı ki? Paranoyakça mı davranıyordum, yoksa bütün gözler oturduğum köşeye mi çevrilmiş sahiden, ayırt edemiyordum. İlk derse başladık ve bir kız dönüp bana bir gece önce nerede olduğumu sordu. Gülüp geçtim, şaka yaptığımı biliyordum. Çünkü insanlar ne söyleyeceklerini bilemediklerinde böyle yaparlar. Müslüman sınıf arkadaşınıza ya da iş arkadaşınıza bir şey söylemeniz veya belirli bir şekilde davranmanız gerekmiyor. Bizler Müslüman olabiliriz, fakat size zarar vermek istemiyoruz. Bizler terörist değiliz. Her Cumartesi günü Westminster’den geçiyordum, fakat bu kez yolumu oradan geçirmek konusunda tereddütte kaldım. Başörtülü olmakla ilgili bir sürü yaftalama yapıldığı için saldırıya uğrar mıyım acaba diye korkuyordum... Yazarken bazen konuyu saptırabiliyorum, o yüzden doğrudan sadede geleceğim. Ben çalışkan bir öğrenciyim, eğitimimi tamamlayıp, avukat olabilmeyi her şeyden çok istiyorum. Fakat benim evim burası, Londra yani ve bunu burada yapabilmek istiyorum. Bazen düşünüyorum, bunu başarabilecek miyim, 10 sene sonra bir işim olabilecek mi diye. Umarım yapabilirim. Bu korkunç terör eylemleri yaşanırken Müslüman olmak ürkütücü bir şey ve umarım 50 sene sonra hâlâ burada yaşıyor olurum ve çocuklarım da Londra’nın güzelliklerini ve burada yaşayan muhteşem insanları görüp tanyabilir. Hislerimi kâğıda dökmekte zorlanıyorum. Umuyorum ki bu mektup her kimin eline ulaşırsa mesajımı doğru aktarabilmişimdir. Son olarak, başka birçok insan gibi barış içinde yaşamak istediğimi söylemek istiyorum. Mektubumu okuduğunuz için teşekkür ederim. Ben oturup bu satırları yazdım, siz ister buruşturup atın, ister kendinize saklayın, isterseniz de bulduğunuz yerde bırakın ki başkaları da okuyabilsin. Tek istediğim birilerinin bu mektuptan bir şey öğrenebilmesi, öğrenebilecekleri tek şey el yazımın berbat olması olsa bile...”⁴⁴

44 “Dear stranger, please read my letter. From – a Muslim”, 3 Nisan 2017, Metro.co.uk adresinde yayınlanmıştır, <<https://metro.co.uk/2017/04/03/dear-stranger-please-read-my-letter-from-a-muslim-6551982/?ito=cshare>>.

Müslüman kadınların nefret suçlarına gitgide daha fazla hedef olması

ENAR Unutulmuş Kadınlar projesine göre, araştırmaya konu edilen ülkelerin çoğunda (Almanya, Belçika, Birleşik Krallık, Fransa, Hollanda, İsveç ve İtalya), Müslüman kadınların genellikle kamusal alanlarda yaşanan önyargı kaynaklı şiddete maruz kalma ihtimali, Müslüman erkeklerden daha fazladır. Bu saldırılar arasında sözlü taciz, nefret söylemi, tehdit ve fiziksel şiddet yer almaktadır. Örneğin Hollanda’da, 2015 yılında *Meld Islamofobie* adlı sivil toplum kuruluşuna bildirilen Müslüman karşıtı olayların yüzde 90’dan fazlası kadınlara yöneliktir.⁴⁵ Benzer şekilde, 2014 yılında Fransa’daki İslamofobi Karşıtı Kolektif (Collective Against Islamophobia) adlı kuruluş tarafından kayda geçirilen Müslüman karşıtı şiddet olaylarının yüzde 81.5’inde, çoğu İslami kıyafetler giymekte olan kadınlar hedef alınmıştır.⁴⁶ Eldeki bulgulara bakıldığında, Müslümanlara yönelik taciz faillerinin, Müslüman kadınları görünürdeki İslami kıyafetlerinin yanı sıra, kadınları zayıf, yani “kolay hedef” olarak gördükleri için hedef aldığı anlaşılmaktadır.

Kadınların ve erkeklerin maruz kaldıkları tacizlerin türü de farklılık gösterebilmektedir. Hoşgörüsüzlük veya nefretin genç Müslümanlar üzerindeki etkisine ilişkin olarak yukarıda değinildiği üzere, Müslümanlar hakkındaki bölücü söylemler cinsiyetçi bir içerik de taşımaktadır. Örneğin Müslümanlar “kadın düşmanı”, “köktendencilige yatkın” ve “cinsel sapık” olarak tasavvur edilmektedir.⁴⁷

Yukarıda anlatılan çeşitli etkiler, nefret suçlarının yalnızca yaygınlığına değil, aynı zamanda nefret suçlarındaki eğilimlere dair daha net ve doğru bir resim ortaya koyabilmek açısından nefret suçu verilerinin neden sırf Müslüman karşıtı önyargı saikine göre değil de mağdurun cinsiyeti ve toplumsal cinsiyetine göre de ayrıştırılması gerektiğini açıkça gözler önüne sermektedir. Ne yazık ki, birçok AGİT ülkesinde verilerin ayrıştırılması hala standart uygulama değildir.

45 *Forgotten Women: the Impact of Islamophobia on Muslim Women* (Brüksel: ENAR – Avrupa İrkçilikle Mücadele Ağı, 2016), <http://www.enar-eu.org/IMG/pdf/factsheets-european_lr_1_.pdf>

46 a.g.e.; ayrıca bkz. *Abu-Lughod, Lila, Do Muslim Women Need Saving?* (Cambridge, Mass: Harvard University Press, 2013), s. 336.

47 A. Gil ve K. Harrison, “*Child Grooming and Sexual Exploitation: Are South Asian Men the United Kingdom Media’s New Folk Devils?*”, *International Journal for Crime, Justice and Social*, 2015

İKİNCİ BÖLÜM:
Müslümanlara yönelik
hoşgörüsüzlük konusundaki
uluslararası standartlar

I. TAAHHÜTLER VE DİĞER ULUSLARARASI YÜKÜMLÜLÜKLER

AGİT insani boyut taahhütleri

AGİT katılımcı Devletleri, 1990 yılında, AGİT'in resmi olarak kurulmasından bile önce, Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Konferansı Kopenhag Belgesinden başlayarak “totalitarizmi, ırksal ve etnik nefreti, yabancı düşmanlığını ve kime karşı olursa olsun ayrımcılığı ve aynı şekilde dini ve ideolojik temellerle yapılan her türlü zulmü” bir çok kez kınamış ve bu konunun üzerine eğilmeyi taahhüt etmişlerdir.⁴⁸

AGİT, Müslümanlara yönelik hoşgörüsüzlükten kaynaklanan suçlar da dahil olmak üzere nefret suçlarının izlenmesinin önemini vurgulamıştır:

- 2003 yılında, Maastricht'te AGİT katılımcısı Devletler, “ırkçılık, yabancı düşmanlığı ve ayrımcılığın şiddet içerikli tezahürleri dahil olmak üzere nefret suçlarına ilişkin güvenilir bilgi ve istatistik toplamaya ve bunları kayıt altına almaya” teşvik edilmiştir;⁴⁹ ve
- 2005 yılında Ljubljana'da, AGİT Demokratik Kurumlar ve İnsan Hakları Bürosuna “katılımcı Devletlerin kıyaslanabilir verileri ve istatistikleri toplayabilmeleri için, talep etmeleri halinde, nefret suçları ve şiddet içeren hoşgörüsüzlük ve ayrımcılık olayları hakkında güvenilir bilgilerin ve istatistiklerin toplanması ve bunları kayda geçirilmesi konusunda uygun yöntemleri ve kapasiteleri oluşturmalarında bu Devletlere destek olma” görevi verilmiştir.⁵⁰

Bu çağrılar, AGİT katılımcısı Devletlerdeki nefret suçlarının izlenmesi ve ölçülmesi ihtiyacından doğmuştur.

Bakanlar Konseyi, 2006 ve 2007 yıllarında hoşgörü ve ayrımcılık yasağı ile ilgili olarak başka kararlar da almıştır. Bu kararlarda:

- “Katılımcı Devletler tarafından, nefret suçları da dahil olmak üzere her türlü nefret eylemi ve nefretin tezahürüyle mücadele etme konusunda kararlı davranılması ihtiyacı, bu olayların ele alınması bakımından çoğu zaman ortak bir yaklaşıma gerek duyulduğu kabul edilerek ve aynı zamanda her bir olayın biçim ve tarihsel arka planının kendine özgü olduğu da hatırlanarak” teyit edilmiştir;⁵¹ ve

48 “AGİK İnsani Boyut Konferansı Kopenhag Toplantısı Belgesi”, 29 Haziran 1990, paragraf 40, <<http://www.osce.org/odihr/elections/14304?download=true>>. [Gayri resmi Türkçe tercümesi için bkz: http://www.ceidizleme.org/ekutuphaneresim/dosya/936_1.pdf]

49 AGİT Bakanlar Konseyi, 4/03 sayılı Karar, “Hoşgörü ve Ayrımcılık Yasağı”, 2 Aralık 2003, Maastricht, <<https://www.osce.org/mc/19382?download=true>>.

50 AGİT Bakanlar Konseyi, 10/05 sayılı Karar, “Hoşgörü ve Ayrımcılık Yasağı: Karşılıklı Saygı ve Anlayışın Desteklenmesi”, 6 Aralık 2005, Ljubljana, <<https://www.osce.org/mc/17462?download=true>>.

51 AGİT Bakanlar Konseyi, 13/06 sayılı Karar, Brüksel, *a.g.k.* yukarıdaki dn. 4.

- “Hoşgörüsüzlük ve ayrımcılık fiillerini ele almaktaki asli sorumluluğun, siyasi temsilcileri de dahil olmak üzere katılımcı Devletlere düştüğü”⁵² kabul edilmiştir.

Çeşitli Bakanlar Konseyi kararlarında, Müslümanlara yönelik nefret suçları da dahil olmak üzere çok farklı şekillerde ortaya çıkan nefret suçlarına kapsamlı bir şekilde karşılık verilmesine duyulan ihtiyaç dile getirilmiştir.

- Bakanlar Konseyinin 13/06 sayılı Kararı, “katılımcı Devletleri kapsamlı ulusal eğitim politikaları ve stratejileri geliştirmeye ve Hristiyanlara, Yahudilere, Müslümanlara ve diğer dinlere mensup kişilere yönelik hoşgörüsüzlüğü ve ayrımcılığı önlemek amacıyla [...] daha fazla farkındalık uyandıracak tedbirler almaya teşvik edilerek hoşgörüsüzlüğün ve ayrımcılığın kökeninde yatan sebepleri ele almaya” davet etmiştir.⁵³
- Bakanlar Konseyinin 10/07 sayılı Kararı, “milletvekilleri de dahil olmak üzere siyasi temsilciler tarafından, bir yandan ifade özgürlüğüne saygı göstermeye devam edilirken, bir yandan da Hristiyanlara, Yahudilere, Müslümanlara ve diğer dinlere mensup kişilere de yöneltilen ırkçılık, yabancı düşmanlığı, antisemitizm, ayrımcılık ve hoşgörüsüzlük biçimlerinin yanı sıra saldırgan milliyetçilik ve neo-Nazizm ile bağlantılı aşırıcılığın şiddet içeren tezahürlerinin de kesin bir dille reddedilmesi ve kınanması yönündeki çabaların sürdürülmesini” istemiştir.⁵⁴

Ayrıca, örneğin 2009 yılında katılımcı Devletler şu taahhütlerde bulunmuşlardır:

- “Emniyet görevlilerine bildirilen vakaların sayısı, kovuşturmayla konu edilen olayların sayısı ve verilen cezalar da dahil olmak üzere, nefret suçlarına ve hoşgörüsüzlüğün şiddet içeren tezahürlerine ilişkin yeterince ayrıntılı, güvenilir verileri ve istatistikleri toplamak, bunları kayıt altına almak ve kamuya açıklamak;
- Uygun hallerde, nefret suçlarıyla mücadele amacıyla özel yasalar çıkartmak ve bu yasalar kapsamında söz konusu suçların ağırlığını dikkate alan etkili cezalar öngörmek;
- Nefret suçlarının ihbar edilme oranının düşük olmasının, devletlerin etkili politikaları hayata geçirmelerine engel olduğu tespitinden hareketle, mağdurları nefret suçlarını ihbar etme konusunda cesaretlendirecek uygun tedbirler almak. Bu bağlamda, tamamlayıcı tedbirler olarak, sivil toplumun nefret suçlarıyla mücadeleye katkısını kolaylaştıracak yöntemleri araştırmak;

52 AGİT Bakanlar Konseyi, 10/07 sayılı Karar, Madrid, *a.g.k.* yukarıdaki dn. 9.

53 AGİT Bakanlar Konseyi, 13/06 sayılı Karar, Brüksel, *a.g.k.* yukarıdaki dn. 4.

54 AGİT Bakanlar Konseyi, 10/07 sayılı Karar, Madrid, *a.g.k.* yukarıdaki dn. 9.

- Nefret suçları konusunda çalışan emniyet görevlileri, savcılar ve yargı mensuplarına yönelik olarak mesleki eğitim ve kapasite geliştirme faaliyetleri oluşturmak veya bunları daha kapsamlı hale getirmek;
- Konuyla ilgili ve güvenilir aktörlerle işbirliğinde bulunarak, nefret suçu mağdurlarının hem danışmanlık hizmetlerine, hukuki yardıma ve konsolosluk yardımına hem de adalete etkili şekilde erişimlerini kolaylaştıracak yolları araştırmak;
- Nefret suçlarını süratle soruşturmak ve nefret suçundan mahkûm edilen kişilerin saiklerinin, ilgili makamlar ve siyasi liderler tarafından kabul edilerek, alenen kınanmasını sağlamak;
- Şiddet içeren örgütlü nefret suçlarıyla mücadelede, uygun hallerde, ilgili uluslararası organlar ve emniyet güçleri de dahil ulusal ve uluslararası seviyede işbirliği sağlamak;
- Özellikle kolluk kuvvetleriyle birlikte, nefret suçlarının mağdurlarına yardım eden sivil toplum gruplarına ve topluluklara yönelik olarak farkındalık uyandırma ve eğitim çalışmalarını yürütmek.⁵⁵

2011 yılında AGİT, UNESCO ve Avrupa Konseyi işbirliğiyle yayınlanan *Müslümanlara Yönelik Hoşgörüsüzlük ve Ayrımcılık ile Mücadele Konusunda Eğitimcilere Yol Gösterecek İlkeler başlıklı kılavuzda* (Guidelines for Educators on Countering Intolerance and Discrimination Against Muslims) eğitim kurumlarında görevli ve nüfuz sahibi kişilerin bu kurumlarda Müslümanlara yönelik hoşgörüsüzlük biçimlerini kavramaya çalışmasına ve hoşgörüsüzlükle mücadele edilebilmesini sağlayacak aktif, müspet bir değişimin sağlanabilmesi amacıyla hoşgörüsüzlüğü azaltacak ve buna karşı çıkacak yöntemleri kullanmasına duyulan ihtiyaç teyit edilmiştir.⁵⁶

AGİT katılımcısı Devletler, Bakanlar Konseyinin 2013 yılında Kiev'deki toplantısında “güvenlik ile düşünce, vicdan, din ve inanç özgürlüğüne tam anlamıyla saygı gösterilmesi arasındaki bağlantıyı” vurgulamış ve “dünyanın dört bir yanında bireylere ve din veya inanç topluluklarına yönelik olarak düşünce, vicdan, din veya inanç temeline dayalı hoşgörüsüzlük ve şiddet eylemlerin süregidiyor olmasından” ötürü duyduğu derin kaygıyı ifade etmişlerdir. Bakanlar Konseyi, katılımcı Devletlere şu çağrılarda bulunmuştur:

- “Hristiyanlara, Yahudilere, Müslümanlara ve diğer dinlere mensup kişilere din veya inanç nedeniyle yöneltilen hoşgörüsüzlüğün, şiddetin ve ayrımcılığın önlenmesini amaçlamak, dini sebeplere dayalı şiddeti ve ayrımcılığı kınamak ve düşünce, vicdan, din veya inanç nedeniyle bireylere veya topluluklara yönelik saldırıların önlenmesi ve bu tür saldırılara karşı koruma sağlanması yönünde çaba göstermek;

55 AGİT Bakanlar Konseyi, 9/09 sayılı Karar, Atina, a.g.k. yukarıdaki dn. 20.

56 *Guidelines for Educators on Countering Intolerance and Discrimination against Muslims (Müslümanlara Yönelik Hoşgörüsüzlük ve Ayrımcılık ile Mücadele Konusunda Eğitimcilere Yol Gösterecek İlkeler)*, a.g.y. yukarıdaki dn. 14.

- Din veya inanç toplulukları ile devlet organları arasında, gerekli hallerde ibadethanelerin ve dini mülklerin kullanımıyla ilgili konuları da içerecek şekilde diyalogu teşvik etmek; ve
- İbadethanelerin ve dini alanların, dini anıtların, mezarlıkların ve tapınakların, vandallığa ve yıkıma karşı korunmasını ve bu yerlere saygı gösterilmesini teşvik edecek politikalar benimsemek.⁵⁷

Avrupa Birliği

Avrupa Birliğinin Irkçılık ve Yabancı Düşmanlığı ile Mücadele konusundaki Çerçeve Kararı,⁵⁸ AB Üyesi Devletlerin tümünün mevzuatlarını gözden geçirmesini ve bu karara uygun hale getirmesini gerektirmektedir. Devletlerin ırkçı ve yabancı düşmanı suçlara etkili, orantılı ve caydırıcı cezalarla karşılık vermesini sağlamak için Avrupa Birliğindeki ceza kanunlarının uyumlu hale getirilmesi amaçlanmaktadır. Kararın büyük bir kısmı konuşma eyleminden kaynaklanan suçlarla ilgili olmakla birlikte, 4. maddede, diğer tüm suç tipleri bakımından bütün devletlerin “ırkçı ve yabancı düşmanı saiklerin ağırlaştırıcı sebep sayılmasını yahut bu tür saiklerin mahkemeler tarafından cezalar belirlenirken göz önünde bulundurulabilmesini sağlamak için gerekli tedbirleri alması” gerektiği dile getirilmiştir. 8. Maddede ırkçı ve yabancı düşmanı suçlardan ötürü soruşturma veya kovuşturma başlatılmasının, mağdurun ihbarda veya şikâyetle bulunmasına bağlı olmaması gerektiğini öngörülmüştür. Buna göre, bu karar belirli bir mevzuat çıkartılmasını şart koşmamakla birlikte, ceza adalet sistemlerinin önyargı saikli suçları saptayıp uygun şekilde cezalandırmasını gerektirmekte ve bu tür davaları mahkeme önüne taşıma sorumluluğunu, soruşturma ve kovuşturma makamlarına yüklemektedir.

Nefret suçlarının mağdurları açısından bakıldığında ise, Mağdurlar Direktifinde nefret suçu mağdurlarının ikincil veya mükerrer mağduriyet riskine bilhassa açık olduğunu dile getirilmiştir.⁵⁹ “Kolluk kuvvetleri bu riski, ceza yargılamasının mümkün olan en erken aşamasında, mağdura yönelik bireysel değerlendirmenin bir parçası olarak değerlendirmelidirler. Her türlü suçun mağduruna tanınan korumanın yanı sıra, gerekli hallerde, Mağdurlar Direktifinde öngörülen özel koruma tedbirleri de uygulanmalıdır.”⁶⁰

57 AGİT Bakanlar Konseyi, 3/13 sayılı Karar, Kiev, a.g.k. yukarıdaki dn. 3.

58 Konsey Çerçeve Kararı, “Ceza Hukuku Vasıtasıyla Irkçılığın ve Yabancı Düşmanlığının Belli Biçimleriyle ve İfadeleriyle Mücadele Etmek” 28 Kasım 2008, 2008/913/JHA, <https://ec.europa.eu/info/policies/justice-and-fundamental-rights/combating-discrimination/racism-and-xenophobia/combating-racism-and-xenophobia_en>.

59 Suç mağdurlarının hakları, desteklenmesi ve korunması hakkında asgari standartlar getiren ve 2001/220/JHA sayılı Konsey Çerçeve Kararını ilga eden 25 Ekim 2012 tarihli ve 2012/29/EU sayılı Avrupa Parlamentosu ve Konseyi Direktifi, <<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32012L0029>>.

60 *Prosecuting hate crimes: A Practical Guide* (Varşova: AGİT/DKİHB, 2014) <<https://www.osce.org/odihr/prosecutorsguide?download=true>>.

Uluslararası insan hakları hukuku, Avrupa Konseyi ve Birleşmiş Milletler standartları

İnsan Hakları Evrensel Beynamesi evrensel koruma altındaki temel insan haklarını saymaktadır.⁶¹ Müslümanlara yönelik çeşitli hoşgörüsüzlük biçimleri, Beynamede koruma altına alınan, tüm insanların sahip olduğu insanlık onuru, din veya inanç özgürlüğü ve ayrımcılık yasağı gibi temel insan hakları prensiplerine karşı çıkmakta, bunları baltalamakta veya çiğnemektedir. Uluslararası insan hakları hukuku uyarınca devletler, insan haklarına saygı gösterme, insan haklarını koruma ve hayata geçirme yükümlülüğü altındadır. Bu yükümlülükleri, Medeni ve Siyasi Haklara ilişkin Uluslararası Sözleşme (MSHS)⁶² ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (AİHS)⁶³ gibi uluslararası insan hakları sözleşmelerini onaylayarak üstlenmişlerdir. İnsan haklarına saygı gösterme yükümlülüğü, devletlerin insan haklarına aykırı davranmaması gerektiği anlamına gelmektedir. Koruma yükümlülüğü, devletlerin bireyleri ve toplulukları insan hakları ihlallerine karşı koruma yönünde pozitif bir yükümlülüğünün bulunduğu anlamına gelmektedir. Hayata geçirme yükümlülüğü ise, devletlerin herkes için insan haklarının güvence altına alınmasına yönelik pozitif adımlar atması gerektiği anlamına gelmektedir.⁶⁴ Bu yükümlülükler, devletin, inanç topluluklarına yönelik nefret örneklerinden yalnızca ikisini oluşturan Müslümanlara yönelik hoşgörüsüzlük ve antisemitizmle mücadeleye ilişkin sorumluluklarıyla doğrudan bağlantılıdır.

Uluslararası insan hakları sözleşmelerinde, Müslümanlara yönelik hoşgörüsüzlüğün ele alınmasıyla özel olarak ilişkili birçok hüküm yer almaktadır. Örneğin MSHS'nin giriş kısmında “insanın doğuştan sahip olduğu onur” ve “korku duymadan yaşama özgürlüğü” vurgulanmaktadır ve Müslüman karşıtı saldırılar her iki olguyu da ihlal etmektedir.⁶⁵ Hem MSHS hem de AİHS, din temeline dayalı ayrımcılığa özel olarak atıfla, Müslümanlara yönelik hoşgörüsüzlük veya antisemitizm gibi inanç topluluklarına yöneltilen nefretle mücadele konusunda kilit bir unsur olan ayrımcılık yasağı ilkesini içermektedir.

61 Birleşmiş Milletler Genel Kurulu, “İnsan Hakları Evrensel Beynamesi”, 10 Aralık 1948, 217 (A) III, <http://www.ohchr.org/EN/UDHR/Documents/UDHR_Translations/eng.pdf> [Türkçe tercümesi için bkz. <http://www.ohchr.org/EN/UDHR/Documents/UDHR_Translations/trk.pdf>]

62 Birleşmiş Milletler Genel Kurulu, “Medeni ve Siyasi Haklara ilişkin Uluslararası Sözleşme”, 16 Aralık 1966, <<http://www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/ccpr.aspx>> [Resmi Gazete’de yayınlanan Türkçe tercümesi için bkz. <<https://www.ombudsman.gov.tr/document/mevzuat/81204--Medeni-ve-Siyasi-Haklara-Iliskin-Uluslararası-Sozlesme.pdf>>]

63 Avrupa Konseyi, “İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerin Korunmasına ilişkin Avrupa Sözleşmesi”, 4 Kasım 1950, <<http://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/rms/0900001680063765>>. [Türkçe tercümesi için bkz. <https://echr.coe.int/Documents/Convention_TUR.pdf>]

64 Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Yüksek Komiserliği, “International Human Rights Law”, <<http://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/InternationalLaw.aspx>>

65 Birleşmiş Milletler Genel Kurulu, “Medeni ve Siyasi Haklara ilişkin Uluslararası Sözleşme”, *a.g.k.* yukarıdaki dn. 62.

Hem MSHS (6. madde), hem de AİHS (2. madde), devletlere yaşam hakkını koruma yükümlülüğü getirmektedir. Bu maddeler bilhassa, Müslümanlara yöneltilen, bireylerin yaşamlarını sonlandıran veya tehdit eden en ağır saldırılar açısından önem arz etmektedir.

Devletler, ayrıca MSHS (18. ve 27. maddeler) ve AİHS (9. madde) kapsamında herkesin din veya inanç özgürlüğüne saygı gösterme, bu özgürlüğü koruma ve hayata geçirme yükümlülüğü altındadır. MSHS'nin denetim organı olan Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Komitesi, din özgürlüğünün ibadethaneler inşa etme dini törenler düzenlenme ve dini törenlere özgü objelerin kullanma, sembolleri kullanma, bayramları kutlama, ayırt edici kıyafet giyme veya başörtüsü takma özgürlüğüne kadar birçok eylemi kapsadığını açıkça ifade etmektedir.⁶⁶ Devletlerin bu hakları hayata geçirme yükümlülüğü, başka dinlerin yanı sıra elbette ki İslamiyet açısından da geçerlidir.

Birleşmiş Milletler Din veya İnanca Dayanan Her Türlü Hoşgörüsüzlüğün ve Ayrımcılığın Tasfiye Edilmesine dair Bildiri, devletlerin “din veya diğer inançlara dayanan hoşgörüsüzlükle mücadele etmek üzere gerekli bütün tedbirleri alması” gerektiğini dile getirmektedir ve bu ifade Müslümanlara yönelik hoşgörüsüzlükle mücadele etme sorumluluğunu da içermektedir.⁶⁷

Uluslararası hukuk çerçevesinde- din veya inanç özgürlüğü ile ifade özgürlüğü, başkalarına karşı ayrımcılığı, düşmanlığı veya şiddeti tahrik eden inançların savunulması hakkını vermez. MSHS 19(3). madde ifade özgürlüğünü kullanımının “özel bazı görev ve sorumlulukları da beraberinde getirdiğini” belirtmekte ve başkalarının haklarına ve itibarına saygıyı ve ulusal güvenliğin, kamu düzeninin ya da kamu sağlığının ve genel ahlakın korunmasını bu özgürlüğe yönelik meşru kısıtlama sebepleri arasında saymaktadır. Taraf Devletlerin “ulusal, ırksal ya da dinsel nefretin ayrımcılık, düşmanlık ya da şiddete kışkırtma şeklini alacak biçimde savunulmasını yasalarla yasaklamasını” öngören 20(2). madde de ifade özgürlüğünü etkilemektedir. Dolayısıyla, uluslararası standartlar her türlü nefret savunuculuğunu yasaklamamaktadır. Her Türlü Irk Ayrımcılığının Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Uluslararası Sözleşme'nin (CERD) 4(a) maddesi ve MSHS'nin 20(2). maddesi devletlere, nefretin ayrımcılığa, düşmanlığa ya da şiddete kışkırtma şeklini alacak biçimde savunulmasını engelleme yükümlülüğü getirmektedir.

66 BM İnsan Hakları Komitesi, “22 sayılı Genel Yorum, 18. madde” (Kırk sekizinci oturum, 1993), <<http://hrlibrary.umn.edu/gencomm/hrcom22.htm>> [Gayriresmi Türkçe tercümesi için bkz. <https://insanhaklarimerkezi.bilgi.edu.tr/media/uploads/2016/05/05/BMde_Insan_Haklari_Yorumlari_1981_2006.pdf>]

67 BM Genel Kurulu, 36/55 sayılı Karar, “Din veya İnanca Dayanan Her Türlü Hoşgörüsüzlüğün ve Ayrımcılığın Tasfiye Edilmesine dair BM Bildirisi”, 4. madde, 25 Kasım 1981, <<http://www.un.org/documents/ga/res/36/a36r055.htm>> [Gayriresmi Türkçe tercümesi için bkz. <<https://www.ombudsman.gov.tr/document/mevzuat/750B3--Din-veya-Inanca-Dayanan-Her-Turlu-Hosgorusuzlugun-ve-Ayrimciligin-Tasfiye-Edilmesine-Dair-Bildiri.pdf>>]. Bu bildiri Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından alınmış bir karar olduğu için Devletler üzerinde hukuken bağlayıcılığı bulunmamaktadır. Ancak yine de bu konuda uluslararası bir eylem standardı yaratmaktadır.

CERD'in 4(a) maddesi ayrıca, tahrikten bahsetmeksizin, "ırkçı üstünlüğe ya da nefrete dayalı fikirlerin yayılmasını" da yasaklamaktadır.⁶⁸

İnsan Hakları Komitesi, MSHS'ye ilişkin 22 sayılı Genel Yorumunda, 20(2). maddenin dini azınlıkların haklarına yönelik ihlaller ve bu gruplara yöneltilen şiddet veya zulüm eylemleri karşısında önemli bir güvence oluşturduğunu dile getirmiştir.⁶⁹ Birleşmiş Milletler Din veya İnanç Özgürlüğü Özel Raportörü şu ifadeleri kullanmıştır: "Devletler, uluslararası hukuk ve içtihat kapsamında ... azınlıkların din özgürlüğünü ve dini yaşama hakkını uluslararası çerçevede kabul edilen sınırlar dahilinde temin etme yükümlülüğü altındadır. Azınlıklara yönelik tacizler, aşırı gruplar gibi Devlet dışı aktörler tarafından işlendiğinde dahi Devletin sorumluluğu devam eder. Devletler aynı zamanda, dini kimlik de dahil olmak üzere azınlıkların kimliklerini destekleyecek koşullar yaratmalıdırlar."⁷⁰

"Ulusal, ırksal ya da dinsel nefretin ayrımcılık, düşmanlık ya da şiddete kışkırtma şeklini alacak biçimde savunulmasının yasaklanmasına ilişkin Rabat Eylem Planı, hukuken bağlayıcılığı bulunan bir belge olmamakla birlikte, uluslararası toplum tarafından geniş kabul görmüştür."⁷¹ Bu Eylem Planı, bir konuşma eyleminin "ayrımcılık, düşmanlık ya da şiddete kışkırtma" teşkil edip etmediğini ve kısıtlayıcı yasal tedbirler gerektirecek denli ağır olup olmadığını belirlemekte kullanılacak altı faktör sıralanmaktadır. Bu altı faktör şunlardır: bağlam, konuşmacı (kişinin veya kuruluşun statüsü de dahil), kasıt, içerik veya biçim, konuşma eyleminin kapsamı ve yakınlık da dahil olmak üzere olabilirlik.⁷²

Bir görüş sahibi olma hakkının ve kişinin kendi seçtiği dini veya inancı benimseme özgürlüğünün herhangi bir kısıtlamaya tabi tutulmaması gerekmeyle birlikte, dinin veya başka inançların dışavurumu, katılımcı Devletler tarafından, kamu güvenliğinin, düzeninin, sağlığının veya ahlakının ya da başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması gibi meşru bir amaç doğrultusunda kısıtlanabilir. Ancak bu kısıtlamaların yalnızca belirli bir dine yöneltilmemesi gerekir.⁷³ "Meşru amaç" kriteri, kısıtlamaların ancak din veya inanç özgürlüğüne ilişkin hükümlerde öngörülen amaçlar doğrultusunda uygulanabileceği, uluslararası belgelerde belirtilmemiş gerekçelerle bu tür kısıtlamalara izin verilmeyeceği, söz konusu gerekçelerin başka insan hakları ve temel özgürlüklere yönelik kısıtlamalar bakımından meşru sayıldığı durumlarda dahi bu türden kısıtlamalara izin verilmeyeceği anlamına gelmektedir. Bu bağlamda 'güvenlik' veya 'ulusal güvenlik',

68 *Din veya İnanç Özgürlüğü ve Güvenlik: Politika Rehberi* (Varşova: AGİT/DKİHB, 2019) <<https://www.osce.org/odihr/429389?download=true>>.

69 BM İnsan Hakları Komitesi, "22 sayılı Genel Yorum, 18. madde", a.g.y. yukarıdaki dn. 66.

70 BM Din veya İnanç Özgürlüğü Raportörü, "İnsan Hakları Komisyonu Özel Raportörü tarafından din veya inanca dayalı her türlü hoşgörüsüzlük ve ayrımcılığın ortadan kaldırılmasına ilişkin ara rapor, 8 Eylül 2000, paragraf 138, s. 29, <<https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N00/637/11/PDF/N0063711.pdf?OpenElement>>.

71 *Din veya İnanç Özgürlüğü ve Güvenlik: Politika Rehberi*, a.g.y. yukarıdaki dn. 69.

72 a.g.e.

73 *Preventing Terrorism and Countering Violent Extremism and Radicalization that Lead to Terrorism: A Community-Policing Approach* (Varşova: AGİT/DKİHB, 2014) <<https://www.osce.org/atu/111438>>.

uluslararası hukuk tarafından din veya inanç özgürlüğünün dışavurumunun kısıtlanması için müsaade edilen gerekçeler arasında yer almamaktadır.”⁷⁴

Devletler, MSHS'nin 2(3). maddesi ve AİHS'nin 13. maddesi kapsamında insan hakları ihlal edilen kişilere etkili başvuru yolları sağlama yükümlülüğü altındadır. Birleşmiş Milletlerin Suçtan ve Yetki İstismarından Mağdur Olanlara Adalet Sağlanmasına Dair Temel Prensipler Bildirisi doğrultusunda, Müslümanlara yönelik nefret suçlarının mağdurları da dahil olmak üzere suç mağdurlarına:

- Şefkatle ve insanlık onuruna saygıyla muamele edilmeli;
- Uğradıkları zarardan ötürü ulusal mevzuatta öngörülen adalet mekanizmalarına erişme ve süratle bir telafi elde etme hakkı tanınmalı;
- Yasal süreç boyunca gereken yardım sağlanmalıdır.⁷⁵

Bildiride ayrıca, mağdurların tazminat elde etme hakkı da dile getirilmektedir. Tazminat failden veya başka kaynaklardan tam olarak elde edilemez ise, devletler mağdurlara ve ailelerine maddi tazminat sağlamaya çalışmalıdır. Bildiri, Müslüman karşıtı saldırıların ele alınması bakımından önem arz eden başka hükümler de taşımaktadır:

- Polis, yargı, sağlık hizmetleri ve sosyal hizmetler mensupları ve başka alanlardaki ilgili personel, mağdurların ihtiyaçlarına duyarlılık geliştirmek üzere ve gereğince ve derhal yardım sağlanmasına ilişkin ilkeler hakkında eğitim almalıdır; ve
- Özellikle bir nefret suçu söz konusu olduğunda, bir bireyin kimliğinin temel bir ögesi hedef alındığından, mağdurlara hizmet ve yardım sağlanırken, verilen zararın niteliğinden dolayı özel ihtiyacı olanlara özel bir dikkat gösterilmelidir.

Devletlerin ayrıca, suçun önlenmesi konusunda da birtakım sorumlulukları bulunmaktadır; ne var ki bu sorumlulukların çoğu uluslararası insan hakları sözleşmelerinde koruma altına alınmış değildir. Birleşmiş Milletlerin Suçun Önlenmesine İlişkin Kılavuz İlkelerinde etkili suç önleme konusunda tavsiyeler yer almaktadır:

- “İlgili devlet kurumlarının ve sivil toplumun her kesiminin suçların önlenmesinde üzerlerine düşen rolü daha iyi şekilde yerine getirebilecekleri bir ortam yaratmak, böyle bir ortamı muhafaza edip geliştirmek devletin her kademesine düşen bir sorumluluktur;
- ‘Suçun önlenmesi’ suçlara ilişkin duyulan korkunun ele alınmasını da içerir;

74 *a.g.e.*

75 BM Genel Kurulu, 40/34 sayılı Karar, “Suçtan ve Yetki İstismarından Mağdur Olanlara Adalet Sağlanmasına dair Temel Prensipler Bildirisi”, 29 Kasım 1985, <<http://www.un.org/documents/ga/res/40/a40or034.htm>>

- Topluluk katılımı ve işbirliği/ortaklık, suçun önlenmesi kavramının önemli unsurları arasındadır;
- Suç önleme stratejileri, toplumun savunmasız kesimlerinin özel ihtiyaçlarını göz önünde bulundurmalıdır;
- Toplulukların ve sivil toplumun diğer kesimlerinin aktif katılımı, etkili suç izleme sürecinin temel bir parçasını oluşturmaktadır;
- Devlet kurumları, suçun önlenmesine ilişkin olarak sivil toplum kuruluşları ile ortaklıklar geliştirmelidir; ve
- Devletler, toplulukların kendi ihtiyaçlarına yanıt verme kapasitelerini geliştirmelidir.⁷⁶

II. TEMEL PRENSİPLER

Devletler, Müslümanlara yönelik nefret suçlarına yanıt verirken ve Müslüman toplumlarının artan güvenlik ihtiyaçlarını aşağıdaki prensipleri temel almalıdırlar. Katılımcı Devletlerin Müslümanlara yönelik nefret suçlarına ve güvenlik sorunlarına ilişkin yaklaşımları şöyle olmalıdır:

1. HAK TEMELLİ

İnsan hakları temelli yaklaşım, uluslararası insan hakları standartlarına dayanan, insan haklarının korunmasına ve geliştirilmesine yönelik kavramsal bir çerçevedir.⁷⁷

Müslümanlara yönelik hoşgörüsüzlük bakımından, hak temelli bir yaklaşım, hoşgörüsüzlüğün dışavurumunun, insanlık onuru, din veya inanç özgürlüğü, ayrımcılık yasağı ve etkili hukuk yoluna başvuru hakkı gibi temel insan hakları ilkelerine karşı çıktığını, bunları baltaladığını ve ihlal ettiğini kabul eder. Müslümanlara yönelik hoşgörüsüzlükle mücadele, bu durumdan etkilenen bireylerin ve toplumların, insan haklarının desteklenmesinin ve korunmasının ayrılmaz bir parçasıdır.

Hak temelli yaklaşım ayrıca, aralarında Müslüman toplumların da yer aldığı tüm toplumların toplumsal uyumu ve birbiriyle kaynaşması bakımından da temel bir yol oluşturmaktadır. Ayrıca, Müslümanların süregiden mağduriyeti ve toplum dışına itilmesi ile diğer gruplara gösterilen anlayış arasındaki bağlantılar ayrışmayı derinleştirebilir.

76 ECOSOC 2002/13 sayılı Karar, "Birleşmiş Milletlerin Suçun Önlenmesine İlişkin Kılavuz İlkeleri", Ekonomik ve Sosyal Konsey, 2002, ek, <https://www.unodc.org/documents/justice-and-prison-reform/crimeprevention/resolution_2002-13.pdf>.

77 Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Yüksek Komiserliği, "Frequently Asked Questions on a Human Rights-Based Approach to Development Cooperation", New York ve Cenevre, 2006, s. 15, <<http://www.ohchr.org/Documents/Publications/FAQen.pdf>>.

Fransa’da yakın tarihte yapılan bir çalışma, ayrımcılığa uğrayan Müslümanların terörle mücadele tedbirlerine yönelik tutumlarını değiştirmelerinin oldukça muhtemel olduğunu ortaya koymaktadır. Bu nedenle, Müslümanların terörle mücadele tedbirleri karşısında davranışlarını değiştirme eğilimleri Müslüman olmalarından değil, Müslümanların ayrımcılık mağdurları arasında fazlasıyla temsil bulmasından kaynaklanmaktadır.⁷⁸

Müslüman karşıtı nefret suçlarının sayısının azaltılması ve mağdurlara mümkün olan en kısa sürede destek sağlanması, toplumsal uyum üzerindeki etkilerin hafifletilmesine ve bazı örneklerde “biz ve onlar” şeklindeki düşünce tarzına dayanan aşırı söylemlerin benimsenme oranını düşürmekte ve mağdurları daha az zayıf bir konuma taşımaktadır.

Müslüman toplulukların Müslüman karşıtı nefret suçlarından dolayı karşı karşıya kaldığı güvenlik sorunlarının ele alınmasında benimsenecek insan hakları temelli yaklaşım, AGİT katılımcısı Devletlerin dini toplulukları saldırılara karşı koruma yükümlülüğü altında olduğu ve yukarıda anlatılan çeşitli uluslararası hukuk hükümleriyle bağlı bulunduğu şeklindeki anlayışa dayandırılmalıdır. Böylesi bir yaklaşım, Müslüman karşıtı saldırıların ele alınması amacıyla tasarlanmış tüm tedbirlerin, uluslararası insan hakları standartlarına ve ilgili normlara tam anlamıyla uymasını sağlayacaktır.

Devletlerin ve emniyet kurumlarının, ister suç önleme, isterse de suçla mücadele yoluyla olsun, insan haklarını koruma yükümlülüğü bulunduğunu hatırlatmak gerekir. Bu temel yükümlülük, başlıca kuruluşlardaki uygulayıcılara izah edilmeli ve bu kişilerce idrak edilmelidir.

2. MAĞDUR ODAKLI

Nefret Suçlarıyla Mücadele konulu 9/09 sayılı Bakanlar Konseyi Kararında, nefret suçları mağdurları arasında hem azınlık hem çoğunluk topluluklarına mensup kişiler bulunabileceği dile getirilerek;

İlgili aktörlerle işbirliğinde bulunarak, nefret suçu mağdurlarının hem danışmanlık hizmetlerine, hukuki yardım ve konsolosluk yardımına hem de adalete etkili şekilde erişimlerini kolaylaştıracak yolların araştırılması; ve

Özellikle kolluk kuvvetleriyle birlikte, nefret suçlarının mağdurlarına yardım eden sivil toplum gruplarına ve topluluklara yönelik olarak farkındalık uyandırma ve eğitim çalışmalarının yürütülmesi tavsiye edilmektedir.

78 Francesco Ragazzi, Stephan Davidshofer, Sarah Perret ve Amal Tawfik, *The Effects of Counter-Terrorism and Counter-Radicalisation Policies on Muslim Populations in France: A Quantitative Study* (Paris: CCLS, 2019).

AGİT katılımcısı Devletler nefret suçu ve ayrımcılıkla mücadele konusunda resmi olarak bakıldığında mağdur odaklı bir yaklaşım benimsemiş görünmekle birlikte,⁷⁹ bu taahhüdün hayata geçirilmesi için daha yapılması gereken çok şey bulunmaktadır. Mağdur odaklı yaklaşım, mağdurun algısını ve deneyimini dikkate alarak, Müslüman karşıtı nefret suçu mağdurunu merkeze koymakta, mağdurun hak ve ihtiyaçlarına özel önem atfetmektedir. Mağdur odaklı yaklaşım:

- Müslüman topluluklarla daha iyi ilişki kurup güven inşa ederek ve mağdur hakları konusunda farkındalık uyandırarak, emniyet güçleriyle daha iyi işbirliği sağlanmasına yardımcı olabilir;
- Müslüman topluluğuyla ve topluluk temelli kuruluşlarla ilişkileri sağlamlaştırarak saldırıların ihbar edilmesini sağlayacak şekilde güveni artırabilir;
- Mağdurun duygularını, hislerini, düşüncelerini ve mağdur üzerindeki etkileri göz önünde bulundurabilir;
- Hedef alınan birçok kişi açısından ürkütücü ve şaşırtıcı olabilecek bir zamanda “mağdurların seslerinin” duyulmasını sağlayabilir ve suçu ihbar etme konusunda mağdurları cesaretlendirebilir;
- Nefret suçu mağdurlarına, kurumlardan ve nefret suçlarının kayda geçirilmesine ilişkin üçüncü şahıs konumunda bulunan kuruluşlar olarak hizmet sağlayan sivil toplum gruplarından yeterli destek alarak, olayları ihbar edecek şekilde güven kazandırabilir;
- Mağdurların ceza yargılamasına iştirakini kolaylaştırabilir ve mağdurlara, yetkili merci ile ilk kurdukları temas sırasında sahip oldukları hak ve başvuru yolları hakkında asgari bilgiler sunulmasını sağlayabilir;
- İkincil mağduriyeti önleyerek ve mağdurun onurunu koruyarak, özel koruma tedbirlerinin zamanında ve kişiye özel olarak değerlendirilmesini sağlayıp nefret suçu mağdurlarına etkili koruma temin edebilir; ve
- Mağdurun ihtiyaçlarını hedef alan yeterli destek hizmetleri sağlanması yönünde yetkili makamlarca birlikte çalışmalar yürütülmesini sağlayabilir.

Kanada Mağdurların Hakları Yasasında, mağdur “bir suçun işlenmesi veya işlendiği iddiası sonucunda fiziksel veya duygusal zarara, mülke yönelik zarara veya ekonomik zarara uğrayan bir kişi” olarak tanımlanmıştır.⁸⁰ Bu yasa her mağdura bilgi, koruma, katılım ve tazminat talep etme hakkı tanımaktadır. Suçun tespitinin ardından, mağdurlara, mahkemenin cezayı tespit ederken değerlendirmesi için bir mağdur etki beyanı sunma hakkı da tanımaktadır (Ceza Yasası’nın 722. maddesi). Mağdur etki beyanı, mağdur tarafından kaleme alınan ve kendisinin söz konusu suç neticesinde uğradığı fiziksel veya duygusal zararı, mülke yönelik zararı veya ekonomik zararı belirten yazılı bir beyandır. Mahkeme sanığa verilecek cezayı belirlerken mağdur etki beyanını dikkate almalıdır.⁸¹

79 AGİT Bakanlar Konseyi, 9/09 sayılı Karar, Atina, a.g.k. yukarıdaki dn. 20.

80 Kanada Mağdurların Hakları Yasası: <https://laws-lois.justice.gc.ca/eng/acts/C-23.7/page-1.html>

81 Kanada Devleti Ceza Yasası: <<https://laws-lois.justice.gc.ca/eng/acts/c-46/section-722-20150723.html>>.

Mağdur odaklı yaklaşım, Müslüman karşıtı nefret suçlarının bireyler ve topluluklar üzerindeki etkisine dair farkındalığa vurgu yapmaktadır. Müslüman karşıtı nefret suçunun hedefi bir mülk olsa bile, bu suçla tüm bir topluluğa mesaj gönderiliyor demektir. Mağdur odaklı yaklaşımın diğer temel unsurları arasında, ceza adalet süreci veya başka nitelikteki yargılamalar boyunca her bir mağdurun ihtiyaçlarının göz önünde bulundurulması ve yetkili makamların önyargı saikini (örneğin nefret suçu kategorisinde kayda alarak, suç isnadında bulunarak, bir mahkeme kararıyla, bir tazminat kararıyla) resmen kabul etmesi yer almaktadır

Mağdur odaklı yaklaşım sadece ihbar alınırken veya mağdur ile yapılan ilk görüşme ile sınırlı kalmamalıdır. Mağdur ile soruşturma boyunca irtibatla kalınmalı ve mağdura, davanın sonuçlandırılmasından sonra veya ortada delil bulunmadığı hallerde dahi düzenli olarak güncel bilgi ve destek sağlanmalıdır; zira süreç boyunca sağlanan destek, topluluk ile daha iyi ilişkiler kurulmasına ve mağdurun tam anlamıyla desteklendiğini hissetmesine yardımcı olabilir.

DKİHB'nin *Ceza Adalet Sisteminde Nefret Suçu Mağdurları: Uygulama Kılavuzu (Hate Crime Victims in the Criminal Justice System: A Practical Guide)* başlıklı yayını nefret suçu mağdurlarına ceza adaleti süreci boyunca destek sağlamayı amaçlamaktadır. Bu Kılavuz, kolluk ve yargı makamlarının yanı sıra, suç mağdurlarına yardım sağlayan sivil toplum kuruluşlarına yöneliktir. Kılavuzda nefret suçu mağdurlarının ihtiyaçları saptanmakta, devletlerin bu mağdurlarla ilişki kurarken uyması gereken temel prensipler anlatılmaktadır. Kılavuz, nefret suçu mağdurlarına saygı gösterip, korunma ve desteklenme ihtiyaçlarını karşılarken, bir yandan da bu mağdurlara kazandırmaya ve bu mağdurları savcılık makamlarının sağlam bir ortağı haline getirmeye çalışmaktadır. DKİHB, bu Kılavuzda yer alan tavsiyelerin AGİT bölgesinde nefret suçu mağdurlarının yararına olacak şekilde uygulamaya geçirilmesi amacıyla katılımcı Devletler ve sivil toplum ile birlikte çalışmalar yürütecektir.⁸²

Birleşmiş Milletler de insan hakları ihlallerinin önlenmesinde mağdur odaklı bir yaklaşımın önemli olduğunu kabul etmiştir. Örneğin İnsan Hakları Yüksek Komiseri, fiili ve potansiyel ihlallere yönelik etkili izleme mekanizmaları oluşturulmasının önemini vurgulayarak, mağdurların adalete etkili şekilde ulaşmasını sağlayacak yollar sunan hükümlerin uygulanmasını tavsiye etmiştir.⁸³

Bundan başka, 2012 tarihli Avrupa Birliği Direktifi de, nefret suçları da dahil olmak üzere suç mağdurlarının haklarına, desteklenmesine ve korunmasına ilişkin asgari standartlar getirmiş ve suç mağdurlarına saygılı şekilde muamele edilmesini ve gerekli koruma,

82 *Hate Crime Victims in the Criminal Justice System: A Practical Guide* (Varşova: AGİT/DKİHB, 2020), <<https://www.osce.org/files/f/documents/c/5/447028.pdf>>.

83 Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Yüksek Komiserliği, "The Role of Prevention in the Promotion and Protection of Human Rights", A/HRC/30/20, 16 Temmuz 2015, <<https://digitallibrary.un.org/record/801293?ln=en>>.

destek ve adalete erişim sağlanmasını şart koşmuştur.⁸⁴ Bu Direktif, mağdurun iyiliğini esas almaktadır; nefret suçu mağdurlarının ihtiyaçlarının her bir olaya özgü şekilde değerlendirilmesi ve etkili şekilde uzman bir destek sağlayıcıya sevk edilmesi gerektiğini dile getirerek, bu mağdurların bilhassa savunmasız konumda olduklarını açıkça vurgulamaktadır.

3. AYRIMCILIK KARŞITI

Devletler, uluslararası insan hakları sözleşmeleri uyarınca topraklarında bulunan ve yetki sınırları içindeki herkesin insan haklarından hiçbir ayrımcılık gözetilmeksizin yararlanabilmesini sağlamakla yükümlüdür.⁸⁵ Bu nedenle, Devlet, resmi görevlilerinin Müslüman bireylere veya topluluklar karşısında önyargılı ya da ayrımcı şekilde bir işlem yapmamasını ya da ihmale düşmemesini sağlamalıdır. Devlet, kendi yapı ve kurumları bünyesinde azınlıkları orantısız şekilde hedef alan sistematik politika veya uygulamalar yürütülmemesini sağlayacak kontrollere sahip olmalıdır. Müslümanlar hakkındaki önyargılı varsayımlar sebebiyle Müslüman topluluklara koruma sağlanmaması; Müslümanlar hakkındaki önyargılı varsayımlar sebebiyle Müslümanlara yönelik nefret suçlarının tespit edilmemesi, kayda alınmaması ve ihbar edilmemesi veya Müslümanlar hakkındaki önyargılı varsayımlar sebebiyle Müslüman bir mağdur veya tanığın güvenilirliliğinin sorgulanması ayrımcılık yasağı ilkesine aykırıdır.⁸⁶

Avrupa Irkçılıkla Mücadele Ağı'nın (ENAR) Avrupa'da Irkçı Suçlar ve Kurumsal Irkçılık hakkında hazırladığı 2014–2018 Gölge Raporu, polis (ve ceza adalet sistemindeki diğer görevlilerin) nefret suçlarını doğru şekilde kayda geçirmesinin, soruşturmasının ve kovuşturmasının önünde birçok yapısal ve kurumsal engel bulunduğunu ortaya koymaktadır. Ulusal araştırmalarda sık sık karşılaşılan temel unsurlar şunlardır: kaynak yetersizliği, nefret suçlarının tanımları, özel birimlerin eksikliği, ırkçı önyargılar ve ceza adalet sistemi bünyesinde ırksal/etnik çeşitliliğin sınırlı olması.⁸⁷

4. KATILIMCI

Müslüman karşıtı nefret suçuna resmi bir karşılık verirken ve Müslüman toplulukların güvenlik ihtiyaçları değerlendirirken, Müslümanlara yönelik hoşgörüsüzlük

84 Suç mağdurlarının hakları, desteklenmesi ve korunması hakkında asgari standartlar getiren ve 2001/220/JHA sayılı Konsey Çerçeve Kararını ilga eden 25 Ekim 2012 tarihli ve 2012/29/EU sayılı Avrupa Parlamentosu ve Konseyi Direktifi, <<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32012L0029>>.

85 Bkz. örneğin MSHS 2(1). madde ve AİHS 14. madde.

86 Bkz. örneğin Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin *Šečić/Hrvatistan* kararı, 31 Ağustos 2007, <<https://hudoc.echr.coe.int/eng-press#%22itemid%22:%22003-2012842-2123404%22>>.

87 *Racist Crime and Institutional Racism in Europe*, ENAR Gölge Raporu 2014–2018, https://www.enar-eu.org/IMG/pdf/shadowreport2018_final.pdf.

mağdurlarının seslerini duyurmasına imkân verilmesi şarttır. Katılımcılık, ayrıca Müslüman toplulukların ve kurumların, devletler ile yerel Müslüman topluluklar arasında yürütülen çalışmaların şekillendirilmesinde vazgeçilmez bir konuma sahip olmasını sağlar.

Müslümanlara yönelik nefret suçlarından ve güvenlik tehditlerinden etkilenen kişilerin seslerinin duyulması, bu deneyimlerin belgelendirilmesi suretiyle politikalar geliştirilmesine ve iyileştirilmesine fiilen katkı sağlamalıdır. Böyle bir sürece katkı sağlamaya davet edilen kişiler, Müslüman topluluklardaki çeşitliliği ve çoğulculuğu yansıtmalı; toplumsal cinsiyetine, mensubiyetine veya yaşına bakılmaksızın her görüşe kucak açacak şekilde herkesin sesine kulak verilmelidir. Müslüman toplulukların, kendilerine özgü mirasları, geçmişleri, milliyetleri ve kültürleri kapsamında İslamiyet düşüncesi ve pratiği açısından çeşitliliğini yansıtmak ve ayrıca topluluk içerisindeki marjinal görüşlerin duyulmasını sağlamak bakımından katılımcılık esastır.

Ayrıca kesişimsellik de göz önünde bulundurulmalıdır. Bu nedenle, topluluk içerisinde hem kadınlara hem de erkeklere ve birden fazla topluluğun birbiriyle kesişen unsurlarını yansıtan Müslümanlara (örneğin kendilerini LGBTİ olarak tanımlayan veya bir engelliği bulunan Müslümanlar gibi) ulaşmak için çaba sarf edilmelidir.

5. MÜŞTEREK

Müslüman karşıtı nefret suçlarına devlet veya sivil toplum tarafından verilecek yanıt açısından başlangıç noktası, bu sorunun müşterek bir kaygı yaratıyor olduğunun kabulüdür. En büyük etkiyi Müslüman topluluklar hissediyor olsa da yalnızca hedef alınan topluluk değil, bütün bir toplum bu sorunun varlığını kabul etmeli ve bu soruna eğilmelidir. Müslümanlara yönelik hoşgörüsüzlüğün üzerine eğilmek, devletler içerisindeki toplumsal uyumu da doğrudan etkilemekte ve aşırıcı anlatıları azaltmaktadır. Müslüman karşıtı nefretin, eğitim, polislin çabaları ve başkaca yöntemlerle izlenmemesi ve bunlara karşı çıkılmaması halinde daha geniş kapsamlı sosyal etkiler söz konusu olabilmektedir.

Müslüman karşıtı nefret olaylarının ve suçlarının farklı dışavurumlarının ele alınması temelde bir insan hakları meselesidir. Kurumlar ve sivil toplum grupları arasında koalisyonlar kurulması, Müslüman karşıtı nefret suçları ile mücadelenin başka ırkçılık, bağnazlık ve önyargı biçimleriyle mücadele ile paralel şekilde yürütülmesine yardımcı olabilir. Örneğin, Müslümanlara yönelik hoşgörüsüzlükle mücadele alanında çalışan kuruluşlar kadın örgütleriyle, ırkçılığa veya antisemitizme karşı çıkan gruplarla ve LGBTİ ya da engelli hakları alanında çalışan kurumlarla ortaklık veya koalisyon kurabilirler.

2010 yılında Bosna Hersek Dinlerarası Konseyi tarafından “Bosna Hersek’teki dini alanlara ve kiliseler ve dini cemaatler açısından önem taşıyan başka yerlere yönelik saldırıların izlenmesi veya Kutsal Alanların Korunması” için başlatılan bir proje buna örnek olarak gösterilebilir. Dünyadaki kutsal alanların korunmasına yönelik bir BM

bildirisi veya kararı çıkartılmasına yönelik çalışmalar yürüten daha geniş çaplı bir proje kapsamında yürütülen bu projenin temel amacı, dini veya kutsal alanların ve Bosna Hersek'teki tüm inançlara mensup dini cemaatler açısından önem arz eden diğer yerlerin daha iyi şekilde korunmasıdır. Bu projede dini alanlara yönelik saldırılar kayda geçirilmekte ve saldırı yöntemleri, saldırıya yönlendiren saik, failerin kimliği, saldırı yerleri vs. gibi bilgiler analiz edilmektedir. Her bir raporlama döneminde dini alanlara yönelik saldırılar analiz edildikten sonra, belirli yerlerdeki dini alanların daha iyi şekilde korunması için yetkili makamlara önerilerde bulunmaktadır. Ayrıca, her bir saldırının ardından, farklı yerel dini toplulukların temsilcileri bir araya gelerek bir basın toplantısı düzenlemekte ve saldırıyı hep birlikte kınamaktadır.⁸⁸

6. DAYANIŞMACI

Önyargıların ele alınması ve nefret suçlarına tepki verilmesi bakımından işbirliği de hayati bir unsurdur. Başta devlet ve Müslüman topluluk uzmanları olmak üzere farklı paydaşlar bir araya gelerek, yerel, ulusal ve uluslararası faktörleri göz önünde bulundurmak suretiyle sorunu farklı perspektiflerden kolektif şekilde ele almak üzere tamamlayıcı beceriler ve deneyimler geliştirip sunabilirler. Sivil toplumla iletişim, koordinasyon ve işbirliği kanalları oluşturulması, Müslümanlara yönelik nefret suçlarına yanıt vermek ve Müslüman toplulukların güvenlik ihtiyaçlarını ve endişelerini ele almak üzere tasarlanmış her türlü devlet politikası açısından vazgeçilmez olmalıdır.

Kolluk kuvvetleri ve topluluktaki kuruluşlar, birbirlerinin yürüttüğü çalışmalarını daha iyi kavrayarak kilit ortaklıklar tesis edebilir. Kilit paydaşların suçların nerede, ne zaman ve nasıl vuku bulduğuna dair derinlikli bir istihbarat anlayışı oluşturmak üzere birlikte çalışma yürütmesi de esastır. Bunun yapılabilmesi için; tüm tarafların bilgi paylaşmak ve tüm paydaşlara faydalı olabilecek bir istihbarat oluşturulabilmesine yardımcı olmak üzere dayanışma içinde çalışması şarttır.

7. EMPATİK

Müslümanlara yönelik nefret suçlarına verilecek empatik bir tepki, bireylerin ve toplulukların savunmasızlığını dikkate alarak, mağdur olarak yaşadıkları deneyimi kabul etmektir. Gayrimüslim bir kişi açısından güvenli görünen bir sokak, Müslüman olarak algılanan bir kişi bakımından güvenlik tehdidi oluşturabilmektedir.

Empatik davranabilmek için Müslümanların kendilerine yönelik saldırıların ardından kapıldığı savunmasızlık hissini, özellikle de Müslüman kadın ve gençlerin duygularını kabullenme ve anlama çabasına girişmek şarttır. Bu tür saldırılar; mağdurlar, mağdurların aileleri ve mensup oldukları topluluklar üzerinde duygusal bir etki yaratmaktadır.

⁸⁸ Bosna Hersek'teki dini alanlara ve kiliseler ve dini cemaatler açısından önem taşıyan başka yerlere yönelik saldırıların izlenmesi, <<https://www.mrv.ba/lat/clanci/projekti/monitoring-napada-na-vjerske-objekte>>.

Bu nedenle, yetkili makamlar ve devlet görevlileri mağdurların bakış açılarını göz önünde bulundurmalı ve Müslüman karşıtı bir nefret suçunun, mağdurun Müslüman karşıtı hoşgörüsüzlük ve ayrımcılık biçimleriyle karşı karşıya kalabileceği pek çok örnekten birini oluşturduğunu kavramalıdır.

Devlet görevlilerine yönelik olarak tasarlanan eğitim ve farkındalık tedbirleri, Müslüman karşıtı nefret suçlarının, bu suçlardan etkilenen kişilerin yaşamlarında yarattığı bireysel ve kolektif etkiler hakkında bilgi edinmek için birer araçtır. Ayrıca, nefret suçunun mağdur üzerindeki etkisine dair delillerin daha iyi toplanıp, kovuşturmada kullanılabilmesini de sağlar. Tabii bu eğitimler, Müslüman karşıtı nefret suçu konusunu kavrayacak ve bu konuda farkındalık yaratabilecek şekilde verilmeli, devlet görevlilerine vazifelerini yerine getirirken destek sağlayacak biçimde topluluğun çeşitliliğini daha iyi kavramaları için kaynak sağlamalıdır.

8. TOPLUMSAL CİNSİYETE DUYARLI

Devletin, Müslümanlara yönelik nefret suçlarının ele alınmasına ve Müslüman toplulukların güvenlik ihtiyaçlarının tespitine ilişkin olarak alacağı tedbirler, toplumsal cinsiyete duyarlı olmalıdır. Tüm nefret suçu olayları, mağdurun cinsiyetine/toplumsal cinsiyetine bakılmaksızın, eşit ve ayrımcılıktan uzak bir şekilde ele alınmalıdır. Devletin alacağı tedbirlerin etkilerinin tartılarak, toplumsal cinsiyete duyarlı bir şekilde tasarlanması, nefret suçlarına verilecek mağdur odaklı yanıtları pekiştirecektir.

Müslüman topluluklar da dahil olmak üzere nefret suçlarının mağdurları çeşitli şekilde toplum dışına itilmekte ve kendilerini farklı gruplara mensup addetmektedirler. Bu nedenle, devletler, belirli bir topluluğa ve mensuplarına yöneltmiş nefret suçlarını hedef alan tedbir ve politikalar geliştirirken kimliklerin farklı unsurlardan oluştuğunu dikkate almalıdırlar. Belirli bir tedbir, mensup olduğu dine bağlı olarak kişinin yararına olabilirken, toplumsal cinsiyet kimliği açısından zarar doğurabilmektedir. Bu tür ikilemler nedeniyle, nefret suçları ele alınırken bütüncül ve kesişimsel bir yaklaşım benimsenmelidir.

9. ŞEFFAF

Devletler, Müslümanlara yönelik hoşgörüsüzlüğü, ayrımcılığı ve nefret suçlarını nasıl ele alacakları konusunda şeffaf davranmalıdır. Alınacak tedbirler, uzun bir süredir Müslüman karşıtı nefret suçlarına maruz kalmış olabilecek Müslüman topluluklar da dahil olmak üzere tüm toplulukların güvenlik ihtiyaçlarını göz önünde bulundurmalıdır.

Örneğin, Birleşik Krallık'ta başlatılan bir girişim kapsamında Müslüman mahallelerine kameralar yerleştirilmiştir.

Birmingham'da büyük oranda Müslümanların yaşadığı bölgelere Nisan 2010'da 218 adet kamera yerleştirilmiştir. Washwood Heath ve Sparkbrook mahallelerine

yerleştirilen ve bazıları gizli olan kameralara, hükümetin terörle mücadele bütçesinden 3 milyon sterlin ayrılmıştır. Bağımsız uzmanlarca hazırlanan bir raporda ,Project Champion girişimi ve West Midlands Polisi ağır bir dille eleştirilmiştir.

Polis kaynakları, Project Champion olarak adlandırılan bu girişimin Birleşik Krallık'ta aşırıcılığa sapma "riski" görülen bir topluluğun izlenmesini amaçlayan bu türden ilk girişim olduğunu dile getirmiştir.

Emniyet kuvvetleri aynı yılın Aralık ayında söz konusu kameraların kaldırılmasını kabul etmiş ve 218 kameradan hiçbirinin herhangi bir noktada çalıştırılmadığını belirtmiştir.⁸⁹

Konuyla bağlantılı ulusal, bölgesel veya yerel eylem planlarının ve durum raporlarının bundan etkilenen topluluklar ve genel anlamda kamuoyu ile paylaşılması bu açıdan iyi bir uygulama oluşturabilir. Nefret suçu verilerinin kamuya açık hale getirilmesi de bir başka şeffaflık yöntemidir.

Polis, diğer kurumlar ve (özellikle yerel seviyede) Müslüman topluluklar arasında düzenli istişareler yürütülmesini içeren ortaklıklar, ilgili paydaşların ve bu tür suçlardan etkilenen toplulukların mütemediyen bilgilendirilmesini ve bu alandaki faaliyetlerin şeffaf şekilde yürütülmesi sağlayacaktır. Bu yöntemler, nefret içerikli tehditlere ilişkin değerlendirmelerin paylaşılması, hatta veri paylaşımı anlaşmaları yapılması yoluyla daha da genişletilebilir.

Yunanistan'daki, yetkili makamlar, DKİHB'nin desteğiyle ırkçı suçların kayda geçirilmesi ve bu konuda verilerin toplanıp muhafaza edilmesi konusunda kurumlar arası işbirliğini geliştirecek bir anlaşma hazırlamıştır. Yunan polisi, Yurttaş Koruma Bakanlığı, Denizcilik ve Ada Politikaları Bakanlığı, Adalet, Şeffaflık ve İnsan Hakları Bakanlığı ve Yüksek Mahkeme Savcılığı da dahil olmak üzere pek çok kurum bu konuda yürütülen istişare sürecine katılmıştır. Yunanistan'da İrkçı Suçlarla Mücadele konusunda Kurumlar Arası İşbirliğine ilişkin Anlaşma ayrıca, sivil toplum koalisyonu İrkçı Şiddet Kayıt Ağının, ırkçı suçlarla ilgili verileri ulusal raporlar üzerinden ve kendi faaliyet kurallarına uygun şekilde ulusal makamlarla paylaşmasını öngörmektedir.⁹⁰

89 "Birmingham Project Champion 'spy' cameras being removed", BBC haberleri: <<https://www.bbc.com/news/uk-england-birmingham-13331161>>; daha derin bir analiz için bkz.: "A catastrophic lack of inquisitiveness": A critical study of the impact and narrative of the Project Champion surveillance project in Birmingham", <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.835.7387&rep=rep1&type=pdf>

90 Yunanistan'da ırkçı suçlarla mücadele konusunda kurumlararası işbirliğine ilişkin anlaşma, <<https://www.osce.org/odihr/402260?download=true>>.

İstişare ve işbirliği genel olarak paydaşlara ve kamuoyuna nefret suçlarına dair geri bildirimde bulunabilecekleri bir platform sağlamakta ve bu tür suçlara daha iyi yanıt verilmesini temin etmektedir. Şeffaflık çalışmaları sayesinde ihbar edilen nefret suçlarının sayısı artabilir, kamu kurumlarına daha fazla güven duyulması sağlanabilir ve ayrıca her türlü yanlış kanaat ele alınarak bunlarla mücadele edilebilir.

10. BÜTÜNCÜL

AGİT katılımcısı Devletler, Müslümanlara yönelik hoşgörüsüzlük de dahil olmak üzere her türlü hoşgörüsüzlüğü ele alırken kapsamlı bir yaklaşım benimsenmesinin önemini kabul etmişlerdir.⁹¹ Bu kabul ışığında bakıldığında, Müslüman toplulukların güvenlik ihtiyaçlarının ele alınması ve Müslüman karşıtı nefret suçuyla mücadele, çözümün yalnızca bir parçasını oluşturmaktadır. Müslümanlara yönelik hoşgörüsüzlük, her türden hoşgörüsüzlüğün, önyargının ve nefretin dışavurumuna karşılık verirken örnek alınacak bütüncül ve kapsamlı bir karşılık bulunması gereken karmaşık bir sorundur. Müslüman karşıtı nefret suçu odaklanılması, nefretin bir biçiminin dışarıda bırakılması veya bir başka biçimine öncelik verilmesi anlamına gelmemektedir; nefretin bu şekilde dışavurumuna karşı geliştirilen etkili bir politika başka nefret suçlarına da uygulanabilir. Sadece devlet, tüm nefret suçlarına kuvvetli bir şekilde karşılık verdiğinde farklı nefret suçlarına verilen karşılıklar sağlam ve anlamlı olabilmektedir. Bu türden bütüncül bir yaklaşım, nefret suçunun tüm özelliklerini ele almalı ve ayrıca, Müslüman karşıtı nefret suçu da dahil olmak üzere farklı nefret suçlarının kendilerine özgü niteliklerini de tanımalı ve konu edinmelidir.

Bir topluluk bünyesindeki çeşitliliğin kolluk kuvvetlerine yansıtılması da Müslüman karşıtı nefret suçunun ele alınması bakımından önemlidir. Topluluk kaynaklı istihbarat ve işbirliği yalnızca Müslümanlara yönelik nefret suçuyla değil, genel olarak suçla mücadele bakımından önemlidir. Bu nedenle, kolluk kuvvetlerinin, hizmet ettiği topluluklar bünyesinde bir temsilcisinin bulunması bu topluluklar ile polis arasındaki ilişkinin ve anlayışın geliştirilmesine destek sağlamaktadır.

91 AGİT Bakanlar Konseyi, 10/07 sayılı Karar, Madrid, a.g.k. yukarıdaki dn. 9.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM:

Müslüman karşıtı nefret suçlarına
ve Müslüman toplulukların yaşadığı
güvenlik sorunlarına yanıt verilmesi

Bu bölümde birbiriyle bağlantılı ve yer yer örtüşen, ancak birbirinden ayrı nitelikler taşıyan bir dizi meseleye ilişkin pratik çözümler önerilmektedir. Aşağıda dile getirilen pratik tedbirlerin bir kısmı, Müslümanlara yönelik her türlü hoşgörüsüzlük biçiminin ele alınmasına yardımcı olurken, bir kısmı nefret suçlarına ceza adalet mekanizması kapsamında verilen yanıtlara özdür, bir kısmı ise Müslüman toplulukların ve kurumların algıladığı ve yaşadığı güvenlik sorunlarını ele almaktadır.

PRATİK ADIMLAR

1. SORUNU KABUL ETMEK

Müslümanlara yönelik nefret suçlarının ele alınması bakımından başlangıç noktası, bu meselenin mağdurların güvenliği ve istikrarı önünde bir tehdit oluşturduğunun ve toplumsal uyum açısından acil müdahale gerektiren daha geniş etkiler yarattığının kabul edilmesidir. Böylesi bir kabul, Müslümanlara yönelik nefret suçu ve güvenlik sorunlarının çok çeşitli şekillerde tezahür edebileceğine dair bir kavrayışa dayanmaktadır. Akademisyen ve araştırmacılar, Müslümanlara yönelik hoşgörüsüzlüğün çeşitli biçimleri hakkında uzman görüşlerini ve tavsiyelerini paylaşarak ve bu durum karşısında izlenebilecek yolları göstererek, önemli bir rol üstlenmektedirler. Sorun resmi olarak kabul edildiğinde, devletler bu meselenin yönetilmesine ilişkin sorumluluğun sadece bu sorundan en çok etkilenen kesimlerin omzuna yüklenemeyeceğini açıkça ifade edebilirler. Dolayısıyla, Müslüman topluluklar da kaygılarını dile getirmek konusunda cesaretlenecektir.

Tavsiye:

Devletler sorunu kabul etseler de çoğu zaman ellerinde yeterli veri bulunmamaktadır. Müslümanlara yönelik hoşgörüsüzlüğün seviyelerini izleme ve ölçme ihtiyacı, nefret, bağnazlık ve önyargı ile mücadele edecek yapılar kurulmasına dair etkili bir dayanak oluşturabilir. Müslümanlara yönelik hoşgörüsüzlükle mücadele, her türden nefret suçunun üzerine gidilmesini ve etkili bir ölçme ve izleme sisteminin oluşturmasını amaçlayan ulusal çalışmaları güçlendirir ve devletlere etkili ulusal izleme sistemlerini uygulama kabiliyeti kazandırır. Böylece devletler, nefret suçlarına müdahale ederken ve bu meseleleri izlerken proaktif ve reaktif davranabilir, polis ve polis kurumları ise gerektiğinde belirli noktalarda seferber edilebilir.

Bu nedenle, Müslümanlara yönelik hoşgörüsüzlük mağdurlarına destek sağlayacak bir ulusal izleme sistemi için gerekli finansal kaynağın ayrılması, mağdurlara yardım edilmesi, nefret suçlarının ölçülmesi ve zamanla nefret suçlarının sayısında azalma yaşanması için yürütülecek stratejinin temel bir parçasını oluşturmaktadır. Merkezi yönetimden destek gelmeksizin etkili bir izleme sistemi oluşturulması ve mağdurlara etkin bir destek sağlanması mümkün değildir.

İyi uygulama örneği:

İsveç Hükümetinin *İrkçilik, Benzeri Düşmanlık Biçimleri ve Nefret Suçlarıyla Mücadeleye yönelik Ulusal Planı*'nda Müslümanlara yönelik hoşgörüsüzlükle mücadele konusunda bir dizi faaliyet sıralanmaktadır. Bunlar arasında, tarihteki ırkçı olayları gençlerle birlikte ele alırken, gençlerin kendi düşünce ve inançlarını tartışmaya açabilecekleri bir diyalog ortamı yaratan Canlı Tarih Forumu üzerinden yürütülen bir eğitim programı yer almaktadır. Bu faaliyet, İsveç Ulusal Eğitim Ajansının bilinçlendirme girişimleriyle de desteklenmekte olup, gençlerin bu tür konularda görüşlerini aktarabilmelerine, bu konuları konuşup istişare edebilmelerine olanak sağlamaktadır.⁹²

Hükümet, bu beş stratejik alana yönelik projelere bütçe sağlamakta ve eylem planında ayrıca İsveç Hükümetinin sağladığı desteğin "*bu konuda daha fazla bilgi edinilmesini, eğitim verilmesini ve araştırma yapılmasını, daha iyi koordinasyon sağlanmasını, izleme yapılmasını, destek ve diyalogun artırılmasını, çevrimiçi önleyici çalışmaların güçlendirilmesini ve yargının daha aktif hareket etmesini*" teşvik edeceği dile getirilmektedir.⁹³

Müslüman karşıtı nefret suçlarının bir sorun olarak tespiti, mevcut önleme ve yanıt mekanizmalarının eleştirel bir gözle incelenmesine ve değerlendirilmesine dayanak olarak da kullanılabilir. Mağdurların adalete erişimini ölçmek, izlemek ve desteklemek ve hatta onların deneyimlerini saptayıp duyurmak, mağdurların seslerinin duyulduğunu ve yaşadıkları tecrübelerin görülüp tanındığını hissetmelerini sağlamaktadır. Bu da ancak, Müslümanlara yönelik hoşgörüsüzlüğe maruz kalmış kişilerin, destek ve tavsiye alabildiği ve Müslümanlara yönelik hoşgörüsüzlük olaylarını kayıt altına alıp takip edebilecek bir savunuculuk hizmetine erişebildiği hallerde mümkün olmaktadır. Nihayetinde bu olayları soruşturan merciler emniyet kurumları olduğundan, nefret olaylarının ve suçlarının mağdurlarının, destek sağlayan ve mağdurlar ile düzenli olarak iletişime geçip kayıt tutan bir hizmetten yararlanması elzemdir. Söz konusu olay, bazı devletlerde suç teşkil etme kriterini karşılamasa dahi, mağdurlar bilinçli şekilde karar verebilmeleri için mümkün olan en kısa sürede sonuçlar hakkında bilgilendirilmelidir.

Bu nedenle, Müslümanlara yönelik hoşgörüsüzlükle mücadelenin, tıpkı antisemitizm veya başka benzeri bir sorunun yönetilmesi gibi, söz konusu meselenin kabulü, mağdur odaklı bir yaklaşım benimsenmesi, sonuçların (siyasi seviyede de) ortaya konulması ve bu

92 *A comprehensive approach to combat racism and hate crime: National plan to combat racism, similar forms of hostility and hate crime (İrkçilik, Benzeri Düşmanlık Biçimleri ve Nefret Suçlarıyla Mücadeleye yönelik Ulusal Planı)* (Stokholm: İsveç Hükümeti, 2017). <<http://www.regeringen.se/492382/contentassets/173251a50a5e4798b-cafc15ba871a411/a-comprehensive-approach-to-combat-racism-and-hate-crime>>.

93 Daha fazla bilgi için bkz.: *National plan to counter racism, similar forms of hostility and hate crimes online (Sanal ortamda ırkçılık, benzeri düşmanlık biçimleri ve nefret suçlarıyla mücadeleye yönelik eylem planı)*, <<http://www.regeringen.se/pressmeddelanden/2016/11/nationell-plan-for-att-motverka-rasism-liknande-former-av-fientlighet-och-hatbrott-pa-natet/>>.

tarz nefret ve hoşgörüsüzlük olaylarına saptandığı yerde karşı çıkılabilmesini sağlayacak hukuki ve toplumsal yapıların oluşturulması anlamına geldiği önemle vurgulanmalıdır. Sahada görev yapan polis memurları Müslüman karşıtı bir saldırıya muhtemelen ilk yanıt verecek kademeyi oluşturmakla birlikte, etkili ve bütüncül bir yanıt için üst düzey görevlilerin, kamu çalışanlarının ve siyasi liderlerin nefrete göz yumulmayacağına dair güçlü bir mesaj ileten adımlar atması gerekmektedir.

Bazı AGİT katılımcısı Devletlerdeki milletvekilleri, güvenlikle ilgili kaygılar da dahil olmak üzere Müslümanlara yönelik hoşgörüsüzlüğü ilgilendiren sorunların ulusal gündeme taşınmasına öncülük etmişlerdir. Sınırlı sayıda olmakla birlikte, bazı ülkeler bu konuyu öncelikli sayarak meselenin farklı yönleriyle ele alınması, çeşitli Müslüman topluluklar ile siyasi temsilciler ve kamu görevlileri arasında işbirliği ve güven tesis edilmesi için hükümet bünyesinde çalışma grupları oluşturmuştur. Bazı ülkeler ise Müslümanlara yönelik hoşgörüsüzlükten kaynaklanan endişelerin tespiti amacıyla devlet görevlileri, emniyet hizmetleri ve sivil toplum ile topluluk liderlerini de içeren daimi forumlar oluşturmaktadır. Her bir seçeneğin kendine özgü faydaları olmakla birlikte, bu tür nefret ve hoşgörüsüzlükle mücadele için ulusal seviyede siyasi irade ve taahhüdün esas olduğu vurgulanmalıdır.

Hükümetler ve milletvekilleri açısından Müslümanlara yönelik hoşgörüsüzlükle bağlantılı sorunların tespitine ilişkin çeşitli yöntemler mevcuttur. Bu yöntemler aşağıdakileri içermektedir:

- Müslümanlara yönelik hoşgörüsüzlüğün kolayca fark edilmeyen ve şifreli şekillerde de ifade edilebildiğinin farkında olmak ve bu tür tezahür biçimlerinin de tespit edilerek ortaya konulup, kınanmasını sağlamak;
- Akademisyenlerden ve araştırmacılardan, hükümetin bu sorunu daha iyi anlayabilmesi için hem çevrim içi hem de yüz yüze uzman görüşü ve tavsiye almak;
- Müslüman toplulukların şiddet yanlısı aşırıcular veya teröristler tarafından hedef alındığını kabul etmek ve şiddet yanlısı aşırıcuların veya teröristlerin saldırılarına açık olası hedefler listesine Müslüman topluluklarını ve kurumları da eklemek;
- Hükümetin, Müslüman topluluklar ile işbirliği içinde, Müslüman topluluklar tarafından yaşanan güvenlik sorunlarını, bu toplulukları etkileyebilecek daha geniş kapsamlı sorunlar çerçevesinde etkili bir şekilde ele alabilmesini sağlayacak yasal bir çerçeve oluşturmak;
- Önyargılı anlatılara karşı çıkmak ve nefret olaylarını ve suçlarını ağır bir dille kınayan beyanlarda bulunmak için medyayla irtibatta olmak; ve
- Müslüman topluluğa açık ve net destek mesajları vermek ve çevrimiçi Müslüman karşıtı ortama resmi kanallarla yanıt vermek üzere sosyal medyadan yararlanmak.

Avrupa Konseyi bünyesindeki İrkçılığa ve Hoşgörüsüzlüğe Karşı Avrupa Komisyonu da üye Devletlerin hükümetlerine şu tavsiyelerde bulunmaktadır:

- Müslüman toplulukların nasıl örgütlenecekleri ve dinlerini nasıl yaşayacakları konusunda ayrımcılığa uğramamasını sağlayın;
- Hem genel anlamda kadınlara yönelik ayrımcılığa, hem de Müslümanlara yönelik ayrımcılığa maruz kalabilecek Müslüman kadınların durumuna özel olarak eğilin; ve
- Medya ve reklam sektöründe, İslamiyet'in ve Müslüman toplulukların imajını nasıl aktardıkları ve önyargıların ve taraflı bilgilerin kalıcı hale gelmesini engelleme konusunda kendilerine düşen sorumluluklar hakkında bir tartışma başlatın.⁹⁴

Hükümetlerin, Müslüman kurum ve cemaatlerin saldırılarda hedef alındığına ve korunma ihtiyacı altında bulunduğuuna dair tespitini sergileyebilecekleri bir başka yöntem de, Müslüman topluluklarla karşı karşıya buldukları güvenlik tehditleri ve sorunları hakkında diyalog kurmaktır.

“Müslümanlara yönelik nefretin, Avrupa Birliğini de içine alacak şekilde global bir olgu haline gelmesini endişeyle karşıyorum. Temel Haklar Ajansı durumun farkındadır. (...) Her üç Müslümandan birinin yakın bir zamanda ayrımcılıkla karşı karşıya kalmış olduğunu biliyoruz. Her dört Müslümandan birinin yakın bir zamanda çevrimiçi ortamda veya gerçek dünyada bir taciz olayı yaşadığını biliyoruz. Aynı zamanda, Müslümanların, devletlerimizin kurumlarına genel kamuoyuna kıyasla daha fazla güven duyduğunu da biliyoruz.” – Avrupa Birliği Temel Haklar Ajansı direktörü Michael O’Flaherty, 2019⁹⁵

2. FARKINDALIK YARATMAK

Uzun vadede, Müslümanlara yönelik nefret suçları ve Müslüman toplulukların güvenlik ihtiyaçları ancak Müslüman topluluklara ve alanlara yönelik saldırıların temelinde yatan ırkçılık ve önyargılarla bütüncül bir tarzda mücadele edilmesi halinde etkili bir şekilde ele alınabilecektir. Bunun için sadece Müslüman karşıtı önyargıların yarattığı etkiler üzerinde odaklanmak yeterli değildir; aynı zamanda faillerin Müslümanlara yönelik hoşgörüsüzlükle nasıl tanıştığı ve bu hoşgörüsüzlüğü niçin benimsediği konusunda da farkındalık yaratmak gereklidir. Bu nedenle, Müslüman karşıtı saldırıları ele alabilmek için temelde yatan nefret dolu mekanizmalara ve böyle bir davranışa neden olan anlatılara ilişkin farkındalık yaratmak çok önemlidir.

94 5 No’lu genel politika tavsiyesi: “Müslümanlara yönelik hoşgörüsüzlük ve ayrımcılıkla mücadele”, İrkçılığa ve Hoşgörüsüzlüğe Karşı Avrupa Komisyonu (ECRI), <https://www.coe.int/t/dghl/monitoring/ecri/activities/GPR/EN/Recommendation_N5/Recommendation_5_en.asp>.

95 Avrupa Birliği Temel Haklar Ajansı, Direktör Michael O’Flaherty, Direktörün video blogu, <<https://youtu.be/7zYMlyttjQo>>.

Farkındalık yaratmanın birçok farklı şekli vardır. Gençler, devlet görevlileri ve kamuoyu için hazırlanan eğitim programlarıyla, katılımcıların Müslümanlık karşıtı önyargıları anlamasına, analiz etmesine ve reddetmesine yardımcı olunabilir. Bundan başka, topluluklar içindeki gençlik gruplarının sosyal medya ile gitgide daha fazla haşır neşir olması sayesinde, internet ortamında bilgiyi yaygınlaştırmayı hedefleyen kampanyalar, genç Müslümanların oluşturduğu çevrimiçi ağlar ve gruplar vasıtasıyla çok daha fazla insana ulaşabilmektedir. Bu gruplarla kurulacak ilişkiler, toplumsal gerginliklerin azaltılması ve yanlış bilgi ve haberlerle mücadele edilmesi bakımından da esastır. Daha yüksek seviyede ise, Müslüman karşıtı önyargılar hakkında yürütülecek meclis görüşmeleri de sorunu ulusal gündeme taşıyarak farkındalık yaratmaya yardımcı olabilir.

Tavsiye:

Müslümanlara yönelik hoşgörüsüzlük hakkında farkındalık yaratmak ve bu kavramın anlaşılmasını sağlamak amacıyla devlet görevlileri, gençler ve genel anlamda kamuoyu için programlar hazırlayın. Bu programlar aracılığıyla muhtelif topluluk grupları Müslümanlarla bir araya getirilebilir ve tarih, gençlik programları ve kültürel bağlantılar kullanılarak insan haklarını güçlendiren ve daha geniş kesimleri içine alan sosyal projeler yürütülebilir.

Müslüman karşıtı düşüncelerle mücadeleye yardımcı olacak şekilde polis veya devlet görevlilerine yönelik resmi internet siteleri kurun, sanal ortamda Müslümanlara destek sağlayıp arka çıkarak, Müslüman topluluğa karşı korku ve önyargılar yaratan yalan haberlerle mücadele edin.

İyi uygulama örneği:

“New Neighbors” (Yeni Komşular”) projesi, Avrupa genelindeki topluluklar içerisinde yer alan göçmen ve mültecilerin sağladığı olumlu sosyal ve ekonomik katkıları vurgulayan bir projedir. Medya yapımlarına ve kültürlerarası dinamiklere doğrudan katılımı teşvik eden bu proje, AB üye devletlerinde göçmen ve mültecilere yönelik hoşgörü ve kabul ortamını pekiştirmeyi hedeflemektedir. Proje Avrupa’da dokuz farklı AB ülkesinde (Almanya, Belçika, Çek Cumhuriyeti, Hırvatistan, Hollanda, İspanya, İtalya, Portekiz ve Slovenya), devletin medya kanalları, topluluk medyası ve sivil toplum kuruluşları tarafından uygulanmaktadır.⁹⁶

Medya da Müslüman karşıtı önyargılar hakkında farkındalık yaratılmasında önemli bir rol üstlenebilir. Medya kanalları Müslümanlara yönelik hoşgörüsüzlüğün yaygınlığı ve

⁹⁶ Yeni Komşular (New Neighbors) projesi hakkında daha ayrıntılı bilgi için internet sitesini ziyaret edebilirsiniz: <<https://newneighbours.eu/about-the-project/>>.

bunun Müslüman topluluklar üzerindeki etkisi konusunda geniş anlamda kamuoyunu bilgilendirmek ve harekete geçirmek üzere eşsiz bir konuma sahiptir. Devlet, Müslümanlara yönelik hoşgörüsüzlükle mücadele ederken ve bu tür olayları kınarken medya ile stratejik ortaklık geliştirdiğinde, kamuoyunun bu sorun hakkında bilinçlendirilmesi bakımından esaslı kazanımlar elde edilebilir.

Ayrıca, yerel, ulusal ve uluslararası seviyelerde organize edilen yuvarlak masa toplantılarının yanı sıra bu konuya odaklı eğitim ve kapasite oluşturma programları da farkındalığın arttırılmasına katkı sağlayabilir.

Farkındalık yaratma kampanyaları ve tedbirleri şu amaçlara hizmet edebilir:

- Müslüman karşıtı önyargıların günümüzde nasıl dışa vurulduğuna dair özelliklerin anlaşılması. Polis memurlarını bilinçlendirecek tedbirler, Müslümanlara yönelik nefret suçlarının tespiti ve bunlarla mücadele konusundaki özel hususlara odaklanabilirken, geniş anlamda toplumu hedef alan tedbirler Müslüman karşıtı önyargının dışavurum biçimlerini daha geniş bir yelpazede ele alabilir;
- Müslümanlara yönelik nefret suçlarının münferit şekilde vuku bulmadığının anlatılması. Hükümet yetkilileri, siyasi ve toplumsal gerginliklerin yanı sıra, siyasetçilerin ve kanaat önderlerinin kamusal söylemlerinde, işyerinde ve gündelik olaylarda yer alan Müslüman karşıtı fikirlerin (sanal ortamda ve gerçek dünyada) birçok saldırının arka planını oluşturduğunu aktarmalıdır. Verilecek temel mesajlardan biri, Müslüman karşıtı ifadelere karşı çıkılmasını sağlayacak bir iklimin inşasına herkesin katkı sunabileceği yönünde olabilir; bu tür olayların görgü tanıklarını faille karşı durarak mağdurları desteklemeye (şayet görgü tanıkları bunu yapmak isterlerse ve böyle bir davranışla kendilerini doğrudan tehlikeye atmıyorlarsa) teşvik edecek kampanyalar düzenlenebilir;
- Müslüman karşıtı önyargı biçimlerinin özgür ve demokratik toplumlar açısından olmazsa olmaz nitelikteki temel değerlerini ve insan hakları prensiplerini sarstığının vurgulanması. Bu noktada verilebilecek temel mesajlardan biri, Müslüman karşıtı önyargılara son verilmesini, Müslüman topluluklar tarafından tek başına çözülmesi gereken bir sorun olarak değil, geniş anlamda toplumun üstlenmesi gereken bir vazife olarak ortaya koymaktır. Özellikle, Müslüman karşıtı kampanyaların her bir yurttaşın güvenliğini sarstığı vurgulanmalı, bunun için Müslüman karşıtı önyargıların Müslüman gençlerin, erkeklerin, kadınların ve yaşlıların gündelik yaşamlarında yarattığı etkileri gözler önüne seren kişisel hikâyelere odaklanılmalıdır;
- Müslüman karşıtı olaylarla nasıl mücadele edileceğine dair ilham vermesi amacıyla çok bilinmeyen insani hikâyelerinin kullanılması; ve

- Yerel Müslüman topluluğunun kültür, din ve eğitim yaşamındaki canlılığın yanı sıra topluma yaptığı olumlu katkılara dikkat çekilerek sürekli gelişim ve işbirliğine duyulan ihtiyacın vurgulanması.

3. NEFRET SUÇLARINDAKİ MÜSLÜMAN KARŞITI ÖNYARGI SAİKLERİNİ TESPİT ETMEK VE KAYDA GEÇİRMEK

Bu Kılavuzun Birinci Bölümünde dile getirildiği üzere, nefret suçlarının hepsi önyargı saikine dayanır. Bir nefret suçuna özgü önyargı saikinin (Müslümanlık karşıtı önyargılar da dahil olmak üzere) tespiti ve kayda geçirilmesi, söz konusu suçun, “olağan bir suç” olmanın yanı sıra nefret suçu olarak sınıflandırılmasını sağlamaktadır. Nefret suçlarına karşı etkili tedbirler alınabilmesi için verilerin doğru şekilde toplanması esastır; bu sayede emniyet yetkililerinin sorunun kapsamını anlaması, örüntüleri ayırt etmesi, kaynakları tahsis etmesi ve olayları daha etkili şekilde soruşturması mümkün olmaktadır. Politika üreten merciler de sıhhatli kararlar almak ve toplulukları nefret suçlarına ilişkin tehditler ve eğilimler konusunda bilgilendirmek için bu verileri kullanabilirler.⁹⁷

Nefret Suçuna ilişkin Verilerin Toplanması

Nefret suçu mağdurları, kökenleri ne olursa olsun, belirli bir gruba mensup olmaları veya mensup olarak görülmeleri sebebiyle hedef alındıkları için duygusal açıdan tahrip edici bir tecrübeyi paylaşmaktadır. Ancak farklı grupların farklı suç biçimleriyle karşılaşması ve bu suçları ihbar etmek konusunda duyduğu güvenin farklı seviyelerde olması muhtemeldir. Bu nedenledir ki, farklı önyargı saikleri hakkındaki verilerin ayrı kategoriler altında toplanıp incelenmesi faydalıdır; böylece her birinin mağdur desteği ve suç önleme açısından ne ölçüde polis gücü ve kaynak aktarımı gerektireceği en etkili şekilde ele alınabilecektir. AGİT katılımcısı Devletler, Müslümanlara yönelik nefret suçları da dahil olmak üzere nefret suçlarının temelini oluşturabilecek bir dizi önyargı saikini tanımış bulunmaktadır.⁹⁸

Suçların Müslüman karşıtı saik temeline dayalı olarak tespit edilip kayda geçirilmesi, devletlerin sorunun boyutlarını kabul etmesi ve Müslüman olması ya da Müslüman olduğunun düşünülmesi sebebiyle hedef alınan mağdurların yaşadıkları deneyimlerinin doğrulanması açısından önemli bir yöntemdir. Polis, suç olaylarına ilk tepkiyi veren merci olarak bir suçun nasıl kaydedileceği ve Müslüman karşıtı bir önyargıyı olası bir önyargı saiki sayıp saymamak konusunda ilk tespitinde bulunduğu için, nefret suçlarının bu sıfatla sınıflandırılıp kayda geçirilmesinde genellikle en önemli rolü oynamaktadır.

97 *Hate Crime Data Collection and Monitoring: A Practical Guide* (Varşova: AGİT/DKİHB, 2014), <<https://www.osce.org/odihr/datacollectionguide>>

98 *A.g.e.*

Tavsiye:

Devletler, AGİT taahhütleri doğrultusunda, özel olarak Müslüman karşıtı önyargılardan kaynaklanan nefret suçları da dahil olmak üzere nefret suçları hakkında veri toplamalı ve bu verileri kamuoyu ile paylaşmalıdır. Polis, suç olaylarına ilk müdahaleyi yapan merci olarak, Müslümanlara yönelik nefret suçlarının bu sıfatla sınıflandırılıp, kayda geçirilmesini sağlamalıdır.

Polis memurlarının Müslüman karşıtı nefret suçlarının nasıl sınıflandırılacağı hususunu daha iyi kavramalarına yardımcı olmak amacıyla eğitim çalışmalarının yürütülmesi düşünülmelidir. Bu çalışmalar savcılıklar ve avukatlar ile müşterek şekilde yürütülebilir.

İyi uygulama örneği:

2017 yılında AGİT bölgesinde 16 devlet, Müslümanlara yönelik olayların kayda geçirilmesine yönelik bir veri toplama mekanizması oluşturmuş ve bu verileri DKİHB'ye sunmuştur: Almanya, Amerika Birleşik Devletleri, Avusturya, Birleşik Krallık, Çek Cumhuriyeti, Danimarka, Finlandiya, Fransa, Gürcistan, Hırvatistan, Hollanda, İzlanda, Kanada, Polonya, Slovakya ve Yunanistan.

Almanya, 2001 yılından beri, yabancı düşmanı nefret suçları olarak adlandırılan bir önyargı saikini de içerecek şekilde "Siyasi Saikli suçlar" hakkındaki verilerin kaydını tutmaktadır. Almanya, 2017 yılında, nefret suçlarının daha net şekilde anlaşılması için "İslamofobi"yi federal veri kayıt kataloğuna alt-kategori olarak eklemiştir.⁹⁹

Bir suçun Müslüman karşıtı nefret suçu olarak soruşturulup, kovuşturulmasını sağlamak bakımından polisin toplayıp sınıflandırdığı bilgiler hayati önem taşıyabilmektedir. Polisin bir nefret suçu mahallinde takındığı tutum, mağdurlara sağlanacak telafiyi, ilgili topluluğun devletin nefret suçlarıyla mücadele taahhüdüne ilişkin algısını ve soruşturmanın sonuçlarını etkileyebilmektedir.¹⁰⁰ Polis tarafından toplanan bilgilerin niteliği de devletin uzun vadeli politikalar ve önleyici tedbirler geliştirmesi bakımından kritik öneme sahiptir. Bu nedendir ki, emniyet kurumlarının nefret suçlarını saptayıp kayda geçirme kapasitesini inşa etmesi son derece mühimdir. DKİHB bünyesinde, nefret suçlarının izlenmesi ve bu suçlara ilişkin veri toplanmasına yönelik sistemlerin iyileştirilmesini amaçlayan bir yardım programı mevcuttur: INFAHCT (Nefret Suçlarıyla Mücadele Araç Takımı). Bu program, nefret suçlarına ilişkin verilerin toplanmasına yönelik politikaların ve ulusal kurumlar ile başka yapıların bu konudaki kapasitelerinin oluşturulup güçlendirilmesine yardımcı olmaktadır.¹⁰¹

99 Müslüman cemaatlerin güvenlik ihtiyacı ve örnek uygulamalar hakkında yürütülen DKİHB araştırmasına Almanya'daki bir polis memuru tarafından verilen 26 Eylül 2019 tarihli cevap.

100 *Preventing and responding to hate crimes*, a.g.y. yukarıdaki dn. 19.

101 Nefret Suçlarıyla Mücadele Araç Takımı (INFAHCT), Program Açıklaması, <<https://www.osce.org/odihr/INFAHCT>>.

2018 yılında AGİT bölgesindeki Müslüman karşıtı nefret suçlarına ilişkin kayıtlar¹⁰²

2018 yılında aşağıdaki katılımcı Devletler Müslümanlara karşı nefret suçları hakkında ayırtırılmış verileri resmen ve özel olarak kayda geçirip bildirmişlerdir:

Almanya	Finlandiya	Kanada
Amerika Birleşik Devletleri	Fransa	Polonya
Avusturya	Gürcistan	Slovakya
Birleşik Krallık	Hırvatistan	Yunanistan
Çek Cumhuriyeti	Hollanda	
Danimarka	İzlanda	
Toplam: 16 devlet		

2018 yılında aşağıdaki devletler Müslüman karşıtı olayları kayda geçirip bildirmişlerdir:

Almanya	Finlandiya	Macaristan
Arnavutluk	Fransa	Moldova
Avusturya	Gürcistan	Norveç
Belçika	Hırvatistan	Polonya
Birleşik Krallık	Hollanda	Romanya
Bosna Hersek	İspanya	Rusya Federasyonu
Bulgaristan	İsviçre	Slovakya
Çek Cumhuriyeti	İtalya	Slovenya
Danimarka	Kanada	Türkiye
Estonya	Kuzey Makedonya	Ukrayna
Toplam: 30 devlet		

102 Bu liste, 2018 yılında DKİHB'a nefret suçu hakkında bilgi temin etmiş olan tüm AGİT katılımcısı Devletleri içermektedir, <<https://hatecrime.osce.org/what-hate-crime/bias-against-muslims>>.

Müslüman karşıtı nefret suçlarına temel oluşturan önyargı saiklerini kayda geçirmek konusunda birçok pratik adım atılabilir:

- Nefret suçu mevzuatı çıkartıp yürürlüğe koyun ve ilgili yetkili makamların Müslümanlara yönelik nefret suçlarını saptayıp kayda geçirmesini sağlamak için sistemler, rutinler ve eğitimler oluşturun;
- Olay ihbar formlarına Müslümanlara yönelik nefret suçlarını kaydedilmesini sağlayacak bir veri toplama sistemi kurun ve her bir Müslüman karşıtı nefret suçu türüne ilişkin ayrıştırılmış veriler sağlayın; bunun için mevcut olay ihbar formlarında ve BT sistemlerinde değişiklikler yapılması gerekebilir;
- Polis memurlarının Müslüman karşıtı nefret suçlarına ilişkin önyargı saiklerini saptayıp kayda geçirmesini gerektiren politikalar benimseyerek devletin en üst kademesinde siyasi liderlik sergileyin;
- Emniyet kurumlarının Müslüman karşıtı nefret suçlarına ilişkin önyargı saiklerini tespit etmesine yardımcı olabilecek belirli göstergeler (bu göstergeler, "önyargı göstergeleri" olarak anılır; bu konuda daha ayrıntılı bilgi için şu bölüme bakınız: "AGİT bölgesinde Müslümanlara yönelik nefret suçları: temel özellikler") kullanılmasını sağlayın; ancak bu tür göstergelerin varlığının tek başına bir olayın nefret suçu oluşturduğunu kanıtlamadığı unutulmamalıdır; ve
- İlgili vaka çalışmalarını ve senaryoları inceleyerek, Müslümanlara yönelik nefret suçlarının kendine has özelliklerini anlamak amacıyla kapasitelerini geliştirmek üzere polis memurlarına eğitim verin ve polis memurlarını bilinçlendirecek etkinlikler düzenleyin.¹⁰³

103 *Hate Crime Data Collection and Monitoring, a.g.y.* yukarıdaki dn. 97 ve *Preventing and responding to hate crimes, a.g.y.* yukarıdaki dn. 19.

Tavsiye:

Hükümetler, polis personelinin Müslümanlara yönelik nefret suçlarının nasıl kayda geçirileceğine ve bu suçlara nasıl yanıt verileceğine dair kapasitesini ve anlayışını geliştirecek eğitimler düzenlemelidir.

İyi uygulama örneği:

DKİHB hazırladığı Savcılar ve Nefret Suçları Eğitimi (PAHCT) ile Kolluk Kuvvetleri için Nefret Suçlarıyla Mücadele Eğitimini (TAHCLE) birçok ülkede uygulamaktadır.¹⁰⁴

PAHCT sekiz katılımcı Devlette uygulanmaktadır: Bulgaristan, Çek Cumhuriyeti, Gürcistan, İzlanda, Kuzey Makedonya, Malta, Polonya ve Slovakya. TAHCLE ise 17 katılımcı Devlette uygulanmaktadır: Bulgaristan, Estonya, Finlandiya, Gürcistan, Hırvatistan, İspanya, İtalya, İzlanda, Karadağ, Kuzey Makedonya, Letonya, Litvanya, Malta, Polonya, Romanya, Slovakya ve Türkiye. Bunun yanı sıra, TAHCLE Kosova'da* ve İspanya'nın Valencia yerel yönetiminde de uygulanmıştır.

PAHCT, savcılarının, Müslüman karşıtı önyargılardan kaynaklanan nefret suçları da dahil olmak üzere her türlü nefret suçunun tespit edilerek soruşturulmasına ve kovuşturulmasına ilişkin becerilerini arttırmak üzere tasarlanmıştır. Bu eğitim, katılımcıların nefret suçları kavramına, bu suçların bağlamı ve etkisine ilişkin anlayışlarını genişletmeye, uluslararası standartlara ve iç hukuktaki nefret suçu yasalarına dair bilgisini pekiştirmeye ve mahkemelerde nefret suçlarını kanıtlama becerilerini arttırmaya olanak sağlamaktadır. TAHCLE ise polisin nefret suçlarını tespit etme, anlama ve soruşturma becerilerini geliştirmek üzere tasarlanmıştır.

Veri toplama yöntemleri daima geliştirilip, güçlendirilebilir. Yukarıda ortaya konulduğu üzere, halen bu konuda veri toplamayan veya veri bildiriminde bulunmayan AGİT katılımcısı Devletler bulunmaktadır. Veriler şu yöntemlerle daha iyi şekilde toplanabilir:

- Verilerin toplanması konusunda gelişme sağlamak ve mevcut verilere ilişkin ortak bir anlayış ve sınıflandırma sağlamak amacıyla ilgili hükümet ve hükümet dışı paydaşlarla bir araya gelerek, veri toplama konusuna odaklı toplantılar düzenlemek;

104 Daha fazla bilgi için bkz. Savcılar ve Nefret Suçları Eğitimi (PAHCT), Program Açıklaması: <<https://www.osce.org/odihr/pahct>>; ve Kolluk Kuvvetleri için Nefret Suçlarıyla Mücadele Eğitimi (TAHCLE), Program Açıklaması, <<https://www.osce.org/odihr/tahcle>>.

* Kosova'nın statüsü konusunda AGİT katılımcısı Devletler arasında bir görüş birliği bulunmamaktadır ve bu nedenle Teşkilatın da bu konuda bir görüşü bulunmamaktadır. Bu metinde yer alan Kosova'ya ilişkin tüm atıflar ister bölgeye, ister kurumlara, isterse de nüfusa dair olsun, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin 1244 sayılı Kararı ile tümüyle örtüşür şekilde anlaşılmalıdır.

- Müslüman karşıtı önyargıların güncel koşullarda nasıl tezahür ettiği konusunda devlet görevlilerini bilinçlendirmek amacıyla, Müslümanlara yönelik nefret suçları hakkında sivil toplum kuruluşları tarafından hazırlanan raporları dağıtıp yaygınlaştırarak paylaşmak;
- Verilerin geçerliliğini çok incelemeden, bu verileri daha geniş kapsamlı meseleler ve yeterince rapor edilmeyen suçlar hakkında fikir edinmek için kullanmak;
- Toplanan verilere dayalı olarak, Müslüman karşıtı önyargıların nasıl tezahür ettiğinin anlaşılabilmesini sağlayabilecek çalışmalar başlatmak;
- Polis memurlarını nefret suçlarını kayda geçirirken ve soruştururken mağdurun algısını dikkate almaya teşvik etmek (daha açık bir ifadeyle şayet mağdur, bir suçun Müslüman karşıtı bir önyargıdan kaynaklandığını düşünüyorsa, polis bunu otomatik olarak nefret suçu olarak kayda geçirir);¹⁰⁵
- Müslümanlara yönelik nefret suçlarının ihbar edilmesini, erişilebilir ve gizlilik içeren ihbar mekanizmaları sağlayarak kolaylaştırmak;
- Müslüman topluluğu olayların nereye ve nasıl ihbar edileceği konusunda bilinçlendirmek; ve

Tavsiye:

Polis memurları suçları kayda geçirirken mağdurun algısını dikkate almalı; şayet mağdur bir suçun Müslüman karşıtı bir önyargıdan kaynaklandığı düşüncesinde ise, mağdurun algıladığı bu önyargı saikini kayda geçirmeli ve soruşturmanın bir parçası haline getirmelidir.

- Yerel topluluk merkezleri, dini kuruluşlar ve üçüncü şahıs konumundaki başka bildirim mekanizmaları ile birlikte çalışarak daha fazla ihbar kanalı kurulması amacıyla Müslüman karşıtı nefret suçlarını kayda geçirileceği yeni yerler oluşturmak.

¹⁰⁵ *Hate Crime Data Collection and Monitoring: A Practical Guide*, a.g.y. yukarıdaki dn. 97, s. 15.

DKİHB'nin veri toplanmasına destek programı

DKİHB, nefret suçlarının izlenmesine ve bu konuda veri toplanmasına ilişkin sistemleri iyileştirmeyi amaçlayan bir yardım programı olan Nefret Suçlarıyla Mücadele Araç Takımı (INFAHCT) başlıklı bir program geliştirmiştir. INFAHCT, ulusal kurumların ve diğer yapıların nefret suçlarına ilişkin verilerin toplanmasına ilişkin politikalarının ve kapasitesinin oluşturulmasına ve bunların güçlendirilmesine destek sağlamaktadır.¹⁰⁶

4. NEFRET SUÇU VERİLERİNİN TOPLANMASI AMACIYLA MÜSLÜMAN TOPLULUKLARLA BİRLİKTE ÇALIŞARAK BU TOPLULUKLARIN GÜVENLİK İHTİYAÇLARINI KANITLAMAK

Kanıt dayalı politika

Nefret suçlarına yönelik etkili tedbirler alınabilmesi için doğru ve güvenilir verilerin bulunması şarttır. Verilerin kaydedilip derlenmesine yönelik düzgün tasarlanmış mekanizmalar, emniyet kurumlarının yerel nefret suçu örüntüleri hakkında istihbarat edinmesine imkân tanır, kaynak aktarımına yardımcı olur ve belirli türden olayların daha etkili şekilde soruşturulmasına destek olur. Politika üreten merciler de karar alırken ve bu durumdan etkilenen topluluklara ve kamuoyuna nefret suçlarının boyutunu ve bu suçlara verilecek yanıtı aktarırken bu bilgilerden faydalanabilirler.¹⁰⁷

Müslümanlara yönelik nefret suçları hakkında verilerin toplanması, hükümetlerin Müslümanlara yönelik hoşgörüsüzlükle bağlantılı sıkıntıları değerlendirebilmesi ve Müslüman toplulukların güvenlik ihtiyaçlarına dair kanıt toplanması açısından çok önemlidir. Bu tür verilerin toplanmaması, sorunun küçümsenmesi veya böyle bir sorunun varlığının tümünden reddedilmesi olarak algılanabilir.

Tavsiye:

Hükümetlerin Müslüman toplulukların güvenlik ihtiyaçlarını daha isabetli şekilde değerlendirebilmesi ve kaynakları daha etkili şekilde aktarabilmesi için Müslümanlara yönelik nefret suçlarına ilişkin verilerin toplanması şarttır. Başka veri toplama kanalları araştırılmalı ve konunun daha iyi değerlendirilebilmesi ve anlaşılabilmesi için mümkün olduğunca çok veri elde edilmesi adına her türlü çaba sarf edilmelidir.

¹⁰⁶ INFAHCT hakkında daha fazla bilgi için bkz. <<https://www.osce.org/odihr/INFAHCT>>.

¹⁰⁷ *Hate Crime Data Collection and Monitoring Mechanisms, a.g.y.* yukarıdaki dn. 97

İyi uygulama örneği:

ABD Federal Soruşturma Bürosu (FBI) 1992 yılından beri nefret suçlarına ilişkin istatistikleri toplayıp yayınlamaktadır. FBI, her yıl yüzlerce dosyayı soruşturmakta ve kolluk kuvvetlerine yönelik eğitimler, toplumsal yardım programları ve topluluklarla yürütülen ortaklıklar yoluyla meydana gelebilecek başka olayları tespit edip önlemeye çalışmaktadır. FBI bünyesindeki nefret suçu soruşturmaları eskiden sadece failerin, mağdurun ırkına, rengine, dinine veya ulusal kökenine karşı bir önyargıyla hareket ettiği suçlarla sınırlıydı. (...) 2009 yılında Matthew Shepard ve James Byrd Jr. Nefret Suçları Önleme Yasasının kabul edilmesiyle, FBI artık fiili veya algılanan cinsel yönelim, toplumsal cinsiyet kimliği, engellilik veya toplumsal cinsiyet önyargılarına dayalı olarak işlenen suçları da soruşturmakta yetkilendirilmiştir.¹⁰⁸

AGİT katılımcısı birçok Devlette, sivil toplum kuruluşları nefret suçlarına ilişkin veri toplanması konusunda uzmanlaşmıştır. Bazı ülkelerdeki resmi veriler, Müslümanlara yönelik nefret suçlarının ülkede sorun oluşturmadığı izlenimi uyandırsa da sivil topluma ait veriler Müslümanlara yönelik nefret suçlarının gerçek ve aşırı tehlikeli bir olgu olduğunu göstermektedir.¹⁰⁹

Bazı ülkelerde devlet kurumları, Müslümanlara yönelik nefret suçları hakkındaki verilerin nefret suçuna ilişkin net bir tanıma dayalı olarak paylaşılması, kontrol edilmesi ve toplanması konusunda Müslüman topluluklarla işbirliği yoluna gitmektedir. Emniyet kurumları ile topluluk örgütleri veri alışverişinde bulunduğu, bu veriler genellikle kişisel bilgilerin korunmasını sağlamak amacıyla anonimleştirilmektedir.

Hükümet içinden ve dışından gelen verilerin paylaşılması sadece söz konusu verileri daha doğru hale getirerek resmin tamamının daha iyi görülmesini sağlamakla kalmamakta; aynı zamanda suçların eksik ihbar edilmesi ve yeterli şekilde kayda geçirilmemesine ilişkin sorunların da ele alınmasını sağlamaktadır. Veri paylaşımı, hükümet ve hükümet dışı aktörler arasındaki işbirliğinin bir mutabakat veya protokol yoluyla resmi hale büründürüldüğü durumlarda daha da etkili olmaktadır. Hükümet içinden ve dışından uzmanların bir arada çalışması, eğilimleri analiz edip, politikalar üretmek amacıyla toplanan verilerin en etkili şekilde kullanılmasını sağlamaktadır. Veri paylaşımı ayrıca toplulukların yetkili mercilere olan güvenini de arttırmaya yardımcı olmaktadır.

108 Birleşik Devletler Federal Soruşturma Bürosu, FBI web sitesi, <<https://www.fbi.gov/investigate/civil-rights/hate-crimes>>.

109 Bkz. "New study reveals scale of underreporting of hate incidents in Poland" ("Yeni yapılan bir çalışma Polonya'da nefret olaylarının son derece eksik şekilde bildirildiğini gösteriyor"), 13 Mayıs 2019 AGİT/DKİHB, <<http://hatecrime.osce.org/infocus/new-study-reveals-scale-underreporting-hate-incidents-poland>>.

Tavsiye:

Devlet kuruluşları, Müslümanlara yönelik nefret suçları hakkındaki verileri Müslüman kuruluşlar dahil olmak üzere, sivil toplum kuruluşları ile işbirliği içinde paylaşarak, kontrol ederek ve toplayarak daha doğru istatistikler tutulmasını, bu suçların yetersiz ihbar edilmesini ve kaydedilmesini engelleyebilirler.

Verilerin toplanması konusunda Müslüman örgütleriyle birlikte çalışmalar yürütülmesi şu açılardan da fayda sağlayabilir:

- Müslüman topluluklarının temsilcileri, kendi topluluk mensuplarını, bir olayı polise internet üzerinden, telefon yoluyla veya üçüncü bir şahıs aracılığıyla ihbar etmek gibi mekanizmaları kullanmaya teşvik edebileceği için, yetersiz ihbar sorunu böylelikle ele alınmış olur. Ayrıca bu temsilciler, mağdurlar ile yetkili makamlar ve devlet görevlileri arasında aracı rolü oynayarak nefret suçunun meydana geldiği koşulların ve bu suçun Müslüman topluluklar üzerindeki etkisinin daha iyi anlaşılmasını da sağlayabilirler. Müslüman toplulukların kayda geçirdiği çeşitli olayların birinci ağızlarından dinlenmesi, devlet yetkililerinin Müslüman karşıtı saldırıların yaygınlığı hakkında kavrayışını geliştirebileceği gibi, devletin soruna vereceği yanıtların iyileştirilmesine de katkıda bulunabilir; ve
- Verilerin devlet makamları ile paylaşılmadan önce topluluk örgütleri tarafından anonimleştirildiği hallerde, bu veriler yine de Müslüman karşıtı nefret suçuna ilişkin önleyici tedbirlerin uygulanmasını destekleyecek şekilde bilgilendirici bir resmin ortaya koyulması amacıyla kullanılabilir.

5. HÜKÜMET İLE MÜSLÜMAN TOPLULUKLAR ARASINDA GÜVEN TESİS ETMEK

Yukarıda dile getirilen adımların bazıları (Müslüman karşıtı önyargılardan kaynaklanan sorunu tespit etmek, güvenlik risklerini Müslüman topluluğuyla işbirliği içerisinde değerlendirmek ve farkındalık yaratmak) Müslüman topluluklar ile hükümetler arasında güven tesisi bakımından da önem taşımaktadır. Güven tesisi edilmesi için eş zamanlı olarak başka birçok adım da atılabilir. İstişare ve koordinasyon kanalları oluşturulması bilhassa önemlidir. Bu tür işbirliklerine, örneğin bir Mutabakat Zaptı yoluyla resmiyet kazandırılması, güven tesisi için etkili bir yol oluşturabilir.

Gerektiğinde önemli bilgiler sunarken açık ve şeffaf davranmak, hükümet ile Müslüman topluluklar arasında güven inşasının önemli bir unsurudur. Hükümetler, failer ile örgütlü gruplar hakkında daha önce temin edilmiş olan bilgilerden daha fazla bilgiyi ifşa edip, önceden yaşanan hataları ve bu konuda var olan engelleri kabul edebilir.

Tavsiye:

Müslüman topluluklar ile hükümetler arasında resmi işbirliği kanalları oluşturarak güven inşa edin. Müslüman topluluklarla ilişki kurarken sadece kilit isimler, topluluk önderleri veya tanıdıklarla değil, daha geniş kapsamlı ilişkiler kurarak hem kadın hem erkeklerin katılımını sağlayın ve bu ilişkilerde şeffaf ve dürüst davranın. Güvenin sadece bir avuç insan açısından değil, tüm bir topluluk açısından sağlanabilmesi için daha geniş bir ilişki ağı kurulması şarttır.

İyi uygulama örneği:

Berlin’de polis ile cami dernekleri arasında “işbirliği anlaşmaları” yoluyla temaslar gerçekleştirilmiştir. Neukölln bölgesindeki yerel polis teşkilatı, yerel cami derneği ile birlikte, TiK (Kültürlerarası Yetkinlik Aktarımı) adında bir program başlatmıştır. Farklı bölgelerden camiler ile polis memurlarını temasa geçirmeyi amaçlayan TiK, polisin, irtibatla olduğu kişilerle, camilerle ve Müslümanlarla nasıl etkileşim kuracağına dair ulusal kılavuzlar hazırlanmasına yardımcı olmaktadır.¹¹⁰

Devlet yetkililerinin güven tesisi için atabileceği en önemli adımlardan biri, Müslüman kuruluşları ziyaret etmek ve Müslüman topluluğun temsilcileriyle ve uzmanlarıyla düzenli ilişkiler kurmaktır. Bu temaslar sayesinde yetkililerin Müslüman karşıtı nefret suçuyla ilişkili olarak ortaya çıkan sorunlar hakkında daha fazla bilgi edinmesi ve devlet politikalarının ve hizmetlerinin bu topluluğun ihtiyaçlarına yanıt verip vermediğini doğrulayabilmesi mümkün olabilecektir. Düzenli temaslar sayesinde, hükümetin topluluklar açısından en çok endişe uyandıran sorunları ele almaya hazır olduğuna dair güven inşa edilecektir. Şiddet içerikli Müslüman karşıtı bir saldırının veya İslamiyet açısından kutsal olan bir yere yönelik bir saygısızlığın ardından Müslüman topluluğun ziyaret edilmesi, anlamlı bir dayanışma işareti oluşturabilir, ancak ulusal veya yerel seviyeden bir siyasetçinin veya devlet görevlisinin Müslüman topluluk ile ilk teması bu olmamalıdır.

Hem ulusal hem de yerel seviyede emniyet kurumları açısından istişare, işbirliği ve eşgüdüm bilhassa önem taşımaktadır. Üst kademelerden sahada çalışan polis memurlarına kadar tüm kolluk görevlileri, Müslüman topluluklarla ve bu toplulukların liderleriyle ve güvenlik sorumlularıyla uzun soluklu ve dayanışmacı ilişkilerin tesisinde hayati bir rol oynamaktadır. Bu iletişim kanallarının kurulması sadece güven tesis etmekle kalmayıp, aynı zamanda izlenen stratejilerin ve gündelik operasyonların özellikle yerel seviyede mağdurların ihtiyaçlarıyla uyumlu ve daha etkili olmasını da sağlamaktadır. Güven tesis edilebilmesi açısından bu iletişimin sık olması önemlidir; arada sırada, seyrek temaslar kurulması yeterli olmayacaktır. Ufak suçların ciddiye alınması ve Müslümanlara yönelik nefret suçlarıyla gerçekten mücadele edilmesini sağlamak için toplulukla düzenli

110 *Muslims in Europe: A Report on 11 EU Cities*, (New York, Londra, Budapeşte: Açık Toplum Enstitüsü, 2010), <https://www.opensocietyfoundations.org/sites/default/files/a-muslims-europe-20110214_o.pdf>.

şekilde, gündün güne birlikte çalışılması etkili prosedürlerin yaratılmasına ve ilişkilerin güçlendirilmesine yardımcı olabilmektedir. Devlet organları ile Müslüman topluluklar arasında güven inşası için başka birçok tedbir uygulamaya geçirilebilir:

- Ceza adalet kurumları, Müslüman topluluğa özel bir irtibat görevlisi atayarak, Müslüman karşıtı nefret suçuyla bağlantılı olarak ortaya çıkan endişeleri takip edebilirler. Bu görevlinin iş tanımına güven inşası bir hedef olarak konulabilir ve bu kişi, özel olarak bu amaca yönelik stratejiler geliştirmekle sorumlu kılınabilir;

Tavsiye:

Ceza adalet kurumları Müslüman topluluğa özel bir irtibat görevlisi atayabilirler. Bu görevli, Müslümanlara yönelik nefret suçuyla ilişkili sıkıntıları takip edip, gerektiğinde önerilerde bulunmak üzere diğer ceza adalet personeli ile iletişime geçebilir.

- Belediye başkanları ve emniyet temsilcileri İslami açıdan kutsal sayılan yerlerin yanı sıra yerel camileri veya İslami kültürel merkezlerini ziyaret ederek topluluk mensupları ve temsilcileri ile tanışabilirler;

Tavsiye:

Emniyet temsilcileri ve siyasi figürler yerel İslami kurumları ziyaret edip önemli hususları görüşmek üzere topluluk mensuplarıyla buluşarak güven inşa edebilir. Topluluğa daha iyi ulaşabilmek için Müslüman topluluklarla ilişki içerisinde bulunan topluluk örgütlerinin de ziyaret edilmesi düşünülebilir.

İyi uygulama örneği:

Hollanda'nın Amsterdam ve Rotterdam şehirlerinde emniyet makamları, Geert Wilders'ın "Fitna" filminin gösterimi öncesindeki haftalarda tansiyonu düşürmekte aktif rol oynamışlardır. Polis, Amsterdam'da filmin gösteriminden önce bir toplantı düzenleyerek, yerel Müslüman topluluğun başta şikâyetle bulunma hakkı olmak üzere yasal haklarını anlamasını sağlamıştır.¹¹¹

- Ceza adalet kurumları, Müslüman toplulukları polis için çalıştaylar düzenlemeye davet edebilirler;

¹¹¹ A.g.e.

Tavsiye:

Ceza adalet kurumları, Müslüman topluluğun özel güvenlik ihtiyaçları konusunda topluluk tarafından düzenlenen çalıştaylara katılarak, topluluk içerisindeki çeşitliliği ve kültürleri daha iyi tanıyıp, anlayabilirler.

İyi uygulama örneği:

Amerika Birleşik Devletleri'nin Kaliforniya eyaleti San Jose şehrinde bulunan İslami Ağlar Grubu (ING) emniyet müdürlerine, şeriflere ve komuta yetkisine sahip diğer personel ile üst düzey idarecilere yönelik olarak hazırlanmış özel Kolluk Seminerleri düzenlemektedir. Bu seminerler farkındalığın artırılmasını ve kültürel yetkinlik becerilerinin geliştirilmesini ve kolluk kuvvetleri ile Amerikan Müslüman topluluklar arasında pozitif bir ilişki inşa edilmesini amaçlamaktadır.¹¹²

- Ceza adalet kurumları polis memurlarını toplulukla, topluluğun geçmişiyle ve dini gelenekleriyle ve Müslüman karşıtı önyargıdan kaynaklanan sorunlarla tanıştırmaya yardımcı olacak eğitim ve etkinlikler düzenleyebilirler;
- İçişleri ve adalet bakanlıkları gibi hükümet organları, devletin nefret suçlarına verdiği yanıtlar hakkında Müslüman topluluklardan bağımsız tavsiye ve geri bildirimler isteyebileceği gibi, bu toplulukları nefret suçlarını ele alan ulusal eğitim müfredatı hakkında da önerilerde bulunmaya davet edebilirler; ve
- Hükümetler, sivil toplum temsilcileri, akademisyenler, polis irtibat görevlileri ve savcılardan oluşan bir ulusal nefret suçu görev gücü kurup, bu ekibin topluluklarla önyargı kaynaklı olayları ele almak üzere düzenli olarak görüşmesini sağlayabilirler. Bu görev güçleri yerel seviyede de kurulabilir.

6. GÜVENLİK RİSKLERİNİN DEĞERLENDİRMEK VE SALDIRILARI ÖNLEMELER

Müslüman topluluklar, durumun sistematik şekilde değerlendirilmesine olanak sağlamak için güvenlik istişare grupları oluşturmayı ve/veya topluluk güvenlik planları hazırlamayı düşünmelidirler. Bu adımlar, topluluğun güvenlik risklerinin değerlendirilmesi ve saldırıların önlenmesi bakımından en etkili yaklaşımı oluşturabileceğinden, devlet paydaşları ile yürütülecek bir işbirliği sürecinin parçasını oluşturabilir. Açık ve tutarlı iletişim kanalları kurulması sadece olası tehditler hakkında etkili bir bilgi alışverişini sağlamakla kalmaz, aynı zamanda uzun vadeli stratejilerin geliştirilmesini sağlar.

Bu tür iletişim kanalları kriz dönemlerinde son derece önemlidir. Topluluklar içindeki korku ve tansiyon seviyesini değerlendirip, saptamaya yardımcı olur. Bu değerlendirmeler,

112 ING web sitesi, kültürel okuryazarlık ve karşılıklı saygı konulu eğitim, Kolluk Seminerine Genel Bakış, <<https://ing.org/law-enforcement-overview/>>.

siyasi seviyede ve uygulama seviyesinde harekete geçilmesini sağlayabilir. Buna örnek olarak, şehrin ve bölgenin kilit noktalarında ekstra polis devriyeleri konumlandırılması ve halihazırda büyük terör eylemlerinin ardından nefret olaylarına ve suçlarına maruz kalmış olabilecek Müslüman topluluklar için yeniden güven tesis edici tedbirler alınması verilebilir.

Sağlam iletişim kanalları acil durumlara yanıt verirken hayati önem taşıyabilir. Şeffaf bilgi paylaşımı, yetkili makamlar ile durumdan etkilenen toplulukların üyeleri arasında güven tesisine yardımcı olabilir. Topluluğun sağlayacağı bilgiler, devletin güvenlik makamlarının daha isabetli risk değerlendirmelerinde bulunmasına ve endişe yaratan belirli hususlara odaklanmasına yarayabilir. Aynı zamanda emniyet ve istihbarat hizmetlerinin paylaştığı bilgiler de topluluğun uygun önleyici adımlar atmasına yardım edebilir.

Tavsiye:

Hükümetler, güvenlik ihtiyaçlarını değerlendirmek ve nefret olaylarını ve saldırılarını önleyecek yollar bulmak için Müslüman toplulukları da içerecek şekilde dayanışmacı ve kesintisiz bir süreç tesis etmenin yanı sıra terör saldırıları gibi büyük ulusal suçlardan sonra ortaya çıkabilecek korku ve güvensizlik iklimini hafifletmeyi de düşünmelidirler.

Hükümet ve polis, bir saldırı meydana geldiğinde veya polisin bir operasyon, olay veya topluluğa yönelik bir tehdit sırasında destek istemesi gerektiğinde başvurulabilecek istişare grupları oluşturmak için Müslüman topluluklarla birlikte çalışmalıdır. İstişare grupları topluluk içinden gerçek zamanlı istihbarat sunarak hükümeti ve polisi destekleyebilir ve topluluklara mesajlar iletilmesinde de kullanılabilir.

İyi uygulama örneği:

Slovakya'da Ulusal Ceza Kurumu (NAKA), Slovakya'daki İslam Vakfının bir temsilcisi ile gayri resmi bir görüşmede bulunarak Müslümanlara yönelik nefret suçları konusunda ilgilendiğini dile getirmiştir. Temsilciye, böyle olayların meydana gelmesi halinde, bu olaylarla ilgilenecek olan topluluk görevlisinin telefon numarasını vermiştir. Ne yazık ki bundan başka bir işbirliği sergilenmiş değildir.¹¹³

Müslüman topluluk temsilcilerinin güvenlik ihtiyaçlarını ve kaygılarını muntazam aralıklarla dile getirebileceği resmi veya gayri resmi platformlar oluşturulması hem topluluğun güveninin yenilenmesini hem de emniyet makamlarına yardımcı olunmasını sağlayabilir. Bu şekilde, devletin, bireylerin ve toplulukların insan haklarını koruma

113 Müslüman cemaatlerin güvenlik ihtiyacı ve örnek uygulamalar hakkında yürütülen DKİHB araştırmasına Slovakya'daki İslam Vakfı tarafından verilen 20 Eylül 2019 tarihli cevap.

yükümlülüklerini yerine getirmesi yönünde de atım atılmış olur. Devlet yetkilileri ile Müslüman topluluk temsilcileri bir arada çalışarak, topluluğun ve okul ve cami gibi topluluğa ait kurumların güvenlik ihtiyaçlarını daha iyi değerlendirebilir ve olası hedefler için yeterli koruma sağlamak üzere gerekli adımları atabilirler.

Hükümetler Müslüman topluluklarla güvenlik konularında iletişim akışı sağlamak üzere çeşitli pratik adımlar atabilirler:

- Suç örüntülerini ve saldırılara açık olabilecek “tehlikeli noktaları” saptamak için hem internet üzerinden hem de eldeki diğer nefret suç verilerini kullanabilirler;
- Müslüman karşıtı şiddeti meydana gelmeden önce engellemek amacıyla gerginlikleri izlemek üzere Müslüman topluluklarla istişarede bulunabilirler; genel olarak, büyük ulusal krizler yaşandığında siyasetçilerin ve/veya devlet görevlilerinin Müslüman topluluklar gibi inanç toplulukları içerisindeki kilit önderlere çağrıda bulunması iyi bir uygulama örneğidir;
- Tüm ilgili emniyet birimlerinde toplulukla ilişkileri yürütecek bir kişi görevlendirilebilirler;
- Özel bir tehdit saptandığında ve söz konusu tehdidin seviyesi değiştiğinde, Müslüman topluluklara haber verebilirler; örneğin toplulukla ilgili gerginlikler hakkında güvenilir ortaklara dağıtılmak üzere haftalık bir bülten hazırlayabilir veya topluluklara renk kodlu bir şablon içerecek şekilde risk profili hazırlayıp sunabilirler;
- Güvenlik tedbirlerinin kuruluş açısından anlamlı olması ve topluluk tarafından da bu tedbirler bakımından bilgi çerçevesinde katkı sunulabilmesi amacıyla Müslüman topluluk kuruluşlarıyla diyalog geliştirebilirler;
- Polisin çalışmalarında esas alınmak üzere, Müslüman toplulukların mekânlarına yönelik tehdit ve risk analizleri gerçekleştirebilir ve bu analizleri gerektiğinde güncelleyebilirler;
- Müslüman topluluğunun güvenlik planı hazırlamasına, bu konuda uzmanlaşmasına ve sistemler kurmasına destek olabilirler. Topluluk çapında kurulacak böyle bir güvenlik sistemi şunlardan sorumlu olabilir: tehdit ve riskin saptanması ve değerlendirilmesi, güvenlik planlarının, acil durum planlarının (olay müdahalesi), kriz yönetim planlarının hazırlanması, polis de dahil olmak üzere dış partnerlerle ilişki ve koordinasyon kurulması. En azından, bir topluluk güvenlik irtibat noktası belirlenmelidir; ve
- Müslüman topluluğunun içinden, topluluğu etkileyen bir olay olurken ya da bir operasyon sırasında polise bilgi verebilecek istişare grupları oluşturabilirler.

Emniyet kurumları, gerekli hallerde hem merkezi hem bölgesel seviyede, değerlendirilen tehdit seviyesine uygun olacak şekilde önleyici güvenlik tedbirleri önermek, bu tedbirleri değerlendirmek ve bu tedbirlerin uygulanmasına yardımcı olmak üzere yerel Müslüman topluluklarla ve bu toplulukların görevli güvenlik personeli ve ekibi ile birlikte çalışmalar yürütmelidir. Bu tedbirlere örnek olarak şunlar gösterilebilir:

- Topluluk binalarının (camiler, İslami okullar veya ofisler gibi) kullanılmadan önce aranması (cami ve İslami kurumun binasının sınırları içerisinde kalan yerler ile binanın geniş sınırları içerisinde kalan yerler de aranmalıdır);
- İslami inanç okulları ve İslami kurumlarının binaları kullanılırken, dışarıdan ve görünür şekilde güvenlik tedbirleri alınması
- Topluluğun güvenlik personelinin ve polisin, topluluk binalarının yakınlarındaki şüpheli kişi, obje ve faaliyetlere karşı tetikte olması;
- Otoparklara girişin kontrol edilmesi, sadece bilinen araçların otoparka girmesine izin verilmesi ve otoparkların kullanılmadığında kilitli tutulması;
- Tüm dış kapıların kullanılmadığında güvenli bir şekilde kapatılması ancak acil tahliye durumunda binadan kolayca çıkılmasına imkân sağlanması;
- İç kapıların kullanılmadığında güvenli bir şekilde kapatılması ancak acil tahliye durumunda binadan kolayca çıkılmasına imkân sağlanması;
- Personele ve ziyaretçilere topluluk binaları dışında toplanmamaları yönünde uyarıda bulunulması;
- Tüm pencerelerin ve kapıların güvenli şekilde kilitlenmesini sağlayacak kilitleme usullerinin belirlenmesi;
- Güvenlik ekipmanının (alarmlar, dış ışıklandırma ve kapalı devre kamera sisteminin (CCTV)) düzenli olarak kontrol edilmesi, CCTV lenslerinin temiz olmasının ve video ekipmanının kayıta olmasının sağlanması;
- Binalar kullanılırken CCTV'nin izlenmesinin sağlanması;
- Mektup ve kargoların açılmadan önce x-ray ve başka metal detektörleri kullanılarak dikkatlice kontrol edilmesi; ve
- Dini etkinlikler sırasında veya faaliyetlerin artış gösterdiği zamanlarda destek verilmesi.

Bu işlemler, cami ve İslami kurum personelinin gündelik ve haftalık yaşamında rutin haline gelmelidir. Kurumu ibadet etmek amacıyla kullanan kişilerin güvenliğinin sağlanması ile topluluk yaşamının zenginleştirilmesi arasında ince bir çizgi vardır; bu çizgi söz konusu mekânların açık kalmasını ve tüm toplulukları kucaklayan yerler olmasını sağlayacak şekilde çizilmelidir. 2015 yılında ABD çapında dini cemaatlere ve bu cemaatlerin suçla ilişkili tecrübelerine yönelik bir araştırma yapılmıştır. Bu araştırma sonuçlarına göre, sinagog ve camilerdeki güvenlik kamerası, kontrollü giriş noktaları, güvenlik görevlileri ve başka güvenlik tedbirleri diğer dini cemaatlerdekilerden daha fazladır. Aynı araştırma, ibadethanelerin güvenlik tedbirlerini kendi topluluklarının kullanımına açık kutsal bir mekân yaratma çabaları önünde potansiyel bir tehdit olarak gördüğünü tespit etmiştir.¹¹⁴

Basit güvenlik usulleri sayesinde camileri ve İslami kurumları kullanan ve buralarla ilişkileri bulunan kişilerin güvenlik ve esenliğinin sağlanması mümkündür, ancak kurumların kapatılması ve muhafızlarla korunmasının faydası yoktur ve iyi bir çözüm değildir.

¹¹⁴ Christopher P. Scheitle, "Religious Congregations' Experiences with, Fears of, and Preparations for Crime: Results from a National Survey", Dini Araştırma İncelemesi, Mart 2018, Cilt 60, Sayı 1, s. 95-113, <<https://doi.org/10.1007/s13644-017-0316-3>>.

Amerikan-İslami İlişkiler Konseyi tarafından hazırlanmış bir başvuru kaynağı olan “Cami ve Topluluğun Güvenliğine İlişkin En İyi Uygulamalar”dan hareketle kurumsal güvenlik konusunda genel bir çerçeve örneği:

Farkında Olun: Caminizde güvenlik konusunda farkındalığı arttırmanın bir yolu, güvenlik planınızın bir parçası olarak, bir güvenlik farkındalık programı hazırlamak ve camideki herkesin, yönetim ekibine yardımcı olmasını ve caminin ya da topluluk merkezinin yakınlarında şüpheli veya olağandışı faaliyetleri, kişileri veya nesneleri bildirmesini sağlamaktır.

Hangi Noktalarda Savunmasız Olduğunuzu Belirleyin: Farkındalık; öncelikle kurum için bir güvenlik planının somutlaştırılması ile başlar. Tesisiniz küçük, güvenlik planınız da bir iki sayfa bile olsa böyle bir plan hazırlanmalıdır (örn. bu planda geceleri kapıları kimin kilitleyeceği ve alarmı kimin kuracağı gibi yazabilir). Yönetim, bir güvenlik programı başlatmadan önce hangi noktalarda savunmasız olduğuna dair bir risk değerlendirmesi yapmalıdır.

Önleyin: Camilerde meydana gelebilecek suçları yönetebilmek açısından yapılacak en önemli şey bu tür suçların hiç işlenmemesi için gayret etmektir. Bu nedenle, siyasi, kültürel ve sosyal yöntemlere başvurarak önleme ve caydırma, en az güvenlik yöntemleri kadar önemlidir.

Müdahale Edin ve Etkiyi Azaltın: Mevcut güvenlik planınızı değerlendirin: Merkezinizin bir planı var mı? Birçok mekânın yazılı bir güvenlik planı yoktur. Bu planı kimler biliyor? En ideal olanı, cami veya başka bir kurumun güvenlik planının yazılı olması, bu planda anlamlı ve yerine getirilebilecek prosedürlerin açıklanmasıdır, ayrıca, herhangi bir güvenlik komuta zincirinden genel anlamıyla sorumlu tek bir kişinin bulunması önemle tavsiye edilmektedir.

Toparlanın: Asla büyük bir kriz meydana gelmemesini, bu nedenle toparlanmaya gerek kalmamasını dileriz. Ancak toparlanma için yapılacaklar, ister küçük isterse büyük olsun, birçok olayda faydalı olabilir.¹¹⁵

115 Amerikan-İslami İlişkiler Konseyi, başvuru kaynağı “Cami ve Topluluğun Güvenliğine İlişkin En İyi Uygulamalar”dan hareketle hazırlanmıştır, <https://nj.cair.com/images/Mosque_Safety_Guide.pdf>.

7. MÜSLÜMAN TOPLULUKLARI VE İSLAMİ YERLERİ KORUMAK, ÖZEL ETKİNLİKLER SIRASINDA DA KORUMA SAĞLAMAK

Katılımcı Devletler tarafından camilerin, İslami kültür merkezlerinin, okulların ve Müslümanlara yönelik saldırılarda tehlike altında olabilecek diğer yerlerin korunması amacıyla birçok pratik tedbir alınabilir:

- Camiler ve İslami okulların yanı sıra helal ürünler satan marketler ve lokantalar gibi Müslümanlara ait işletmeler de dahil olmak üzere Müslümanlara yönelik saldırılara hedef olabilecek mekânlara polis koruması sağlanmalıdır;
- Müslüman karşıtı olayların sıkça yaşandığı”tehlikeli yerlerin” belirlenmesinde nefret suçlarına ilişkin mevcut veriler kullanılmalıdır. Bunlar arasında belirli bölge ve sokakların yanı sıra, toplu taşıma araçları veya alışveriş merkezleri gibi belirli türden kamusal alanlar yer almaktadır. Bu alanlara polis devriyeleri koymanın yanı sıra poster uyarıları veya bu konuya özel eğitimler gibi başka önleyici tedbirler bakımından da öncelik verilmelidir;
- Terör saldırıları veya agresif milliyetçi toplantılar gibi belirli olayların ardından ihbar edilen nefret suçlarının sayısında sıçrama görülebilmektedir. Müslüman karşıtı olayların meydana gelebileceği yerlerin yanı sıra, Müslüman karşıtı nefret suçlarının yaşanma ihtimalinin arttığı zamanlarda, örneğin terör saldırılarının hemen sonrasında veya Müslüman karşıtı söylemle kızıştırılan ve kamuoyundaki tartışmalarla ilişkilendirilen sansasyonel siyasi veya güncel olayları esnasında güvenliğin artırılmasına ve daha fazla polis bulundurulmasına önem verilmelidir. Bu tür zamanlara özellikle dikkat edilmeli ve polise bu tür yerlerde düzenli devriye gezmesi yönünde talimat verilmelidir;
- Müslüman toplulukların güvenlik ihtiyaçlarının ele alınmasına yardımcı olacak maddi kaynaklar sağlanması, örneğin bir koruma görevlisinin ya da camilere takılacak güvenlik ekipmanının finanse edilmesi de faydalı olabilir;
- İslami bayramlar gibi önemli zamanlarda ekstra koruma ve başkaca yeterli güvenlik tedbirleri (örneğin trafik ve kalabalık kontrolü) sağlanabilir. Örneğin, Müslüman topluluk mensupları sabah erken saatler de dahil olmak üzere camilerin kalabalıklaşması sebebiyle Ramazan ayında daha fazla risk altında olabilir; ve
- Kurumların kendilerini daha iyi korumasına yardımcı olacak şekilde bir güvenlik değerlendirmesi yapılması sadece saldırıların önlenmesine değil, bir saldırı meydana geldiğinde kanıtların bulunup muhafaza edilmesine de yardımcı olabilir.

Tavsiye:

Hükümetler, toplumların daha fazla risk altında olduğu zamanlarda, örneğin İslami bayramlar sırasında veya ülke içinde ya da yurtdışında meydana gelen sansasyonel olayların ardından İslami kurumları korumak için güvenlik tedbirlerini arttırmayı değerlendirebilir.

İyi uygulama örneği:

Londra'da ibadet eden bir cemaate yapılan terör saldırısının ardından İskoçya'daki camilerde silahlı polisler görevlendirilmiş ve güvenlik seviyeleri arttırılmıştır. Bir Pazartesi sabahı erken saatlerde, Finsbury Park Camii yakınında, bir kamyonet şoförü aracı yayaların üzerine sürmüş ve cinayet ve cinayete teşebbüs suçlamasıyla tutuklanmıştır. İskoç polisi yerel topluluklara güvence vermek için bölgedeki 84 camide polisin varlığının arttırılacağını açıklamıştır.¹¹⁶

8. KRİZ YÖNETİM SİSTEMLERİ OLUŞTURMAK ÜZERE MÜSLÜMAN TOPLULUKLARLA BİRLİKTE ÇALIŞMAK

AGİT bölgesindeki Müslüman toplumların çoğu zaman özel olarak bu işle görevlendirilmiş bir güvenlik görevlisi, yerleşik bir güvenlik stratejisi protokolü ve/veya bir kriz yönetim planı yoktur. Ancak bu tür güvenlik yapılarının geliştirilmesi teşvik edilmeli ve desteklenmelidir. Güvenlik görevlileri, toplum bünyesindeki gönüllülerden veya profesyonel olarak işe alınmış kişilerden oluşabileceği gibi, güvenlik işleriyle ilgili sorumlulukları toplum temsilcileri de üstlenebilir. Bu kişilere düşen sorumluluklar eldeki kaynaklara bağlı olarak değişecektir, ancak her halükârda bu sorumluluklar tehdit ve risk değerlendirmesi ve güvenlik planlamasının yanı sıra yetkili makamlarla koordinasyon ve irtibatı da içermelidir.

Müslüman toplumların bünyesindeki özel yapılar da güvenlik meseleleri hakkında kendi üyeleri arasında farkındalık uyandırıcı tedbirler alabilirler; bu konuyla ilgili eğitim verebilir, yayın yapabilir ve acil durum tatbikatları düzenleyebilirler. Bu tür tedbirler hükümetler tarafından üstlenilen çabaları tekrarlamamalı veya hükümetlerin sorumluluğunu azaltmamalı, ya da bir güvensizlik işareti olarak yorumlanmamalıdır. Bu tür tedbirler daha ziyade, hükümetler tarafından atılan ve ortaklar arasında yakın işbirliği gerektiren adımları tamamlayıcı nitelikte olmalıdır.

Müslüman toplumları, kendi güvenlik ihtiyaçlarını ele almak ve kriz senaryolarına yeterli şekilde hazırlanabilmek için, bilhassa yerel seviyede sağlam yönetim ortaklarına gereksinim duyar. Toplumlar tarafından alınan tedbirler ile devlet yönetimi tarafından

116 "Police Scotland steps up security at mosques after terror attack", *The Scotsman*, 19 Haziran 2017, <<https://www.scotsman.com/news/police-scotland-steps-up-security-at-mosques-after-terror-attack-1-4480308>>

alınan tedbirler, birbirine karşı veya zıt yönlerde değil, el ele ilerleyecek şekilde yürütülmelidir. Ayrıca, Müslüman topluluklar, örneğin Yahudi toplulukları gibi benzer sorunlar yaşayan ve halihazırda yerleşik müdahale mekanizmaları kurmuş başka topluluklarla da işbirliğinde bulunmalıdır.

Devlet kurumları, bir saldırıya nasıl yanıt verileceğine ve acil durum planları ve kriz yönetim sistemlerinin nasıl geliştirileceğine dair stratejiler ve mekanizmalar oluştururken Müslüman topluluklara destek olmalıdır:

- Devlet kurumları, değerlendirme ve güvenlik araştırmaları yaparak ve Müslüman topluluğunun mevcut güvenlik planlarının geliştirilmesine yardımcı olarak ya da bu planlara geri bildirim sunarak topluluğa güvenlik ve acil durum planlaması konusunda yardım sağlayabilirler;
- Hükümet temsilcileri, Müslüman toplulukların saldırılara yanıt verme kapasitesini yükseltmek üzere tasarlanmış olan çalıştaylara ve bilinçlendirme etkinliklerine aktif şekilde katılabilirler;
- Devlet kurumları, usul ve rutinlere dair deneyimlerini ve öngörülerini paylaşabilirler; ve
- Devlet kurumları, çeşitli acil durum senaryoları karşısında mümkün olan en iyi yanıtın verilmesini sağlamak üzere Müslüman topluluk odak noktaları ve ilk müdahale ekipleriyle müşterek tatbikatlar düzenleyebilirler.

Güvenlik konusunda camilere, İslami merkezlere ve medreselere yönelik ipuçları¹¹⁷

9. BİR SALDIRI DURUMUNDA TOPLULUĞUN GÜVENİNİ YENİDEN KAZANMAK

Müslüman karşıtı her saldırının, suçun niteliğine ve ağırlığına bakılmaksızın, devlet yetkilileri ve sivil toplum tarafından duyurulup, kınanması gerekir. Daha ufak seviyeli suçlar bile, görmezden gelinmesi halinde hızla tırmanışa geçebilmektedir. Kamusal söylemde Müslüman karşıtı nefret ifadeleri, kınanmadığında veya derhal ele alınmadığında da Müslüman topluluklarda kaygıya yol açabilmektedir.

Müslüman karşıtı bir saldırının etkisi, hükümet tarafından gerekli yanıt verilmediği halde daha da güçlü olmaktadır. Öte yandan, kamu görevlilerinin beyanları, topluluğun duyduğu güven açısından güçlü bir etki yaratabilmektedir. Uzun vadeli müdahalelerin isabetli olmasını sağlamak için, hükümet yetkililerinin topluluk liderleri ile işbirliğinde bulunup, bu kişilerin görüş ve tavsiyelerini dinlemesi şarttır.

Bir saldırının ardından Müslüman topluluğun güvenini yeniden kazanmak için, hükümet yetkilileri ve siyasi temsilciler:

- Müslüman karşıtı saldırıyı bir basın veya sosyal medya açıklamasında kınayabilir;
- Müslüman topluluğuyla birlikte bir anma etkinliğine veya bayram arifesi kutlamasına katılabilir;

¹¹⁷ Bu görsel grafik İnanç Dernekleri'nin izniyle kullanılmaktadır, <<http://www.faithassociates.co.uk/2013/06/28/mosque-security-safety-tips/>>.

- Topluluğa yeniden güven verecek bir mesaj vermek için polis korumasının ve devriyelerin sayısının artırılması talimatı verebilir;
- Gelecekte yaşanabilecek saldırıları önlemek için ne gibi adımlar atılabileceği konusunda, kadın ve gençleri eşit bir şekilde temsil eden topluluk temsilcileri de dahil olmak üzere Müslüman topluluğa danışabilir; ve
- Başta hükümetin ileri gelenleri ve/veya üst düzey polis görevlileri olmak üzere, yönetimin anlayışını ve desteğini ortaya koymak amacıyla saldırıları kınayabilir.

Sivil toplum da milletvekilleri ve devlet görevlileri ile işbirliği içerisinde çalışarak, büyük olayların etkilerinin yönetilmesinde rol oynamaktadır. Müslüman topluluklarla açıkça ve alenen dayanışma içinde olduğunun gösterilmesi, Müslüman karşıtı saldırıların Müslüman topluluklar üzerindeki etkisinin duyurulması ve her türlü Müslüman karşıtı önyargı biçimine sıfır hoşgörü politikası mesajı verilmesi, birçok ülkede etkili stratejiler olarak kanıtlanmıştır.

Tavsiye:

Sivil toplum, bir saldırının ardından, milletvekilleri ve devlet görevlilerinin yanı sıra başka topluluklarla da işbirliği içinde, açıkça dayanışma sergileyerek ve Müslüman karşıtı nefret suçuna sıfır hoşgörü politikası mesajı vererek, Müslüman topluluğun güveninin yeniden kazanılmasında önemli bir rol oynayabilir.

İyi uygulama örneği:

2011 yılında Bulgaristan'da Cuma namazı öncesinde bir siyasi partinin destekçisi yaklaşık 150 kişi bir camiye yönelik olarak protesto gösterisi düzenledi. Göstericiler o sırada namaz kılmakta olan kişilere yönelik olarak hakaret niteliği taşıyan sloganlar atıp, yumurta, taş ve başkaca sert cisimler fırlattılar. Bazıları cami etrafındaki çitin üzerinden atlayıp, içeriye kendi hoparlörlerini koymaya çalıştı. Bu sebeple protestocular ile namaz kılanlar arasında arbede yaşandı. Cami cemaatinden beş kişi ağır yaralanırken, bunlardan bir tanesi ciddi bir kafa travması geçirdi. Söz konusu partinin lideri olay öncesinde dini ve etnik nefret çağrısı yapmıştı. Ulusal medya kanallarının bir kısmı tüm olayı kameraya almıştı. Birçok kurum, sivil toplum kuruluşu ve dini cemaat ve mezhep bu saldırıyı kınadı. Facebook'ta "Bulgaristan'ın Özgürlüğü için Bir Çiçek" başlıklı bir kampanya düzenlendi, bu kampanya binlerce takipçi kazandı. Bu kanlı saldırıdan bir gün sonra, Bulgar halkı dayanışma ve destek işareti olarak caminin önüne çiçekler bıraktı. Baş müftü, girişimi destekleyip dayanışma sergileyen tüm Bulgar halkına resmen şükranlarını sundu.¹¹⁸

118 Müslüman cemaatlerin güvenlik ihtiyacı ve örnek uygulamalar hakkında yürütülen DKİHB araştırmasına Müslümanlar Diyaneti Baş müftülüğü tarafından verilen 9 Ekim 2019 tarihli cevap.

Kamuoyu da bir saldırının ardından söz konusu olayın Müslüman karşıtı bir nitelik taşıdığını dile getirip, dini ve kültürel çeşitliliği destekleyen güçlü bir mesaj göndermek suretiyle Müslüman topluluğun güvenini yeniden kazanmaya yardımcı olabilir. Halk, Müslümanların din ve kimliklerini alenen ifade etmek konusunda kendilerini güvende hissettikleri bir topluma ulaşma konusundaki kararlılığı sergileyebilir.

10. MÜSLÜMAN KARŞITI SALDIRILARIN MAĞDURLARINA DESTEK SAĞLAMAK

Suç mağdurlarının hakları, desteklenmesi ve korunmasına ilişkin Avrupa Birliği asgari standartları

“Suç mağdurları, ırk, renk, etnik ve sosyal köken, genetik özellikler, dil, din veya inanç, siyasi veya başka herhangi bir görüş, ulusal bir azınlığa mensubiyet, mülkiyet, doğum, engellilik, yaş, toplumsal cinsiyet, toplumsal cinsiyet ifadesi, toplumsal cinsiyet kimliği, cinsel yönelim, oturma statüsü veya sağlık gibi herhangi bir temelden hareketle ayrımcılık yapılmaksızın; saygı, hassasiyet ve profesyonellik içeren bir tarzda tanınmalı ve buna uygun bir muamele görmelidir. Ceza yargılaması bağlamında faaliyet gösteren yetkili bir makam ile her türlü temasta ve mağdur destek veya onarıcı adalet hizmetleri gibi mağdurlarla ilişkiyi gerektiren her türlü hizmet kapsamında, suç mağdurlarının kişisel durumu ve acil ihtiyaçları, yaşı, toplumsal cinsiyeti, varsa engelliliği dikkate alınarak fiziksel, ruhsal ve manevi bütünlüklerine tam anlamıyla saygı gösterilmelidir. Suç mağdurları ikincil ve mükerrer mağduriyete, gözdağına ve misillemeye karşı korunmalı, uğradıkları mağduriyeti atlatmasına yardımcı olacak uygun desteğe ulaşabilmeli ve adalete yeterli şekilde erişmelerine imkân tanınmalıdır.”¹¹⁹

Avrupa Komisyonu, bu Direktifin daha geniş şekilde uygulanabilmesi için 2017’de bir bilgi kılavuzu yayınlamıştır.¹²⁰

Hükümet kuruluşları travmatik bir olayın ardından ortaya çıkan zararın en düşük seviyeye indirmek, Müslüman topluluklara yapılan saldırının ardından gündelik yaşamlarına geri dönme konusunda yardım etmek için bu topluluklara değerli katkılar sunabilirler.

119 2012/29/EU sayılı Avrupa Parlamentosu ve Konseyi Direktifi, <<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32012L0029>>.

120 Avrupa Komisyonu liderliğinde ırkçılık, yabancı düşmanlığı ve diğer hoşgörüsüzlük biçimleriyle mücadele konulu Üst Düzey Çalışma Grubu sonuç belgeleri – “Nefret suçu ve nefret söylemi mağdurlarına adalet, koruma ve destek sağlanması: 10 temel kılavuz ilke”, <http://ec.europa.eu/newsroom/just/document.cfm?doc_id=48874>. Nefret suçu mağdurlarının yararlanabileceği özel kaynaklara ilişkin bilgi şu adresten de temin edilebilir: <http://ec.europa.eu/newsroom/just/document.cfm?doc_id=48875>.

Hükümetler, Müslüman karşıtı saldırıların mağdurlarına daha fazla destek olabilmek için:

- Ulusal insan hakları kuruluşları, akademisyenler, STK'lar ve uluslararası kuruluşlarla birlikte Müslüman karşıtı saldırıların mağdurlarının ihtiyaçlarını netleştirmeye yardımcı olacak araştırmalar düzenleyebilirler;
- Mağdurlara destek sağlayacak etkili stratejiler geliştirmek amacıyla, Müslüman topluluklara ve konuyla ilgilenen mağdur destek kuruluşlarına danışabilirler;
- Emniyet kurumlarının Müslüman toplulukların yapısını ve kendilerine düşen sorumlulukları anlayacak donanıma sahip olmalarını sağlayabilirler;
- Her bir olayın ardından, her bir mağdurun kendine özgü ihtiyaçları özel olarak değerlendirilerek incelikli yaklaşımlar benimseyebilirler (bazen psikolojik destek sunan sosyal hizmetler yeterli olabilir ve polis olaya dahil olmasına gerek bulunmayabilir);
- Mağdurlara destek sağlayan kişilerin Müslüman topluluğun kendine özgü nitelikleri hakkında eğitim almasını sağlayabilirler;
- Mağdurun dini pratiklerini ve ihtiyaçlarını, ancak her şeyden evvel haysiyetine saygı gösterilmesi ihtiyacını dikkate alabilirler. Mağdur ve tanıklarla görüşme yaparken, ifade alırken ve diğer polislik vazifelerini yerine getirirken Müslümanların dini ve kültürel pratiklerinin ve Müslüman bayram ve geleneklerin farkında olup, bunları gözetebilirler;
- Bir soruşturma sırasında, topluluğun güvenini yeniden kazanmak için toplulukla sık temas kurup, destek verebilirler ve mağdurla nasıl temasa geçileceğini açıkça belirlemek için gereken adımları atabilirler; ve
- Bir saldırıdan etkilenmiş olabilecek daha geniş Müslüman topluluğa nasıl destek olunacağını düşünebilir ve topluluğun güvenini yeniden kazanmaya ve destek mekanizmaları yaratmaya çalışabilirler.

Ekler

Ek 1: Vaka alışmaları

Aşağıdaki vaka çalışmaları kapasite inşa edilirken önyargı göstergeleriyle çalışma konusunda alıştırma yapmak amacıyla kullanılabilir.

Vaka alışmaları incelenirken şu sorular sorulmalıdır:

- Bu olayı soruşturuyor olsaydınız, hangi soruları sorardınız?
- Neleri soruşturdunuz?

Vaka alışması 1: Cinayet

Kuzey Afrika kökenli bir adam sabah 6.40'ta arabasıyla evden ayrılır. Yolda peşine takılan bir araba ona çarpar. Diğer arabayı süren 31 yaşındaki adam beli ağrıdığı için rapor almış olması sebebiyle o gün vazifesi başında bulunmayan bir polis memurudur. zerinde beylik tabancasını ve 46 cm'lik bir bıçak taşımaktadır. Polis memuru önce diğer arabanın camına ateş eder, ardından göçmen adamı durdurmak için kendi arabasıyla diğer arabaya çarpar ve tabancasını çekip arabadan iner. Kaçmaya alışan adamı yakalayıp dver ve sırtına, bacaklarına ve ayaklarına 11 kez ateş eder. Son olarak, adam yerde yatarken, kafasına ateş eder. Polis memuru ifadesinde, adamı bir terör saldırısına kalkışacağı zannıyla vurduğunu söyler. Vatana bir terör saldırısı düzenleneceği dşuncesi onda bir takıntı haline gelmiştir ve bu nedenle kendisine ödül verileceğini düşünmektedir. "Müslüman gibi görünüyordum ve dşuncelerime hâkim olamadım." 14 yıl hapis cezasına çarptırılır. Bu ceza verilirken, nefret suçu ağırlaştırıcı sebep olarak göz önüne alınmaz. Failin "ani bir akıl hastalığına" tutulduğundan bahsedilir.

Vaka alışması 2: Kundaklama

Bir AĞİT katılımcısı Devletin başkentinde, Afgan topluluğa ait işyerleri hedef alınarak yakılır. Saldırıyı milliyetçi bir grup üstlenir. Saldırının ardından Müslüman Topluluğu olay öncesinde gelen bir tehdit telefonunu polise bildirdiklerini söyler. Ancak, polis bu ihbarı soruşturmak veya grubu takibe almak gibi ciddi bir tedbir almamıştır. 2017 yılında aynı grup bu kez Afgan bir çocuğun evine yapılan saldırıyı üstlenir. Bu Afgan ocuk hakkında daha öncesinde milli bayram sırasında bayrak taşımamasına izin verilmemiş olması sebebiyle haber yapılmıştır.

Vaka çalışması 3: Mesajlar ve duvar yazıları

Bir üniversite binasına ve şehirdeki çeşitli camilere spreyle boyanmış duvar yazıları yazılmıştır. Bu grafitilerde “[Mahallemizde] cami istemiyoruz” ve “Başmüftüye Ölüm” yazmaktadır.

Vaka çalışması 4: Mülke tecavüz

Bir politikacının yeni camilerin inşasının yasaklanmasına yönelik beyanının ardından, milliyetçi bir gruba mensup kişiler bir caminin arazisine girerek üzerinde “İslamlaşma öldürür” yazan bir pankart yerleştirir. Bu eylemi YouTube’da yayınlar ve polis de olaydan haberdar edilir, fakat videoda yüzleri görünmüyor olmasında rağmen kimse hakkında herhangi bir suçlamada bulunulmaz.

Vaka çalışması 5: Fiziksel saldırı

Bir Sih adam “teröriste” benzediği gerekçesiyle turistik bir semtte yer alan bir gece kulübünün dışında görevli fedailerin saldırısına uğrar. Gece kulübüne girmek üzere saldırgan fedailer, adamı durdurur ve içeri girmesine engel olurlar. Tokalaşmak üzere elini uzatıp oradan uzaklaşmaya çalışan adamın üzerine tükürürler. “Ardından etrafımı sardılar ve biri suratıma öyle bir yumruk attı ki türbanım yere savruldu. Şok olmuştum, fakat esas polisin tavrından sonra şoka girdim.” Adam fedainin teşhis edildikten sonra polislerin gözü önünde kendisine tükürdüğünü ve tekrar vurmaya kalkıştığını söyler. Polisin saldırganı gözaltına almadığını ve kendisini diğer fedailerin intikam almaya kalkışabileceği konusunda uyardığını da ekler. Polis saldırının ardından şu ifadeleri kullanmıştır: “Paris saldırılarından sonra ne bekliyordun?” ve “beyazlar siyahlardan farklıdır”. Bölge emniyet teşkilatı sözcüsü olayla ilgili demeye verirken, görevli polis memurlarının tutumunda herhangi bir sorun olmadığını beyan eder. Gece kulübünün işletmecisi ise her türlü ırkçı davranışı kınadığını ve söz konusu fedainin soruşturma süresince görevden alındığını söyler, fakat bir saldırı yaşandığını yalanlar ve Sih adamın kulüp dolu olduğu için içeri alınmadığını iddia eder.

Ek 2: Kilit paydaşlar için önerilen adımlar

Özet Tablo

Ben bir	Sorunun ele alınması için nasıl yardımcı olabilirim?	Sorunu ele almak için kiminle çalışabilirim?	Bu yayından nasıl yararlanabilirim?
Milletvekiliyim	<p>Nefret suçlarını ele almak için, önyargı saikli suçların ağırlığını dikkate alan etkili cezalar öngören özel yasalar çıkarın.</p> <p>Nefret suçlarıyla ilgili mevzuat veya yasalar hakkında DKİHB'den hukuki görüş isteyin.</p> <p>Bir meclis araştırması başlatarak, Müslüman topluluklarının güvenlik ihtiyaçlarının karşılanması için yapılması gereken şeyler olup olmadığını inceleyin.</p> <p>Seçim bölgenizdeki Müslüman topluluğuyla temasa geçin, kaygılarını öğrenin.</p> <p>Mensubu olduğunuz siyasi partinin ırkçılık ve hoşgörüsüzlükle mücadele konusunda tedbir almasını sağlayın.</p> <p>Her fırsatta Müslümanlara yönelik her türlü önyargı ifadesini (internette veya normal hayatta, şiddet içeren veya içermeyen) kınayın ve reddedin ve Müslümanlara yönelik önyargı içeren şifreli mesajları saptamak amacıyla uzmanlardan yardım isteyin.</p>	<p>Kendi partinizden ve başka partilerden milletvekilleri ile güçlerinizi birleştirin.</p> <p>Müslümanlara yönelik önyargı konusunda uluslararası parlamento organlarının çalışmaları hakkında daha ayrıntılı bilgiler edinin.</p> <p>Müslümanlara yönelik önyargılara karşı bir koalisyon oluşturmak amacıyla kendi topluluğunuz içerisindeki dini liderlerle ve sivil toplum aktivistleriyle yakın çalışmalar yürütün.</p>	<p>Bu sorunu ele alan konuyla ilgili uluslararası yükümlülüklerin neler olduğunu öğrenin.</p> <p>Sıralanan somut pratik girişimlerden birini başlatmanın, desteklemenin veya bunlardan birine dahil olmanın yollarını arayın.</p> <p>Müslüman karşıtı önyargılara vereceğiniz karşıt güçlendirmek amacıyla Müslüman karşıtı nefret suçlarının kendine özgü nitelikleri hakkında bilgi edinin.</p>

Ben bir	Sorunun ele alınması için nasıl yardımcı olabilirim?	Sorunu ele almak için kiminle çalışabilirim?	Bu yayından nasıl yararlanabilirim?
Devlet memuruyum	<p>Müslümanlara yönelik nefret suçları hakkında, başta ceza adalet personelinin denetlenen ve bu personele yönelik eğitimleri belirleyen kişiler olmak üzere devlet memurları için eğitimlerin hazırlanmasına önyak olun.</p> <p>İşyerinde taciz ve zorbalıkla mücadele eden politikaların Müslümanlara yönelik hoşgörüsüzlük ile mücadeleyi de kapsamasını sağlayın.</p> <p>Pozisyonunuza yetkinize bağlı olarak, Müslüman karşıtı meselelere mücadele ihtiyacı hakkında farkındalık uyandırıcı bir kampanya başlatın.</p> <p>İçişleri/Adalet: Ülkenizin Müslüman karşıtı nefret suçları hakkında veri toplama konusunda ne aşamada olduğunu saptayın ve varsa, veri boşluklarının kapatılmasını sağlayın.</p> <p>İçişleri/Adalet: Müslüman toplulukların güvenlik ihtiyaçlarını ele almaya ve İslami yerlere koruma sağlamaya yönelik mekanizmaların, politikaların ve tedbirlerin bulunup bulunmadığını değerlendirin ve gözden geçirin.</p>	<p>Uzman akademisyenler veya araştırma enstitülerinin yanı sıra bu tür eğitimler konusunda deneyimli sivil toplum kuruluşlarına danışın.</p> <p>Yerel yönetimler, sivil toplum kuruluşları ve medya ortakları ile birlikte çalışın.</p> <p>İhbar ettikleri Müslümanlara yönelik nefret suçları hakkında daha fazla bilgi edinmek için Müslüman toplulukları ve sivil toplum kuruluşları ile iletişime geçin.</p> <p>Müslüman topluluk ile temas kurun ve temsilcileri veya güvenlik koordinatörleri ile aranızda bir bağlantı olmasını sağlayın.</p>	<p>AGİT bölgesindeki ne tür Müslüman karşıtı saldırılar meydana geldiğini ve bu saldırıların arka planında hangi koşulların rol oynadığını öğrenin.</p> <p>Bu konu hakkında farkındalık uyandırılmasının neden bu kadar önemli olduğunu anlayın.</p> <p>Nefret suçu verilerinin toplanmasının önemine dair kaynak ve fikirlere erişin.</p> <p>Devlet görevlilerinin güvenlik konularında Müslüman topluluklarla neden ve nasıl işbirliği yapabileceğine dair pratik önerileri inceleyin.</p>

Ben	Sorunun ele alınması için nasıl yardımcı olabilirim?	Sorunu ele almak için kiminle çalışabilirim?	Bu yayından nasıl yararlanabilirim?
Kolluk görevlisiyim	<p>Kayda geçirdiğiniz veya soruşturduğunuz bir suç fiilinin önyargı saikinden kaynaklı olup olmayabileceğini değerlendirin.</p> <p>Temaslar kurmak, güvenlik kaygılarını saptamak ve topluluğun nasıl işlediğini anlamak için yerel Müslüman topluluğuyla bir görüşme ayarlayın.</p> <p>Müslümanlara yönelik nefret suçlarını anlama ve bunlara karşılık verme kapasitenizi geliştirin.</p> <p>Müslüman karşıtı nefret suçları hakkında veri toplaması ve olayların yeterince ihbar edilmemesi konusunda Müslüman topluluğuyla nasıl işbirliğinde bulunabileceğinizi değerlendirin.</p> <p>İşyerinde taciz ve zorbalıkla mücadele eden politikaların Müslümanlara yönelik hoşgörüsüzlük ile mücadeleyi de kapsamasını sağlayın.</p> <p>Müslüman topluluğuyla acil durum iletişim usullerini koordine edin.</p>	<p>Bir olayın veya suçun mağduruna ve tanıklarına olayda Müslüman karşıtı bir önyargının var olduğunu düşünüp düşünmediklerini sorun.</p> <p>Bu görüşmeleri yaparken çalışma arkadaşlarınızla güçlerinizi birleştirin.</p> <p>Amirinize TAHCLE ve PAHCT gibi bir eğitim programına katılmak istediğinizi söyleyin.</p> <p>Böyle bir programın ulusal seviyede yapılıp yapılamayacağı hakkında amirlerinizle konuşun.</p> <p>Müslüman topluluğun güvenlik hizmetleriyle ilgilenenler arasında bir irtibat sorumlusunun belirlenmesini isteyin.</p>	<p>“II. AGİT bölgesinde Müslümanlara yönelik nefret suçları: temel özellikler” başlığı altında yer alan önyargı göstergelerini inceleyerek bir önyargı saiki tespiti bulunup bulunmadığını araştırın.</p> <p>Kolluk makamlarının güvenlik konularında Müslüman topluluklarla nasıl çalışmalar yürütebileceği hakkında daha fazla bilgi edinin.</p> <p>DKİHB'nin TAHCLE programı ve <i>Veri Toplama Kılavuzu</i> gibi kaynaklara ve eğitim programlarına başvurun.</p> <p>Farklı AGİT katılımcısı Devletlerdeki iyi uygulama örneklerini inceleyin.</p>

Ben bir	Sorunun ele alınması için nasıl yardımcı olabilirim?	Sorunu ele almak için kiminle çalışabilirim?	Bu yayından nasıl yararlanabilirim?
<p>Müslüman dini topluluğunun bir temsilcisiyim</p>	<p>Müslüman karşıtı nefret suçlarını izlemeye başlayın ve topluluğunuzun üyelerini olayları ve suçları ihbar etmeleri yönünde teşvik edin. Bilgileri açık ve şeffaf bir biçimde kaydedin ve yorumlayın.</p> <p>Müslüman karşıtı meseleleri ve daha geniş kapsamlı hoşgörü ve ayrımcılık yasağı konularını ele almak üzere insan hakları alanında çalışan kuruluşlarla geniş tabanlı koalisyonlar oluşturun.</p> <p>Müslüman topluluğuyla bir açık kapı etkinliği düzenleyin ve konuyla ilgili devlet görevlilerini ve sivil toplum aktivistlerini topluluğu daha iyi tanımaları için bu etkinliğe davet edin.</p> <p>Hükümetinizin uluslararası yükümlülüklerini takip etmesi ve bu yükümlülüklerini uygulaması için savunuculuk yapın.</p> <p>Müslüman karşıtı önyargılar hakkındaki görüş ve endişelerinizi aktarmak üzere kültür ve eğitim kurumları ve medya ile temas kurun.</p>	<p>Konuyla ilgili uluslararası sivil toplum ağlarına ulaşın.</p> <p>Geniş tabanlı koalisyonlar oluşturmak için başka dini topluluklarla, kültürel kuruluşlarla ve sivil toplum gruplarıyla temaslarda bulunun.</p> <p>Bir açık kapı etkinliği düzenlemek üzere başka sivil toplum kuruluşlarıyla güçlerinizi birleştirin.</p> <p>İlgili topluluk üyeleriyle ve bu alanda deneyimli başka sivil toplum kuruluşlarıyla temas kurun.</p> <p>Olası işbirliği fırsatları ile topluluğunuzun güvenliği ni destekleyecek ve nefret suçlarının bildirilmesi oranını yükseltecek etkinlikler hakkında yerel polis teşkilatınızla konuşun.</p>	<p>DKİHB'nin nefret suçlarına ilişkin sivil toplum eğitimi ve sivil topluma yönelik kılavuzları gibi, sivil toplum ve hükümetlerarası kuruluşlar tarafından sunulan eğitim programları ve kaynaklar hakkında daha fazla bilgi edinin.</p> <p>Hükümetiniz açısından geçerli olan ve sizin açınızdan önem arz edebilecek uluslararası standartlar hakkında daha fazla bilgi edinin.</p>

Ben bir	Sorunun ele alınması için nasıl yardımcı olabilirim?	Sorunu ele almak için kiminle çalışabilirim?	Bu yayından nasıl yararlanabilirim?
<p>Müslümanların öncülüğündeki bir insan hakları kuruluşunun temsilcisiyim</p>	<p>Müslüman karşıtı nefret suçlarını izlemeye başlayın ve topluluğunuzun üyelerini bu suçları ihbar etmeye teşvik edin.</p> <p>Müslüman karşıtı meseleleri ve daha geniş kapsamlı hoşgörü ve ayrımcılık yasağı konularını ele almak üzere insan hakları alanında çalışan kuruluşlarla geniş tabanlı koalisyonlar oluşturun.</p> <p>Müslüman topluluğu, konuyla ilgili devlet görevlileri, polis ve sivil toplum aktivistleri ile birlikte Müslüman karşıtı güvenlik sorunları hakkında farkındalık yaratmak ve bu meseleyi çözmek üzere ittifaklar oluşturulmasını teşvik etmek amacıyla etkinlikler düzenleyin.</p> <p>Hükümetinizin uluslararası yükümlülüklerini takip etmesi ve bu yükümlülüklerini uygulaması için savunuculuk yapın. Müslüman karşıtı önyargılar hakkındaki görüş ve endişelerinizi aktarmak üzere kültür ve eğitim kurumları ve medya ile temas kurun.</p>	<p>Konuyla ilgili uluslararası sivil toplum ağlarına ulaşın.</p> <p>Geniş tabanlı koalisyonlar oluşturmak için başka dini topluluklarla, kültürel kuruluşlarla ve sivil toplum gruplarıyla temaslarda bulunun. Bir açık kapı etkinliği düzenlemek üzere başka sivil toplum kuruluşlarıyla güçlerinizi birleştirin.</p> <p>İlgili topluluk üleriyle ve bu alanda deneyimli başka sivil toplum kuruluşlarıyla temas kurun.</p>	<p>DKİHB'nin nefret suçlarına ilişkin sivil toplum eğitimi ve sivil topluma yönelik kılavuzları gibi, sivil toplum ve hükümetlerarası kuruluşlar tarafından sunulan eğitim programları ve kaynaklar hakkında daha fazla bilgi edinin.</p> <p>Hükümetiniz açısından geçerli olan uluslararası standartlar hakkında daha fazla bilgi edinin.</p>

Ben bir	Sorunun ele alınması için nasıl yardımcı olabilirim?	Sorunu ele almak için kiminle çalışabilirim?	Bu yayından nasıl yararlanabilirim?
Gayrimüslim sivil toplum aktivistiyim	<p>Müslüman karşıtı saldırılar ışığında Müslüman topluluğuyla dayanışma sergilemek için sizin örgütünüzün yapabileceği bir şey olup olmadığını araştırın.</p> <p>Hoşgörüyü beslemek ve Müslüman karşıtı önyargılarla mücadele için koalisyonlar oluşturmak amacıyla Müslüman topluluğuyla ortak bir kültürel etkinlik planlayın.</p> <p>Nefret suçlarına ilişkin daha iyi veri toplanması konusunda birlikte savunuculuk yapmak ve dolayısıyla koalisyonlar oluşturmak için Müslüman topluluklarla müşterek hedefler saptayın.</p> <p>Kendi örgütünüz içinde Müslümanlara yönelik önyargılar hakkında eğitimler düzenleyin.</p>	<p>Müslüman topluluğun kaygılarını daha iyi anlamak için bu toplulukla veya bu topluluğa mensup bir kuruluşla ilişki kurun.</p> <p>Müslüman topluluğuyla ve nefret suçları konusunda çalışan diğer sivil toplum ve topluluk örgütleriyle temas kurun.</p> <p>Uzman akademisyenler veya araştırma enstitülerinin yanı sıra bu tür eğitimler konusunda deneyimli sivil toplum kuruluşlarına danışın.</p>	<p>Müslüman karşıtı saldırıların Müslümanların gündelik yaşamı üzerindeki etkisi hakkında daha fazla bilgi edinin.</p> <p>Hükümetiniz açısından geçerli olan uluslararası standartlar hakkında daha fazla bilgi edinin.</p> <p>AGİT bölgesinde ne tür Müslüman karşıtı saldırıları meydana geldiğini ve bu saldırıların arka planında ne olduğunu öğrenin.</p>

Ben bir	Sorunun ele alınması için nasıl yardımcı olabilirim?	Sorunu ele almak için kiminle çalışabilirim?	Bu yayından nasıl yararlanabilirim?
Gayrimüslim dini liderim	<p>Müslüman topluluk da dahil olmak üzere farklı topluluklardan insanlarla birlikte inançlararası bir girişim başlatın.</p> <p>Kendi topluluğunuz içinde Müslüman karşıtı nefret olayları ve suçları hakkında farkındalık uyandıran bir etkinlik düzenleyin ve sivil toplumda koalisyon kurmak hakkında ilham veren bir projeyi anlatacak bir konuk çağırın.</p> <p>Kendi topluluğunuzu hedef alan nefret suçları hakkında veri toplamaya başlayın.</p>	<p>İnançlararası çalışmalar konusunda deneyimli kuruluşlardan tavsiye ve yardım isteyin ve kendi topluluğunuzun bazı üyelerini de bu çalışmalara davet edin.</p> <p>Müslüman topluluk içerisinde güvenlik alanında çalışan kişilere ulaşarak, nefret suçlarına ilişkin veri toplama konusunda işbirliği yapmanın yollarını arayın.</p>	<p>AGİT bölgesinde Müslüman karşıtı saldırılara ceva- ben yürütülen inançlararası etkinlikler ve girişimler hakkında bilgi edinin.</p> <p>Müslüman karşıtı nefret olayları ve suçlarının günümüzde nasıl ortaya çıktığını öğrenin ve bunlarla dayanişmacı ve insan haklarına dayalı bir yaklaşımla mücadele etmenin önemini kavrayın.</p> <p>Mevcut iyi uygulamalar hakkında daha fazla bilgi edinin.</p>
Kamu denetçiliği kurumuyum/ Eşitlik organıyım	<p>Müslüman toplulukların güvenlik ihtiyaçları ve Müslümanlara yönelik nefret suçlarıyla ilgili deneyimler hakkında daha fazla bilgi edinmek için bir mağduriyet araştırması başlatın.</p>	<p>Mağdurlara destek sağlayan kuruluşlar, Müslüman topluluk ve uluslararası organlar ile istişarede bulunun.</p>	<p>Günümüzde geçerli Müslüman karşıtı önyargıların özellikleri ve Müslüman toplulukların bundan nasıl etkilendiği konusunda daha fazla bilgi edinin.</p>
Öğretmenim	<p>Okulunuzdaki Müslüman öğrencilerin okuldayken ve okula gidip gelirken herhangi bir şekilde tacize, tehdide veya şiddete uğrayıp uğramadığını kontrol edin.</p> <p>Öğrencilerin İslamiyet ve özellikle de Müslümanlara yönelik hoşgörüsüzlük, ırkçılık ve yabancı düşmanlığı hakkında bilgi edinmesi için imkânlar yaratın.</p> <p>Müfredatınızın ve eğitim materyallerinin kapsayıcı ve tarafsız olmasını sağlayın.</p> <p>Müslüman karşıtı önyargıların güncel biçimleri hakkındaki eğitimleri destekleyin ve bu eğitimlerde yer alın.</p>	<p>Meslektaşlarınızla istişarede bulunun, Müslüman topluluğunun örgütlerine ulaşın ve Müslüman gençlik örgütleriyle ilişki kurun.</p> <p>Okul yöneticilerinden destek isteyin.</p>	<p>Günümüzde geçerli Müslüman karşıtı önyargıların özellikleri ve Müslüman toplulukların bundan nasıl etkilendiği konusunda daha fazla bilgi edinin.</p>

Ek 3: İslamiyet ve Müslümanlar: Polisin bilmesi gerekenler

Bu ek belge, Kanada İslami Sosyal Hizmetler Derneği tarafından yayınlanan *İslamiyet ve Müslümanlar: Polis Memurlarının Bilmesi Gerekenler* başlıklı yayından hareketle DKİHB tarafından kısaltılarak uyarlanmıştır.

Bu ek, polis memurlarının Müslüman topluluğunu, Müslümanların inancını ve kültürünü daha iyi anlamasına yardım etmek amacıyla hazırlanmıştır. Ancak bu ekin, polis memurlarının karşılarına çıkabilecek her bir Müslümanın davranışlarını izah ettiği düşünülmemelidir.¹²¹

Müslüman Kimdir?

Müslüman İslam dinine inanan kişidir. Müslümanlar tek bir Allah olduğuna ve Hazreti Muhammed'in Allah'ın son peygamberi olduğuna inanırlar. Sünni ve Şii Müslümanlar İslamiyet içerisindeki başlıca iki mezhebi oluşturur. Bu mezhepler, Hz. Muhammed'in ölümünden sonra halefiyet konusunda bölünen iki kanadı temsil etmektedir. Dünyadaki Müslümanların büyük bir çoğunluğu Sünni'dir. Sünni Müslümanların oranının %85 ile %90 arasında olduğu tahmin edilmektedir.¹²²

İslamiyet Nedir?

İslamiyet bir dinden fazlasıdır; bir yaşam biçimidir. Allah'ın iradesine uysallıkla boyun eğmek anlamına gelir. Müslümanlar İsa ve Musa da dahil olmak üzere tüm peygamberlere inanırlar. Müslümanlara dürüstlüğü ve merhameti ile tanınan Hz. Muhammed'in izinden gitmeleri emredilmektedir.

İslam'ın Şartları

Tüm dinlerde olduğu gibi, İslam dinini de tanımlayan bir dizi temel inanç ve uygulama söz konusudur. Bunlar İslam inancını belirleyen, ayırt edici nitelikteki bazı ortak paydalarıdır. Asgari nitelikteki bu temel inanç ve uygulamalar İslamiyet'in beş şartı olarak bilinir. İslam'ın beş şartı şunlardır:

121 *Islam and Muslims: What Polic Officers Need to Know*, İslami Sosyal Hizmetler Derneği, Kanada, <<http://www.issacanada.com/islam-and-muslims-what-police-officers-need-to-know/>>.

122 Sunnis and Shia: Islam's ancient schism: <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-16047709>

1. Kelime-i Şehadet getirmek: Allah'tan başka ilah olmadığına ve Muhammed'in onun elçisi olduğuna inanmak ve bunu ilan etmek

Kelime-i şehadet İslamiyet'in en temel ve başlıca şartıdır. İlahiyatçılar kelime-i şehadet getirirken bir kişiyi Müslüman kılan belirleyici fikir ve fiil olduğu konusunda uzlaşmaktadır. Tam tersi de doğrudur: Bu inancın inkârı, kişinin Müslüman olmadığı anlamına gelir. En basit anlamıyla kelime-i şehadet, hiçbir eşi veya benzeri bulunmayan, doğmamış ve doğurmamış olan tek bir Allah'a duyulan sağlam ve sarsılmaz inanç anlamına gelir. Bundan başka, Muhammed'in Allah'ın kulu ve elçisi olduğuna ve Allah'ın kendisine açıkladıklarını sadık bir şekilde aktarmış olduğuna şehadet edilmektedir. Muhammed'in herhangi bir ilahi güç veya sığata sahip olmayan bir insanoğlu olduğu düşüncesi İslam inancı açısından kritik öneme sahiptir. Muhammed'in rolü, vahiyleri kelimesi kelimesine aktarmak ve Allah'ın emirleri doğrultusunda hareket etmekle sınırlı addedilir.

Müslümanların inandığı Tanrı Arapça dilinde Allah olarak anılmaktadır. Müslümanlar, Yahudi ve Hristiyanların da kendi taptıkları Allah'a taptığına inanır. Kuran'da geçen "Ehl-i Kitap" deyişü büyük oranda Hristiyan ve Yahudileri tanımlayan Semavi dinlere inanan kişiler anlamına gelmektedir. (Büyük oranda Hristiyan ve Yahudiler denmesinin sebebi, Kuran'da Sâbiiler'den de bahsediliyor olmasıdır. Ancak fıkıh uzmanları, Ehl-i Kitap statüsünü Zerdüştlere, Hindular ve Sihleri de içine alacak şekilde genişletmiş ve hatta bazıları Konfüçyüsçüleri de bu gruba eklemiştir.) Kuran'da Ehl-i Kitap'tan bahsedilirken tek tanrılı üç dinden herhangi birine inananların aynı Allah'a taptığı hatırlatılır.

2. Namaz: Müslümanların her gün beş vakit namaz kılması gerekir.

Müslümanlar her gün, güneşin konumuna göre belirlenmiş saatlerde (Sünni gelenek) beş vakit namaz kılar. Şii Müslümanlar öğle ve ikindi namazı ile akşam ve yatsı namazını birleştirerek günde üç vakit namaz kılmaktadır. Müslümanlar ayrıca haftada bir kez, cuma günleri camide toplu namaz kılar. Müslümanlar mümkün olduğunca camide namaz kılmaya teşvik edilmektedir. Cuma namazı Müslümanları bir araya getirmeyi amaçlar ve cemaat şeklinde namaz kılınmadan önce hutbe okunup dinlenir.

3. Oruç: Müslümanlar Ramazan ayında otuz gün boyunca, fiziksel durumlarının buna elvermesi şartıyla, sahurdan iftar vaktine dek hiçbir şey yemez ve içmez, aynı zamanda yakın cinsel ilişki kurmaktan kaçınır. Ramazan ayı Müslümanların her türlü öz disiplin biçimine odaklanarak kötü alışkanlıklardan arınmaya çalıştığı bir aydır. Ramazan ayında Müslümanların süfli ve habis arzu ve zaafalarını yenme gayretlerini yoğunlaştırmaları beklenir. İslami kaynaklarda buna "nefisle mücadele" adı verilmektedir.

4. Zekât: Zekât kişinin servetinin belirli bir oranını (mezhebe bağlı olarak yüzde 2,5'tan yüzde 20'ye kadar değişmektedir) her yıl fakirlere dağıtmasıdır. Zekâtın yanı sıra Müslümanların yine kendi servetleri ve güçleri oranında sadaka vermesi de teşvik edilmektedir.

Sadaka vermek Kuran'da en çok vurgulanan ödevlerden biridir. Kuran sadaka verilirken özellikle gözetilecek gruplardan bahsetmektedir: yoksullar, yetimler, ihtiyaç sahibi yakınlar, yolda kalmışlar, memleketinden uzakta kalanlar, savaş tutsakları ve esaretten

kurtulacak insanlar. Daha da önemlisi, Müslüman âlimlerin çoğu, sadaka verilmesi bakımından Müslümanlar ile gayrimüslimler arasında bir fark gözetmemektedir.

5. Hac: Bu yolculuğun masraflarını karşılayabilecek olan ve sağlığı buna elverişli bulunan Müslümanlar açısından ömründe bir kez Mekke'ye yapılan hac ziyaretidir.

Hac, Müslümanların birliğinin ve tüm Müslümanların özünde eşit olduğunun bir sembolüdür. Tüm Müslümanlar zengin ile yoksul arasında hiçbir ayırım olmaksızın aynı kıyafeti giyerek hacca gider; erkekler aynı beyaz ihramları, kadınlar ise basit bir esvap giyerek Allah huzurunda yan yana dua ederler.

“Bu beş şart İslam inancının belkemiğidir ve geleneksel İslam hukukuna göre tüm Müslümanlar en azından bu beş şartı dürüstlük ve samimiyet çerçevesinde yerine getirmek için elinden gelen çabayı göstermelidir. Bu beş şarttan birinin reddi kişiyi İslam inancının dışına çıkartır; yani bir Müslümanın beş şartı prensipte zorunluluk olarak görmesi gerekir. Bu beş şartın fiilen yerine getirilip getirilmemesi ise farklı bir konudur. Kişi beş şartın İslamiyet'in temelini oluşturduğunu kabul ettiği ve şahadet getirdiği sürece, İslamiyet içerisinde kabul edilir. Beş şartın esas gayesi insanlara sürekli olarak Allah ile ilişki kurmaya çalışmayı; Allah'a hürmet etmeyi, nefsinin dizginlemeyi ve tevuza öğretmek; tüm Müslümanlar kardeş olduğunu vurgulamak ve Allah'a ibadet etmenin bir biçimi olarak başkalarına hizmetin önemini anlatmaktır. Bu beş şart İslamiyet'in dayandığı temel çerçeve olarak tarif edilir; insanın kendisini İlahi olana teslim ederek takvayı gerçekleştirmesi, hakiki yüceliğe erişme potansiyelinin kapılarını açmasının yollarını oluşturur.”¹²³

Müslümanların Kutsal Kitabı Var Mı?

Müslümanların Kutsal Kitabı Kuran'dır. Müslümanlar bu kitabın 14 asır önce Hz. Muhammed'e 23 yıl süren bir zaman zarfında indirilmiş olduğuna ve orijinal metnin ve dilin günümüze dek korunmuş olduğuna inanmaktadır. Kuran ele alınırken büyük bir saygı ve ihtimamla davranılması gerekir.

123 İslamiyet'in beş şartına ilişkin bu bölüm Khaled Abou El Fadl'in şu kitabından uyarlanmıştır: *The Great Theft: Wrestling Islam from the Extremists*, <<https://www.searchforbeauty.org/islam-101/what-muslims-believe/>>.

Sünnet ve Hadis Nedir?

Sünnet, Hz. Muhammed'in izlediği ve onayladığı yol ve uygulamalardır. Hadis ise Hz. Muhammed'in sözleridir.

Müslümanların Bayramları

Her yıl iki bayram kutlanır. Ramazan Bayramı doğrudan Ramazan ayının sonunda kutlanır. Kurban Bayramı ise Hac dönemi sırasında kutlanır. Bu tarihler, hicri takvime göre belirlenir. Bayramların her biri tüm Müslümanların katıldığı özel namazlarla başlar ve bir ülkede yaşayan Müslümanların en kalabalık halde bir araya geldiği günler genellikle bunlardır.

Hac, maddi durumları ve sağlığı buna elverişli bulunan Müslümanlar açısından ömründe en az bir kez Mekke'ye yapılması gereken yıllık hac ziyaretidir.

Hicri Yılbaşı, hicri takvimin ilk ayı olan Muharrem ayının ilk günüdür. Hicri takvim Hz. Muhammed'in ve beraberindeki Müslümanların Mekke'den Medine'ye hicretiyle başlar.

Mevlid Kandili Hz. Muhammed'in dünyaya teşrifi dolayısıyla kıymet verilen bir gündür.

Aşure Günü

Aşure, Muharrem ayının 10. gününe denk gelir. Sünni Müslümanlar açısından genellikle sünnet niteliğinde sayılan bir orucun tutulmasıyla kutlanır. Şii Müslümanlar açısından ise Hz. Muhammed'in torunu Hüseyin'in trajik biçimde öldürülmesinin yıldönümünü simgeler. Genellikle matem günü olarak anılır ve bazen bu trajik olay yeniden canlandırılır.

BESLENMEYE İLİŞKİN KURALLAR

İslam dininde domuz etinin ve domuz ürünlerinin tüketilmesi yasaktır. Alkol ve her türlü içki de yasaktır. Müslümanların dini şartlarına uygun olan yiyecekler "helal" diye adlandırılır.

GENEL PRENSİPLER

Müslüman erkek ve kadınların kamuya açık yerlerde mütevazı şekilde giyinmeleri tavsiye edilir.

- Bazı Müslüman erkekler, bol ve içini göstermeyen kıyafetlerle göbekten dize kadar örtünme tavsiyesine uygun şekilde giyinir. Bazı Müslüman erkekler, kafasına takke adı verilen, beyaz yahut başka renklerde de olabilen bir başlık takar. Müslüman erkeklerin Hz. Muhammed'in izinden giderek sakal bırakmaları tavsiye edilmektedir. Bu,

uyulması gereken önemli bir dini ameldir. Güvenlik ve sağlık bakımından gerekli olmadıkça sakallarını kesmek zorunda bırakılmamaları gerekir.

- b. Bazı Müslüman kadınlar, vücutlarının yüzleri ve elleri dışında kalan kısmını bol ve içini göstermeyen kıyafetlerle örtme tavsiyesine uygun şekilde giyinir. Bazı Müslüman kadınlar, saçını, boynunu ve göğsünü başörtüsü ile kapatır. Bazı Müslüman kadınlar ise peçe adı verilen bir örtü ile yüzünü de kapatabilir.

Tüm Müslüman erkek ve kadınların bu şekilde giyinmediğini belirtmek gerekir. Bu kurallara uygun giyinmiyor olmaları inançlarına bağlılıklarını hiçbir şekilde ortadan kaldırmamaktadır.

Müslümanların Kullandığı Yaygın Arapça Sözcükler

Elhamdülillah

Genellikle hal hatır sorulduğunda cevaben “Allah’a şükürler olsun” anlamında kullanılır.

Selamünaleyküm

Müslümanların birbirleriyle selamlaşırken kullandıkları bir ifadedir. “Allah’ın selamı üzerinize olsun” şeklinde tercüme edilebilir.

Cezakallah

Allah razı olsun anlamında kullanılan bir söz. Müslümanların teşekkürü olarak tanımlanabilir.

Subhanallah

Başarı ya da muvafakat karşısında sadece Allah takdire layıktır, Allah münezzehtir anlamına kullanılır.

İnşallah

Bir söz verirken veya niyet belirtirken “Allah izin verirse” anlamında kullanılır.

Allah-ü Ekber

“Allah her şeyden üstündür” anlamına gelir. Ezanda geçer.

Yaygın Şekilde Kullanılan ve Tartışılan Bazı Sözcükler

Cihat

Cihadın sözlük anlamı mücadele, çabalama, uğraşma olduğu için, İngilizcede yaygın olarak “kutsal savaş” şeklinde tercüme edilmesi ciddi bir adaletsizlik yaratmaktadır. Kutsal savaş teriminin İslami terminolojide bir kökeni bulunmamaktadır. İnsanın en önemli mücadelesi, kalbini Allah’ın emirlerine uyacak ve iyi işler yapacak şekilde arındırmaktır. İslamiyet ancak katı bir nefsi müdafaa koşullarının varlığı halinde ve zulme

son vermek amacıyla savaşa imkân tanımaktadır. İslami gelenekte askeri muharebe biçimindeki cihat, yalnızca tanınmış dini ve siyasi makamlarca açık ve net koşullar altında ve savaş kuralları çerçevesinde ilan edilebilir.

İmam

İmam camide ezan okuyup namaz kıldırın ve Cuma hutbesi veren kişidir. Camilerin Müslüman cemaatinin merkezini oluşturduğu kimi topluluklarda imam, dini konularda danışılacak kişi ve/veya cemaatin sözcüsü biçiminde ekstra bir rol de üstlenir. Birçok cami veya mescit bünyesinde tam zamanlı çalışan imamlar bulunurken, bazılarında namaz kıldırın gönüllülere de rastlanabilir. Bu görevin rahiplerle karıştırılmaması gerekir, zira İslamiyet'te rahiplik kurumu bulunmamaktadır (Ancak Şii Müslümanlarda İmam çok daha önemli bir konuma sahiptir).

Şeriat

Şeriat hayatın tüm alanlarına -sosyal, siyasi, ekonomik ve manevi- nüfuz eden kapsayıcı bir fikir ve içtihat bütünüdür. Müslümanlar, kişisel düzeyde gündelik hayatlarında Şeriat kurallarına uygun hareket ederler; örneğin alkol ve kumardan uzak dururlar. Şeriat kuralları Kuran'dan (vahiy olarak indiğine inanılan birincil kaynak) ve Hz. Muhammed'in söz ve fiillerinden oluşan Hadislerden (ikincil kaynak) türetilmiştir. Şeriatın amacı toplumda adalet ve huzuru sağlamaktır. Kuran'da bahsi geçen cezalandırıcı tedbirler bu kurallar bütününe yalnızca ufak bir kısmını oluşturmaktadır.

Fetva

İslamiyet alanında gerekli vasıflara sahip olan tanınmış âlimler tarafından herhangi bir konuda çıkartılabilecek, hukuki bağlayıcılığı olmayan dini görüş veya kural anlamına gelir. Her Müslüman, Müslümanların sosyal, siyasi, ekonomik ve manevi yaşamlarına ilişkin konularda fetva talep edebilir veya din âlimleri re'sen fetva verebilir.

Sosyal Etiket¹²⁴

Mahremiyet ve Tokalaşma

Müslüman erkek ve kadınlar ile yakın ilişkiyi onlarla aynı cinsiyetten polis memurlarının kurması ve sorgulama aşamasında da bu şekilde ilerlenmesi tavsiye edilmektedir. Şayet bu mümkün değilse, bunun mümkün olmadığı söylenerek durumun izah edilmesi tavsiye edilir. Bazı Müslümanlar, kendi ebeveynleri, kardeşleri veya eşleri dışında, karşı cinsiyetten insanlarla tokalaşmamayı veya herhangi bir şekilde fiziksel temas kurmamayı tercih etmektedir. Karşılaşma sırasında basit bir baş selamı verilmesi uygun olur. Bu tercihler kişisel sınır koyma biçimi olarak değerlendirilmelidir.

124 Bu bölüm dünyadaki tüm Müslümanlar tarafından kabul edilen sosyal etiketleri tanımlamak gibi bir niyet taşımamaktadır. Yalnızca Müslüman toplulukların çoğunda riayet ve itibar edilen uygulamalara dair kısa bir özet niteliğindedir.

Üst araması

Üst araması yapılması gereken hallerde, bu aramayı aynı cinsiyete/toplumsal cinsiyete sahip bir polis memurunun yapması kuvvetle tavsiye edilmektedir. Bu aramanın mahremiyet sağlayan bir yerde yapılması tavsiye edilir. Müslüman bir kadının başörtüsünü veya üzerindeki örtüyü/mantoyu çıkarması yönündeki bir talep de bu kategori kapsamında düşünülmelidir.

Eve girerken ayakkabıların çıkartılması

Nezakat kuralları gereğince, acil haller dışında, bir Müslümanın evine girerken ayakkabıların çıkartılması gerekir. Aynı şey Müslümanların ibadethanelerine yapılan ziyaretler açısından da geçerlidir.

Ek 4: Kullanılan terminoloji

AGİT Bakanlar Konseyi kararlarında ve taahhütlerinde “Müslümanlara yönelik hoşgörüsüzlük”ten bahsedilmektedir ve bu Kılavuzda da aynı terminoloji benimsenmiştir. AGİT resmi taahhüt ve belgelerinde, kullanılan bu terminolojiye ilişkin bir tanım veya başka bir açıklama yer almamaktadır.

Avrupa Konseyinin Irkçılığa ve Hoşgörüsüzlüğe Karşı Avrupa Komisyonu 7 No’lu Genel Politika Tavsiye Kararında ırkçılık, “ırk, renk, dil, din, ulusal veya etnik köken gibi bir temelin bir kişiyi veya bir kişi topluluğunu hor görmek veya bir kişinin veya bir kişi topluluğunun üstünlüğü fikrini savunmak için geçerli sebep oluşturduğu düşüncesi” olarak tanımlanmaktadır.¹²⁵

Komisyon bunun yanı sıra, terörle mücadele ederken ırkçılıkla mücadele hakkındaki 8 No’lu Genel Politika Tavsiye Kararında şu ifadeleri kullanmaktadır: “11 Eylül 2001 tarihinde meydana gelen olaylardan bu yana yürütülen terörle mücadele sonucunda, Araplar, Yahudiler, Müslümanlar, birtakım sığınmacılar, mülteciler ve göçmenler, birtakım görünür azınlıklar ve bu gruplara mensup olarak algılanan kişiler başta olmak üzere belirli kişi toplulukları eğitim, istihdam, barınma, mal ve hizmetlere erişim, kamusal alanlara erişim ve seyahat özgürlüğü de dahil olmak üzere kamusal hayatın birçok alanında ırkçılığa ve/veya ırk ayrımcılığına bilhassa açık hale gelmiş bulunmaktadır.”¹²⁶

Kâr amacı gütmeyen bir araştırma enstitüsü olan Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı (SETA) tarafından derlenen ve 2018 yılına ilişkin olarak 34 ülkeyi kapsayan Avrupa İslamofobi Raporu şu açıklama ve ifadeleri kullanmaktadır: “İslamofobi derken Müslüman karşıtı ırkçılığı kastediyoruz. Yahudi karşıtlığı konusundaki çalışmalarda ortaya konulduğu üzere, bir kelimenin etimolojik öğeleri her zaman kelimenin tam anlamını veya nasıl kullanıldığını yansıtmayabilir. Aynı durum, İslamofobi Çalışmaları açısından da geçerlidir. İslamofobi kamusal alanda olduğu gibi, akademi dünyasında da çokça kullanılan bir terim haline gelmiştir. Müslümanlara veya İslam dinine yönelik eleştirilerin her zaman İslamofobik bir nitelik taşıdığı söylenemez. İslamofobi egemen bir insan grubunun bir günah keçisi yaratıp, ister gerçek isterse uydurma olsun, bu günah keçisini inşa edilmiş bir “biz” tanımı/hakları/kaynakları dışında bırakarak güç ve iktidarı eline geçirme, stabilize etme ve genişletme gayesine işaret eden bir terimdir. İslamofobi, olumsuz nitelikler yüklenen ve tüm Müslümanları içine alacak şekilde

125 Irkçılık ve Irk Ayrımcılığıyla Mücadeleye İlişkin Ulusal Mevzuat hakkında 7 No’lu Genel Politika Tavsiye Kararı: <<https://rm.coe.int/ecri-general-policy-recommendation-no-7-revised-on-national-legislatio/16808b5aae>>.

126 Terörle Mücadele Ederken Irkçılıkla Mücadele hakkında 8 No’lu Genel Politika Tavsiye Kararı: <<https://rm.coe.int/ecri-general-policy-recommendation-no-8-on-combating-racism-while-figh/16808b5abc>>.

genelleştirilen, sabit bir “Müslüman” kimliği inşa ederek ilerlemektedir. Öte yandan, İslamofobik imgeler farklı bağlamlarda akışkanlık ve çeşitlilik de gösterebilmektedir, zira İslamofobi bizlere Müslümanlar/İslamiyet hakkında bir şeyler anlatmaktan ziyade, İslamofobik birey/topluluk hakkında bir şeyler anlatır.”¹²⁷

127 European Islamophobia Report, derleyen: Enes Bayraklı ve Farid Hafez, SETA Vakfı ve Leopold Weiss Enstitüsü, Avrupa Birliği tarafından finanse edilmiştir, 2018, <<http://www.islamophobiaeurope.com/2018-reports/>>

osce

ODIHR